

**PAMIATKOVÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY
BRATISLAVA**

TRENČÍN

MESTSKÁ PAMIATKOVÁ REZERVÁCIA ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE PAMIATKOVÝCH HODNÔT – AKTUALIZÁCIA

**VYPRACOVALI:
ING.ARCH. IVAN GOJDIČ
MGR. SILVIA PAULUSOVÁ**

**BRATISLAVA
2014**

OBSAH

A. Vstupné údaje.....	4
A.1. Požiadavka a dôvod na aktualizáciu zásad.....	4
A.2. Základné identifikačné údaje.....	4
A.3. Prehľad podkladov k aktualizácii zásad.....	5
A.4. Prehľad v súčasnosti platnej územnoplánovacej dokumentácie.....	6
A.5. Zhodnotenie súčasného stavu využitia mestskej pamiatkovej rezervácie.....	6
A.6. Stav technickej infraštruktúry.....	7
B. Vyhodnotenie územia z hľadiska pamiatkových hodnôt.....	8
B.1. Stručný historický a urbanisticko – historický vývoj.....	8
B.2. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia.....	12
B.2.1. Pôdorysná schéma a štruktúra.....	12
B.2.2. Panoráma.....	13
B.2.3. Autentická hmota a architektonické prvky a detaily.....	14
B.2.4. Historická zeleň.....	14
B.2.5. Výtvarné diela.....	15
B.2.6. Archeologické nálezy.....	15
C. Zásady ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkových hodnôt MPR.....	17
C.1. Hlavné zásady urbanisticko – architektonického riešenia MPR.....	17
C.1.1. Pôdorysná schéma a štruktúra.....	18
C.1.2. Panoráma.....	19
C.1.2.1 Zoznam vnútorných pohľadov na MPR Trenčín.....	19
C.1.2.2. Zoznam chránených diaľkových panoramatických pohľadov na MPR Trenčín.....	19
C.1.3. Architektonické dispozície, objemy, výšková úroveň, prvky a detaily.....	20
C.1.4. Opevnenie mesta.....	21
C.1.5. Dlažba a drobná architektúra.....	21
C.1.6. Zeleň.....	21
C.2. Zásady starostlivosti o jednotlivé typy štruktúr a prvkov.....	21
C.2.1. Zachovanie a ochrana historickej pôdorysnej schémy.....	21
C.2.2. Zachovanie ochrana a prezentácia systému opevnenia.....	22
C.2.3. Zachovanie a ochrana historickej parcelácie.....	23
C.2.4. Zachovanie a ochrana historických dominánt.....	23
C.2.5. Princípy ochrany siluety a panorámy MPR.....	23
C.2.6. Požiadavky na zachovanie stavebných hmôt a strešnej krajiny.....	24
C.2.7. Ochrana charakteru tradičnej skladby zástavby.....	25
C.2.8. Ochrana typických prvkov prostredia.....	26
C.2.8.1. Zásady osvetlenia historických priestorov a budov.....	26
C.2.9. Zásady diferencovaného prístupu pri ochrane, obnove a údržbe objektov... ..	28
C.2.9.1. Národné kultúrne pamiatky na území MPR.....	28
C.2.9.2. Objekty navrhnuté na zápis do ÚZPF.....	31
C.2.9.3. Objekty vytypované na zápis do ÚZPF.....	31
C.2.9.4. Objekty s pamiatkovou hodnotou dotvárajúce historické prostredie.....	31
C.2.9.5. Objekty, ktoré nie sú v historickom prostredí rušivé.....	33
C.2.9.6. Objekty v pamiatkovom prostredí rušivé.....	35
C.2.10. Rezervné plochy.....	35
C.2.11. Zásady zachovania, ochrany, obnovy a údržby pamiatkových a výtvarných hodnôt drobnej architektúry a výtvarných diel.....	39

C.2.12. Zásady zachovania, ochrany, údržby a prezentácie archeologických nálezísk.....	40
C.2.13. Zásady zachovania, ochrany, obnovy a údržby historickej zelene.....	42
C.2.14. Požiadavky na primerané funkčné využitie územia.....	44
C.2.15. Požiadavky na riešenie dopravy.....	44
C.2.16. Zásady pre výber a použitie stavebných materiálov.....	45
C.2.17. Zásady pre riešenie infraštruktúry.....	46
C.2.18. Zásady pre umiestňovanie reklamných zariadení	46
C.2.19. Regenerácia MPR a životné prostredie.....	47
C.2.20. Prezentácia pamiatkového fondu.....	47
C.2.21. Spolupráca a účasť orgánov, organizácií a samosprávy na regenerácii mestskej pamiatkovej rezervácie.....	48
D. Návrh opatrení na zachovanie, záchranu, regeneráciu a obnovu MPR.....	49
E. Grafická a fotografická dokumentácia.....	49

A. VSTUPNÉ ÚDAJE

A.1. POŽIADAVKA A DÔVOD NA AKTUALIZÁCIU ZÁSAD

Požiadavka na aktualizáciu zásad, ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkových hodnôt mestskej pamiatkovej rezervácie Trenčín vyplynula z objednávky Pamiatkového úradu Slovenskej republiky listom číslo PÚ-05/843-8/5127/Hra zo dňa 1.6.2005. Naliehavosť na aktualizáciu zásad vyplynula z aktívnej stavebnej činnosti na pamiatkovo chránenom území, ktorá sa rozvinula predovšetkým po vytvorení Trenčianskeho samosprávneho kraja a vyššieho územného celku so sídlom v Trenčíne. Stavebná činnosť sa dotkla a dotýka jednotlivých objektov na území pamiatkovej rezervácie i na území síce nevyhláseného no plánovaného ochranného pásma. Tu dochádza i k príprave väčších realizácií, ktoré môžu ovplyvniť prostredie pamiatkovo chráneného územia. Aktualizované zásady by sa mali stať neoddeliteľnou súčasťou územno-plánovacej dokumentácie, ako zásadný metodický materiál, usmerňujúci predovšetkým stavebnú činnosť na území mestskej pamiatkovej rezervácie a spôsob využívania jej architektonického fondu. Vzhľadom k zmenám parcelných čísiel a z toho vyplývajúcej aktualizácie katastrálnej mapy, a z dôvodu aktualizácie hraníc MPR bol materiál dopracovaný o grafické výstupy v roku 2010 a 2014.

A.2. ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE

A.2.1. Názov mestskej pamiatkovej rezervácie

Mestská pamiatková rezervácia Trenčín

A.2.2. Názov mesta

Trenčín

A.2.3. Orgán, ktorý mestskú pamiatkovú rezerváciu vyhlásil

Vláda Slovenskej socialistickej republiky uznesením č.194 zo dňa 11.9.1987

A.2.4. Parcelné vymedzenie mestskej pamiatkovej rezervácie

Východiskovým bodom hranice Mestskej pamiatkovej rezervácie je styk Hasičskej a Pribinovej ulice p. č. 3228/52 na severozápadnej strane pamiatkovo chráneného územia. Hranica prebieha smerom na východ po južnej strane Hasičskej ulice s parcelným číslom 238/7 až po námestie SNP (parc.č. 238/21), ktoré tiež obchádza po jeho južnej strane popred hotel Elizabeth. Pred hotelom zo severu obchádza parcelu číslo 3239, 1255/2 a 1258/2. Medzi ňou a parcelou číslo 1256/1 prechádza smerom na juhozápad k parcele číslo 1185/2, tvoriacej severovýchodné predpolie hradu. Po jej východnej strane pokračuje hranica na juh, až po styk s parcelou číslo 1184/2, ktorá tvorí predpolie hradu z južnej strany. Na styku týchto parciel pokračuje hranica na západ až po východnú baštu hradu (1186/3). Odtiaľ pokračuje po severnej strane parcely 1184/2 a po obvode južnej strany renesančného opevnenia hradu na západ po styk s parcelou číslo 1181/2 na Brezine. Po východnej a následne severnej hranici tejto parcely pokračuje hranica MPR popri opevnení hradu (parc.č. 1181/17, 1181/16) a mesta (parc.č. 1181/15, 1182/2, 1181/13 a 1181/18) a pod kostolom s areálom sa napája na juhozápadné štítové múry meštianskych domov na Farskej ulici (parc.č. 1178/1, 1173/3, 1176/3, 1175/1, 1174/1, 1173) a pokračuje na severozápad až po vežu Dolnej brány (parc.č. 1172). Tu sa hranica stáča na juhozápad a po juhovýchodnej strane Sládkovičovej (parc.č. 3276) a Hviezdoslavovej ulice (parc.č. 3271/5). Do územia MPR je začlenená hraničná

parcely číslo 1158/18 pri verejných WC s archeologickým náleziskom pod terasou (parc. č. 1158/12) pred Okresným úradom. Po severozápadnej strane Hviezdoslavovej ulice pokračuje hranica až po styk objektov č. 8 a č. 10. Tu hranica smeruje na severozápad pomedzi parcely 262/1 a 263/2 a ďalej po juhozápadnej strane parciel 262/2 a 262/5 až po parcelu 261/1 s objektom ČSOB. Túto obchádza po jej juhovýchodnej a severovýchodnej strane, kolmo prekračuje komunikáciu parc. č. 3269/1 a dotýka sa parcely 220/4. Túto obchádza z juhovýchodnej strany a popri parcelách 222/1 a 222/2 z juhozápadnej strany prechádza po komunikáciu parc. č. 3228/51, ktorú prekračuje kolmo severozápadným smerom. Následne sa zalamuje severovýchodným smerom a obchádza zatravnené parcely 238/17 a 238/19 až sa napojí na východný bod hranice Mestskej pamiatkovej rezervácie na styku Pribinovej a Hasičskej ulice.

A.3. PREHĽAD PODKLADOV K AKTUALIZÁCIÍ ZÁSAD

Použité pramene:

- Katastrálna mapa Trenčína z roku 1850, Ústav geodézie a kartografie, Bratislava
- Klein,B., Hriadelová, R., Ferusová,D.: Návrh na vyhlásenie urbanistického sídla Trenčín za mestskú pamiatkovú rezerváciu. KÚŠPSOP Bratislava, 1986
- Lalková,J., Čižmarová,A., Mareková,E.: Zásady pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu Trenčín. SÚPS Bratislava, 1992
- Kol.: Trenčín-historické jadro. Architektonický a umelecko-historický prieskum sídla. PÚK Bratislava, 1982
- Lalková,J., Gáliková,E., Spurná,E.: Trenčín-HJ, ŠOSP, časť A – Prieskumy a rozbor, PÚK Bratislava 1983
- Lalková,J., Gáliková,E., Spurná,E.: Trenčín-HJ, ŠOSP, časť B – Komplexný návrh, PÚK Bratislava 1984
- Lalková,J., Urbanová,N.: Regulačný plán CMZ – prieskumy a rozbor, Aurex Bratislava 2003
- Gregor,P., Gregorová,J., Lalková,J., Nahálka,P.: Regenerácia Štúrovho námestia, projekt, 1999
- Gregor,P., Gregorová,J., Lalková,J., Nahálka,P.: Koncepcia regenerácie Mierového námestia, štúdia 1999
- Gregor,P., Gregorová,J., Lalková,J., Nahálka,P.: Regenerácia areálu farského kostola, projekt, 2000
- Horáková,V.: Trenčín, Štúrovo nám.1- pamiatkový výskum, Bratislava 1995
- Urbanová,N.: Trenčín, Štúrovo nám.5- pamiatkový výskum, Bratislava 1993
- Urbanová,N.: Trenčín, Sládkovičova 6 – pamiatkový výskum, Bratislava 1993
- Urbanová,N.: Trenčín, Mierove nám.12- pamiatkový výskum, Bratislava 1993
- Urbanová,N.: Trenčín, Štúrovo nám.7 – pamiatkový výskum, Bratislava 1995
- Urbanová,N.: Trenčín, Sládkovičova 6 – pamiatkový výskum, Bratislava 1995
- Bóna, M.: Trenčín, Opevnenie kostola a opevnenie mestské – juhozáp. časť. Architektonicko – historický výskum. 2008, Archív KPÚ Trenčín.

Použitá literatúra:

- Branecký,J.: Trenčín 1790-1930. Martin 1930
- Branecký,J.: Trenčín, hrad, Skalka. Trenčín 1939
- Buran,D. a kol.: Gotika. SNG Bratislava 2003
- Fekete Nagy,A.: Trencsén vármegye. Budapest 1941
- Fiala,A.: Obytná veža Trenčianskeho hradu. Pamiatky a príroda 2/1977
- Gajdošová,I.:Pamiatkové bohatstvo Trenčína. In: Trenčín, Vlastivedná monografia I, Bratislava 1993
- Horváth,P.: Trenčín v období novoveku (1526-1848). In: Trenčín, Vlastivedná monografia I, Bratislava 1993
- Károlyi,J.: A trencsén vár. Trenčín 1910
- Kol.: Súpis pamiatok na Slovensku 3. SÚPSOP Bratislava 1969
- Krasznaynszky, K.: Trencsén sz.kir.város és vára leirása, Trenčín 1907
- Marsina,R. Najstaršie dejiny Trenčína. In. Trenčín, Vlastivedná monografia I, Bratislava 1993
- Marsina,R.: Najstaršie mestá na Slovensku na základe historických dokladov. In. Archeologia historica 10, Brno 1985
- Menclová,D.: Hrad Trenčín. Bratislava 1956
- Nešporová,T.: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku. Nitra 1976, 1978, 1980, 1981, 1985
- Nešporová,T.: Najstaršie osídlenie Trenčína. In: Trenčín, Vlastivedná monografia I, Bratislava 1993
- Pachanská,K.: K historickej topografii Trenčína. In: renčín, Vlastivedný zborník I, Bratislava 1993

A.4. PREHĽAD V SÚČASNOSTI PLATNEJ ÚZEMNO-PLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE

- ÚP VÚC Trenčianskeho kraja, spracovateľ A-Z Projekt Bratislava 1998, schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č.149/1998
- ÚP SÚ Trenčín, spracovateľ Aurex s. r. o ., Bratislava 1998, schválené Mestským zastupiteľstvom mesta Trenčín, účinnosť nadobudla VZN 2/99 od 1.januára 1999
- Koncept ÚPN mesta Trenčín, Aurex s.r.o., Bratislava 2009
- ÚPN mesta Trenčín, Aurex s.r.o., Ing.arch. D. Kostovský a kol., schválený uznesením MsZ č. 683 zo dňa 12.12.2012, do platnosti vstúpil dňa 28.12.2012

A.5. ZHODNOTENIE SÚČASNÉHO STAVU VYUŽITIA MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE

Centrálne mestská zóna a zvlášť územie mestskej pamiatkovej rezervácie je naplnené funkciami celomestského a nadmestského charakteru, ktoré sa postupne presadzujú na úkor predovšetkým obytných priestorov. Táto situácia súvisí s celospoločenskými trendmi po roku 1989, odkedy o využívaní jednotlivých objektov v určujúcej miere rozhodujú jeho vlastníci, resp. finančne silné právne subjekty, ktoré si objekty prenajímajú. Táto situácia na jednej strane presadila v centre mesta atraktívne funkcie – obchodnú sieť, stravovacie a zábavné zariadenia vyššieho štandardu, prechodné ubytovanie penziónového charakteru, na druhej strane sa na území MPR zriadili expozitúry viacerých bánk, čím došlo k určitému

„umŕtveniu“ niektorých úsekov uličného interiéru a niektoré objekty sú doposiaľ nevyužívané, vzhľadom k otvoreným majetkoprávnym otázkam. Oživenie centra v dennej dobe ovplyvňuje nedostatok parkovacích miest, ktoré sa v podstate obmedzujú na Palackého ulicu a vo večerných a nočných hodinách takmer úplnou likvidáciou trvalého bývania, ktoré nemôže byť nahradené prechodným, spravidla sezónnym hotelovým a penziónovým ubytovaním v čase letných prázdnin.

Napriek uvedeným faktom, ovplyvneným výraznou náhodnosťou podriaďovania sa požiadavkám rýchleho zhodnotenia vložených investícií do adaptácie jednotlivých objektov, je súčasné využitie stavebného fondu na území MPR možné považovať z viacerých hľadísk za pozitívny posun. S novými zariadeniami dochádza k postupnej, i keď nie vždy komplexnej obnove objektov, ich využitie si zriedkakedy vyžaduje agresívne zásahy do dispozícií či architektonických detailov a aj údržba sa výrazne zlepšila.

V súčasnosti sú na pamiatkovo chránenom území dislokované nasledovné funkcie :

a) obchodné prevádzky – menšie predajne bez nárokov na veľké skladové priestory a intenzívne zásobovanie, sú situované na prízemíach, no v niektorých prípadoch i na poschodiach meštianskych domov na oboch námestiach MPR a na Palackého, Farskej, Sládkovičovej a Hasičskej ulici,

b) stravovacie zariadenia – sú rozptýlené po celej ploche MPR,

c) obytné priestory – trvalého charakteru sú obmedzené na niekoľko bytových jednotiek na námestiach, Palackého a Matúšovej ulici, pričom tento stav, predovšetkým z hľadiska večerného a nočného života centra a z hľadiska spoločenskej kontroly priestorov MPR, je nutné chápať ako negatívny. Prechodné ubytovanie zabezpečujú hotely Elizabeth, Grand a Pod hradom a penzióny na Mierovom námestí, Matúšovej ulici a dva penzióny na Palackého ulici. Hotel Laugaricio tesne za hranicou MPR je už dlhšiu dobu mimo prevádzky a chátra, napriek tomu sa ubytovacie kapacity v meste výrazne zlepšili,

d) administratíva – v súčasnosti ju predstavujú objekty Mestského úradu na Mierovom námestí a Farskej ulici, a v dotyku MPR areál Okresného úradu na Hviezdoslavovej ulici. Administratívu dopĺňa niekoľko bánk (VUB, Slovenská sporiteľňa, Tatra banka, Prima banka, Sberbank Slovensko), z ktorých sa novou dominantou stala budova ČSOB tesne za hranicou MPR. Do tejto skupiny objektov je možné zaradiť aj poštový úrad na Mierovom námestí a viaceré poisťovne. Pri zachovaní súčasného stavu v budúcnosti, bude možné percentuálne zastúpenie administratívy v rámci ostatných funkcií považovať za prijateľné,

e) kultúra, školstvo – dominantné postavenie v rámci kultúrno-oddychových zariadení mesta má areál Trenčianskeho hradu, ktorý má veľké rezervy v prezentácii svojich priestorov a expozícií. Na území MPR sú dve ďalšie významné kultúrne inštitúcie – múzeum a galéria, ktoré sa v súčasnosti nachádzajú v dôstojných priestoroch (vrátane expozície v tzv. katovom dome a karneri) i keď objekt múzea si vyžaduje čiastočnú obnovu. Nedostatočne sú využívané priestory polyfunkčného objektu Slovenskej sporiteľne na Mierovom námestí, kde funguje Kino Metro a predovšetkým hodnotné priestory synagógy. Zvláštnu pozornosť je potrebné v budúcnosti venovať areálu piaristického gymnázia, jedinej významnej vzdelávacej inštitúcie na území MPR, ktorá sídli v dominantných hmotách bývalého kláštora a prístavby z obdobia I.ČSR. Medzi kultúrno-spoločenské stavby je možné zaradiť aj oba sakrálne objekty – farský areál s kostolom a piaristický kostol, ktoré predovšetkým vo sviatočných dňoch plnia významnú, MPR oživujúcu funkciu,

f) výrobné prevádzky, sklady – výrobné prevádzky a sklady sa na území MPR už v súčasnosti nenachádzajú, s výnimkou pekárne Messerschmidt a malého pivovaru v reštaurácii Lanus na Mierovom námestí,

g) verejné priestranstvá a zeleň - Mierové a Štúrovo námestie plnia predovšetkým kultúrno – spoločenskú funkciu a na Mierovom námestí príležitostne trhovú funkciu. V rámci MPR je dostatok zelene - nadväzuje na ňu lesopark Brezina so športovo – relaxačnou funkciou.

A.6. STAV TECHNICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY

Inžinierske siete na území MPR boli postupne obnovované, pričom už v 80-tych rokoch 20. storočia bolo možné konštatovať, že všetky objekty sú napojené na verejný vodovod a kanalizáciu, elektrorozvodnú sieť vrátane slaboprúdových rozvodov, na vykurovanie sa využíva plyn, v niekoľkých prípadoch pevné palivo a elektrická energia.

Počas obnovy jednotlivých objektov spravidla dochádzalo k výmene dožitých inžinierskych sietí. Postupne bude potrebné obnoviť siete vo všetkých, doposiaľ nemodernizovaných objektoch a prikrčiť i k výmene prípojok k hlavným rozvodom, čo súvisí s riešením a obnovou dlažieb všetkých uličných interiérov.

V súčasnosti sú inžinierske siete funkčné a dovoľujú využívať a regenerovať stavebný fond MPR, no v krátkom čase bude ich parciálna výmena nutnosťou. (V súčasnosti sa pripravuje rekonštrukcia plynovodov a plynových prípojok v celej MPR a takisto rekonštrukcia všetkých sietí v rámci revitalizácie Mierového námestia a Farskej ulice.)

Z dopravného hľadiska došlo v 80. rokoch 20. storočia k odkloneniu automobilovej dopravy z Palackého ulice na Hasičskú ulicu, čo vyvolalo potrebu odbúrať zväčša hospodárske objekty uzatvárajúce zadné časti parciel objektov orientovaných do Palackého ulice. Vytvorili sa tak plochy pre novú zástavbu na južnej strane Hasičskej ulice, ktorá má charakter nízkej architektonickej hodnoty. Po odklonení priebežnej dopravy sa z Palackého ulice stalo najväčšie parkovisko centrálnej časti mesta. Mierové námestie, Matúšova ulica, Farská ulica, Štúrovo námestie, Sládkovičova a Hviezdoslavova ulica, časť Vajanského a Hviezdovej ulice sú dnes pešou zónou s časovo obmedzenou možnosťou automobilovej dopravy.

B. VYHODNOTENIE ÚZEMIA Z HĽADISKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT

B.1. STRUČNÝ HISTORICKÝ A URBANISTICKO-HISTORICKÝ VÝVOJ

Pravek

- **23 000 – 14 000 pred n. l.** – paleolit až mladý eneolit
Osídlenie mladopaleolitickými lovcami (býv. Pollakova tehelňa, Zamarovce, Ivanovce).
- **2100 pred n. l.** – mladšia doba kamenná
Sídliisko ľudu bádenskej kultúry.
- **1900-700 pred n. l.** – staršia doba bronzová
Pohrebisko ľudu unéctickej kultúry (Brezina, Trenčianske Biskupice), výšinné sídlisko maďarovskej kultúry (hradná skala, Brezina), sídlisko lužickej kultúry (Brezina, hradný areál, juhozápadná časť mesta).
- **700-400 pred n. l.** – staršia doba železná
Sídliiskové objekty a nálezy halštatských pamiatok (mesto a okolie).
- **400-0 pred n. l.** – doba rímska a Germáni
Sídliiskové nálezy kvádskeho charakteru (mesto, býv. Pollakova tehelňa), predpoklad existencie germánskej obchodnej osady.

Starovek

- **179 n. l.** – nápis na trenčianskej hradnej skale (cit.: „VICTORIAE AVGVSTORV(M) EXERCITVS QVI LAVGARICIONE SEDIT MIL(ites) ...L (egionis) II DCCCLV (Marcus Valerius) MAXIMIANVS LEG(atus) leg(ionis) II AD(iutricis) CVR(evit) F(aciendum); preklad: „*Na počtu víťazstva cisárov a vojska, ktoré sídlilo v Laugaríciu, v počte 855 vojakov II. légie, dal zhotoviť M. V. Maximianus, legát II. pomocnej légie.*“)

Najsevernejší doklad prítomnosti rímskych légii v strednej Európe, neznáma poloha rímskeho vojenského tábora, nálezy z okruhu rímskej kultúry.

Stredovek

- **8. storočie** – predveľkomoravské obdobie

Slovanské osídlenie na okolí mesta, hroby na birituálnom pohrebisku (Skalka, Trenčianske Biskupice).

- **9. storočie – pol. 10. storočia** – veľkomoravské obdobie

Nálezy sídliskového charakteru na hradnej vyvýšenine, predpoklad hradiska s rotundou s vnútornou štvorlistovou dispozíciou.

- **2. pol. 10. - zač. 13. storočie** – po veľkomoravské obdobie

V poslednej tretine 10. storočia sa v zakladajúcej listine pražského biskupstva spomína provincia Vag. Predpokladá sa, že sídlom provincie bol Trenčín.

Sídlisko v areáli hradu, potvrdená existencia rotundy a sekundárne pohrebisko, kamenná obytná veža neskôr opláštená v období Matúša Čáka.

- **1067, 1086, 1091, 1108** – písomné údaje o českom zábore Považia a opakovaných nájazdoch českých vojsk

Potvrdenie plienenia a pravdepodobne aj deštrukcie podhradskej osady.

- **1113** – v zoborskej listine sa uvádza majetok opátstva „villa Trenciniensis“ – Opatovce.

- **1194** – spomína sa prvý župan „Michael, comes de Turunsus“

Predpoklad už rozvinutejšej podhradskej osady pri brode cez rieku Váh.

- **zač. 13. storočia** - vznik Anonymovej kroniky

Uvádza sa v nej, že medzi starými hradmi zabratými Maďarmi sa nachádzal i Trenčín

- **začiatok 14. storočia** – nálezy gotického paláca v hradnom areáli

Archeologický výskum odkryl najstarší gotický palác na hrade, ktorý bol neskôr nahradený mladšími stavbami.

- **1324** – výstavba farského kostola na Marienburgu v zákrute prístupovej komunikácie na hrad.

- **1370-80** – prvé mestské privilégia

Mesto získalo právo na výročný jarmok, varenie a pod. Výstavba Ľudovítovho paláca na hornom hrade.

- **1412** – Trenčín sa stáva slobodným kráľovským mestom a získava ďalšie výsady od kráľa Žigmunda Luxemburského

Obdobie výrazného územného rozvoja mesta. Jednoznačná existencia urbanistickej štruktúry vytvorenej po obvode dnešného Mierového námestia a pri prístupových komunikáciách na hrad a na Marienburg s farským kostolom. Zástavba prevažne z dreva. Predpoklad výstavby archeologickým výskumom odkrytého františkánskeho kláštora na východnom predmestí s vlastným opevnením. Výstavba Barborinho paláca na hrade, ktorý likviduje štvorlístkovú rotundu.

- **1422** – doložená existencia hradieb v súvislosti s husitským nebezpečenstvom

Prstenec hradieb od Hornej brány pod hradným bralom obiehajú stredovekú zástavbu po severnej strane Palackého ulice a popri františkánskom kláštore stúpajú smerom na sever až k opevneniu hradu. Tým bol na niekoľko storočí stanovený rozsah mesta a jeho východného predpolia tvoreného františkánskym kláštrom.

- **2. polovica 15. storočia** – rozmach výstavby kamennej obytnej architektúry a objektov na hrade. Tento stavebný trend pretrváva aj na začiatku 16. storočia a plynulo prechádza do renesančnej architektúry. Pamiatkové výskumy potvrdili existenciu niekoľkých objektov s podlubím na námestí a výstavbu neskorogotického karnera na opevnení Marienburgu v čase vlastníctva hradu Zápoľskými.

Novovek

- **1528** – vojská generála Katzianera spôsobujú požiar hradu i mesta
Krátkodobá stagnácia stavebného vývoja mesta.
- **1543** – likvidácia františkánskeho kláštora v predmestí
Začiatok modernizácie opevnenia mesta v súvislosti s narastaním tureckého nebezpečenstva v Hornom Uhorsku.
- **2. tretina 16. storočia** – opevňovanie hradu a mesta
Na modernizácii opevnenia mesta pracujú lombardskí stavitelia, ktorí sa v meste zdržiavali až do 70. rokov 16. storočia.
- **1583** – príchod Pietra Ferrabosca a neskôr ďalších špecialistov do Trenčína
Začiatok druhej etapy skvalitňovania opevnenia hradu a mesta. Ich zásluhou dostalo predovšetkým opevnenie hradu podobu a rozsah s dominantným predsunutým opevnením na Brezine, ktorá sa dochovala do súčasnosti.
- **1593** – veľká povodeň na Váhu
Napriek katastrofickej povodni sa následne rozbieha nová výstavba predmestí za hradbami predovšetkým na západ a juh od opevnenej časti mesta.
- **Tridsaťročná vojna** – migračná vlna exulantov
- **polovica 17. storočia** – príchod jezuitov do mesta a ich stavebné aktivity
Príchod jezuitov aktivizoval rekatolizačné úsilie a zároveň vyvolal výstavbu námestiu dominujúceho dvojvežového kostola s hodnotnou výtvarnou výzdobou.
- **2. polovica 17. storočia** – situovanie trvalej cisárskej posádky v meste
Ekonomický rozvoj mesta bol zabrzdený v súvislosti s bojmi v rámci stavovských povstaní, dotýkajúcich sa mesta ako centra cisárskej vojenskej moci na západnom Slovensku.
- **1708** – veľký požiar mesta, ktorý zasiahol celé námestie a opevnenie
Po požiari dochádza k výraznej prestavbe mesta dotýkajúcej sa fasád i interiérov jednotlivých objektov a mesto stráca stredoveký charakter. Jeho urbanistická štruktúra sa však nemení.
- **1712** – morová epidémia v meste
Mikuláš Illésházy dáva postaviť morový Trojičný stĺp, ktorý obohacuje priestor námestia.
- **1734** - ďalší požiar podstatnej časti mesta a povodeň
Úplné zničenie 20 domov a výstavba nových na ich mieste.
- **2. polovica 18. storočia** – výstavba župného domu
V súvislosti s výstavbou župného domu pri Hornej bráne dochádza k postupnému búraniu opevnenia mesta.
- **1760** – zbúranie Hornej brány
Zbúraním Hornej brány mesto stráca jednu z dominant, ale zároveň sa mu otvára priestor na novú výstavbu po obvode hradnej skaly. Rozvíja sa predmestie medzi postupne búranými hradbami a Váhom.
- **1790** – ďalší veľký požiar mesta a hradu
Požiar sa výrazne dotkol aj areálu hradu a tentoraz i Marienburgu s farským kostolom. Hrad ostáva ruinou, no ne stráca zo svojej dominantnosti v rámci mesta i širokého okolia.
- **1813 a 1827** – povodne výrazne zasahujúce predmestia
Povodne sa dotkli predovšetkým predmestí južne od námestia. Napriek tomu sa ich

rozrastanie nezastavilo. Výrazne pribúda objektov v priestore pred dolnou bránou, kde sa vytvára nový urbanizovaný priestor dnešného Štúrovho námestia a Hviezdoslavovej ulice kde výstavba nadviazala na podstatne staršiu zástavbu pri zaniknutom františkánskom kláštore.

- **19. storočie** – ďalší rozvoj mesta, trvalé usadenie sa Židov v meste
Zbúranie hradieb takmer po celom obvode mesta vrátane barbakanu dolnej brány výrazne uľahčilo komunikáciu v meste a podnietilo ďalšiu výstavbu, na ktorej sa začali aktívne podieľať i usadení Židia. V tomto storočí sa zdvojnásobil počet obytných domov a fixoval sa urbanistický koncept aj predmestí s ich komunikačnou sieťou, ktorá pretrvala až do 2. polovice 20. storočia.
- **1863** – požiar ktorý sa dotkol námestia i predmestí
Na námestí bolo poškodených 40 objektov, predovšetkým ich krovov. Na predmestiach došlo k zániku zvyškov drevenej zástavby a jej postupnému nahrádzaniu murovanými stavbami. Objekty na námestí dostávajú nové historizujúce alebo eklektické fasády.
- **1883** – mesto sa napája na železničnú sieť
Výstavbou železnice sa urýchľuje rozvoj mesta, z ktorého sa stáva armádne mesto s množstvom kasární a administratívnych budov na predmestiach. Rozširuje sa už skôr založený mestský park, ktorý spríjemňuje prístup k železničnej stanici. Na predmestiach sa rozširuje výstavba nájomných domov, čím sa zvyšuje aj podlažnosť dovtedy prízemnej zástavby.
- **1900** – výstavba hotela Elizabeth
Na mieste staršieho hostinca Červená hviezda pod hradnou skalou s rímskym nápisom sa buduje honosný hotel v secesnom slohu, ktorý sa stáva jednou z najpôsobivejších architektur mesta. Rímsky nápis je stavbou prekrytý a je vnímateľný iba zo schodiska hotela.
- **1913** – výstavba novej synagógy
Kvalitná centrálna architektúra v orientálnom štýle je zasadená na styk stredovekého mesta s dnešným Štúrovým námestím sa stáva výraznou dominantou mesta z diaľkových pohľadov.
- **1929** – výstavba novej radnice podľa projektov V. Šebora v kontakte s vežou Dolnej brány. Do námestia sa dostáva moderná architektúra, ktorá ešte do určitej miery rešpektuje jeho historický výraz.
- **30. roky 20. storočia** – prístavba gymnázia k piaristickému kláštore
Zo strany Palackého ulice bola k barokovému piaristickému kláštore pristavané veľká viacpodlažná budova gymnázia s vežičkou, ktorá pri pohľade z Hradu a Marienburgu sa stala novou dominantou juhozápadnej časti historického jadra.
- **1934-37** – výstavba Poštového úradu
Ďalšia výrazná architektúra v modernom duchu vznikla na mieste 5 meštianskych domov. Aj táto stavba do istej miery zohľadňuje doterajšiu zástavbu predovšetkým strechy, aby nedochádzalo k rušivým pohľadom z Hradu.
- **1937** – realizácia Mestskej sporiteľne podľa projektov F. Silbersteina - Silvana
Mohutný náročný objekt v exponovanej polohe naproti pôv. jezuitskému kostolu predstavuje typickú funkcionalistickú architektúru s plochou strechou, ktoré neberie ohľad na okolitú historickú zástavbu.
- **1946 - 49** – výstavba objektu Národnej banky podľa projektu Kramára a Lukačoviča
Rozložitá funkcionalistická budova na nástupe na námestie na mieste bývalej Hornej brány vo vizuálnom kontakte so župným domom a hotelom Elizabeth.
- **50 – 70. roky 20. storočia** – stavebný útlm na území MPR
Stavebný fond na území pamiatkovej rezervácie s výnimkou prízemných obchodných priestorov postupne chátra. Výstavba sa obmedzila na dva objekty v pretrvávajúcom

funkcionalistickom duchu na nároží Mierového námestia a Matúšovej ulice a vedľa piaristického kláštora na Mierovom námestí č. 44. za Štúrovým námestím vybudovali hotel Laugaritio, ktorý sa stal novou výškovou dominantou v dotyku s historickým jadrom. Vedľa hotela vyrástla hmota obchodného domu Prior.

- **70. - 80. roky 20. storočia** – výstavba západne od historického jadra
Výrazný vstup do zástavby priestorov pred Dolnou bránou predstavuje výstavba Okresného národného výboru a Okresného výboru KSS na južnej strane Štúrovho námestia a Hviezdoslavovej ulice, na ktorý nadväzuje polyfunkčná obytno-obchodná panelová výstavba. Okrem likvidácie staršej zástavby rad nových objektov vytvoril bariéru medzi lesoparkom Brezina a priestormi bývalého predmestia. Na túto výstavbu nadviazala realizácia veľkoryso koncipovaného Domu armády, ktorý však svojim objemom i výrazom je solitérom bez nadväznosti na okolitú zástavbu,
- **90. roky 20. storočia** – výstavba objektu ČSOB
Naproti obchodnému domu Prior a na mieste zaniknutého františkánskeho kláštora na západnom predmestí vybudovali postmodernú budovu banky, ktorá svojim riešením výrazne kontrastuje s okolitou, tiež nesúrodou zástavbou. V tomto období dochádza k dostavbám zadných traktov na Hasičskej ulici v súvislosti s vytvorením dopravného riešenia historického jadra.
- **začiatok 21. storočia** – obnova historického stavebného fondu
Po reštitúciách stavebného obytného fondu dochádza na námestí a priľahlých uličkách k postupnej obnove historickej zástavby a revitalizácia predovšetkým parteru námestia. Výstavba sa výraznejšie prejavuje na Palackého ulici, kde vzniká budova hromadnej garáže vedľa budovy galérie a niekoľkých nových objektov v prevažne postmodernom duchu.

B.2. CHARAKTERISTIKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA

Mestská pamiatková rezervácia Trenčín pozostáva z troch odlišných častí, ktoré však vo vzájomnom prepojení vytvárajú v rámci Slovenska ojedinelý historický urbanistický celok. **Prvou časťou** je stredoveké historické jadro, s čiastočne zachovaným mestským opevnením a mestskou bránou (t.j. dnešné Mierové námestie, Farská ulica, Matúšova ulica a Palackého ulica). K nemu sa z juhozápadnej strany primkyna **druhá časť** - predmestie s prevládajúcou zástavbou z 19. storočia (t. j. dnešné Štúrovo námestie, Sládkovičova ulica, Hviezdoslavova ulica, Hviezdoslavova ulica a časť Vajanského ulice). Najdominantnejšou **treťou časťou** je rozľahlý hradný areál so samostatným obranným systémom vrátane Marienbergu s farským kostolom (Kostol Narodenia Panny Márie). Napriek viacerým starším i nedávnym zásahom do organizmu historického jadra a hradu sú **pamiatkové hodnoty mestskej pamiatkovej rezervácie v rozhodujúcej miere zachované a z urbanisticko-architektonického, výtvarného a umelecko-historického hľadiska dosahujú nadpriemerné hodnoty.**

B.2.1. Pôdorysná schéma a štruktúra stredovekej i novovekej časti je až na niekoľko výnimiek architektúr 20. storočia zachovaná. Pretiahnuté trojuholníkové Mierové námestie, pôvodne prepájajúce Hornú a Dolnú bránu mestského opevnenia je jediným väčším priestorom pôvodne opevnenej časti mesta. Domoradia na jeho severnej, južnej i západnej strane majú z veľkej časti zachovanú stredovekú zástavbu, ktorá dostala novú výbavu fasád v priebehu 19. až začiatku 20. storočia. Námestiu dnes dominuje piaristický kostol s pristavaným areálom gymnázia, novostavby z obdobia 1. Československej republiky (radnica, poisťovňa, poštový úrad) a barokový morový Trojičný stĺp uprostred parkovo upraveného centrálného priestoru námestia. Z juhozápadného kúta námestia vybieha smerom

k terase farského kostola Farská ulica, na ktorú sa napája ojedinelé kryté schodisko vedúce na Marienberg. Vyústenie schodiska na Marienbergu sa napája na Matúšovu ulicu smerujúcu k hradnému areálu.

Od Hornej brány sa z Mierového námestia odpája dnešná úzka Matúšova ulica, ktorá je prístupovou komunikáciou na hrad cez terasu Marienbergu s farským kostolom, farou a karnerom. Krátke a úzke priečne uličky, prepájajú Mierové námestie s Matúšovou a mladšou Palackého ulicou. Takto vytvorená redukovaná komunikačná sieť stredovekého mesta bola ovplyvnená úzkym priestorom podhradia stesnaného medzi koryto Váhu a svahy Breziny s hradnou skalou. Napriek týmto stiesneným podmienkam a nevelkej rozlohe opevneného mesta, sa vďaka strategickej polohe pri brode cez Váh na križovatke obchodných ciest Považím, do Vlárského priesmyku a na hornú Nitru, stal Trenčín jedným z najvýznamnejších oporných bodov severozápadnej hranice Uhorska.

Po obvode mestského opevnenia, paralelného s korytom Váhu, vznikla v druhej polovici 19. storočia pomerne široká dnešná Palackého ulica, ktorá na seba prevzala časť tranzitnej dopravy prechádzajúcej mestom až do prelomu 70. a 80-tych rokov 20. storočia. Bližšie k Váhu, na okraji zástavby Hasičskej ulice, sa vytvoril v 20. storočí nový dopravný ťah, najprv železničný a neskôr automobilový. Ten v súčasnosti tvorí hranicu mestskej pamiatkovej rezervácie.

Za Dolnou bránou sa postupne vytvorilo juhozápadné predmestie. Vzniklo na mieste zaniknutého františkánskeho kláštora, ktorý mal vlastné opevnenie. K stredovekému mestu najbližším centrom západného predmestia sa stal trojuholníkový priestor dnešného Štúrovho námestia s dominujúcou synagógou.

Prístup zo Štúrovho námestia k Mierovému námestiu vedie dodnes cez uličku naznačujúcu zalomenú komunikáciu cez priestor zlikvidovaného barbakánu a cez Dolnú bránu. Z nároží námestia vybiehajú ulice, ktoré sprístupňujú ďalšie bloky predmestia, ktoré už boli intenzívnou prestavbou tohto územia v druhej polovici 20. storočia z veľkej časti prestavané až zdemolované.

Parcelácia zástavby oboch častí historického jadra odráža jeho dlhodobý vývoj. Popri parcelách o šírke, dokladajúcej ich stredovekú a renesančnú dobu vzniku sa v baroku vytvorili široké parcely pre jezuitský (dnes piaristický) kláštor na námestí pri Dolnej bráne a pre župný dom pri Hornej bráne. Až koniec 19. storočia a storočie 20. výrazne vstúpili do staršej parcelácie, keď došlo k zlučovaniu parciel v súvislosti s výstavbou nových objektov na námestí, ale aj na vedľajších uliciach. V súčasnosti je na šírkach parciel na území MPR dobre sledovateľný vývoj urbanizácie od 14. - 15. storočia po najnovšie zásahy do zástavby predovšetkým na okraji chráneného územia a v jeho dotyku na Hviezdoslavovej, Sládkovičovej a Hasičskej ulici.

Hradný areál, ktorý svojou plochou predstavuje približne polovicu plochy MPR, tiež vykazuje postupný nárast jeho dispozičnej skladby od ranného stredoveku, cez gotické a renesančné stavebné etapy až po zásahy do jeho objektivej skladby v druhej polovici 20. storočia. Napriek týmto posledným vstupom je autentická pôdorysná štruktúra hradu dobre čitateľná.

B.2.2. Panoráma mestskej pamiatkovej rezervácie, presnejšie jej časti - hradu a tzv. Marienbergu s farským kostolom a karnerom je vnímateľná predovšetkým z väčšieho odstupu z prístupových komunikácií z juhu. Približovaním sa k mestu sa panoráma stále viac obmedzuje iba na hrad, ktorý dominuje mestu aj z diaľkových pohľadov zo všetkých svetových strán. Vlastné stredoveké historické jadro je málo vnímateľné, nakoľko je pohľadovo blokován stavbami z 20. storočia. Jediný, zástavbou neblokovaný pohľad na MPR z pravého brehu Váhu, alebo z jeho ľavobrežnej hrádze je predovšetkým vo vegetačnom období obmedzený vysokou zeleňou. **Napriek tomuto obmedzeniu**

vnímateľnosti rozhodujúcej časti MPR je panoráma hradného areálu a pri niektorých pohľadoch aj Marienbergu imponantná a stala sa charakteristickým symbolom mesta.

B.2.3. Autentická hmota a architektonické prvky a detaily

Stavebné hmoty na území MPR sú svojimi objemami i charakterom značne rôznorodé. Ich odlišnosť je daná situovaním jednotlivých budov a dobou ich výstavby. Po obvode Mierového a Štúrovho námestia, na Farskej, Sládkovičovej a Hviezdoslavovej ulici, na južnej a sčasti i severnej strane Palackého ulice prevládajú zväčša dvojpodlažné meštianske domy. Na Matúšovej ulici a prilahlých uličkách a v priestoroch Marienbergu sa vyskytujú najmä jednopodlažné objekty, ktoré sa sporadicky vyskytujú aj na ostatných uliciach a námestiach historickej časti mesta. Výrazné hmoty, vsadené medzi obytnú zástavbu, vznikli v období baroka a v 19. a 20. storočí a tvoria dominanty mestského interiéru, niektoré i celej siluety mesta. Samostatnou hmotovou jednotkou je areál hradu, ktorý je najvnímateľnejším urbanisticko-architektonickým prvkom Trenčína pri pohľadoch z intravilánu aj z prístupových komunikácií k mestu. Po zásahoch v posledných desaťročiach do urbanistickej skladby niektorých uličných ťahov (Hasičská ulica) a priestorov (okolie objektu ČSOB) sa odkryli nehodnotné pohľady na zadné trakty viacerých objektov, ktoré doposiaľ neboli opticky korigované a celkovo rušia dojem historického prostredia.

Autentická hmota a architektonické prvky a detaily sú predovšetkým v interiéroch zachované v reprezentatívnom rozsahu už od obdobia renesancie. Z gotického obdobia sú okrem hradnej veže a palácov zachované časti hradobného systému vrátane západného úseku mestských hradieb, obvodové múry farského kostola, karner a suterény s časťami nadzemných konštrukcií niektorých domov. Renesančné meštianske domy predovšetkým na južnej strane Mierového námestia majú zachované pôvodné objemy, dispozície i architektonické prvky, predovšetkým klenby. V ešte väčšom rozsahu je to možné konštatovať v prípade barokových stavieb, z ktorých najhodnotnejšími sú bývalý jezuitský (dnešný piaristický) kláštor s kostolom a župný dom. Druhá polovica 19. storočia a začiatok 20. storočia, poznačené vrcholiacim eklekticismom a secesiou, sa výrazne odrazili na charaktere mestských interiérov výstavbou nových, objemovo často dominantných stavieb a prefasádovaním väčšiny priečelí starších objektov. Najvýznamnejšími architektonickými reprezentantmi z tohto obdobia, so zachovanými dispozíciami a architektonickými prvkami, sú hotel Elizabeth a synagóga. Aj niektoré stavby prvej polovice 20. storočia, vniesli do prostredia historického jadra špecifické architektonické hodnoty, ktoré sa postupne stali neodmysliteľnou súčasťou vyvíjajúcej sa mestskej pamiatkovej rezervácie.

Počas viacstoročného vývoja mesta sa popri hradnom areáli stali jeho dominantami sakrálné stavby – farský a jezuitský (dnes piaristický) kostol s kláštorom, veža Dolnej brány. Neskôr sa menej výraznými dominantami stali synagóga a dostavba gymnázia ku piaristickému kláštornému areálu. Novodobé dominanty bývalého hotela Laugaricio, obchodného domu Prior, ČSOB a Dom armády (ODA) priamo nevstúpili do exponovaných pohľadových kuželov na MPR, no z urbanistického hľadiska vytvorili nesúrodý celok v tesnej blízkosti stredovekej zástavby.

B.2.4. Historická zeleň sa na území mestskej pamiatkovej rezervácie obmedzuje na náznaky terasových záhrad na svahu hradného brala nad Matúšovou ulicou. Zeleň na Mierovom námestí je svojim prebujnelým rastom vo vegetačnom období do veľkej miery obmedzujúcim prvkom pri vnímaní najvýznamnejšieho mestského interiéru. Parčík uprostred námestia nie je príkladom mestskej verejnej zelene so zvláštnymi sadovnícko – záhradnými hodnotami. Napriek tomu ho v súčasnosti možno vnímať ako verejnú zeleň už niekoľko desiatok rokov dotvárajúcu centrálnu mestské prostredie Trenčína. Neveľké plochy zelene vo dvoroch a neudržiavaná zeleň na svahu nad Marienbergom majú iba malý ekologický efekt.

Zeleň vhodne dotvárajúca okolie MPR: Z hľadiska ochrany MPR Trenčín sú dôležité plochy zelene, ktoré síce nie sú na jej území, no sú s ním v bezprostrednom kontakte. Východne od MPR sa rozkladá mestský park a zo západnej a južnej strany obklopuje historické jadro porast lesoparku Brezina a polohy Hôrka. Obe tieto rozsiahlejšie plochy verejnej zelene vhodne dotvárajú prostredie celej centrálnej mestskej zóny.

Zeleň rušivá vo vzťahu k MPR: Menej vhodne obklopuje MPR zanedbaná vzrastlá zeleň na ľavom brehu Váhu, ktorá zacláňa pohľad na veľkú časť stredovekého mesta a jeho dominanty hradu s Marienburgom.

B.2.5. Výtvarné diela na pamiatkovo chránenom území nepredstavujú, s výnimkou Trojičného morového stĺpu (NKP) na Mierovom námestí a sochy sv. Jána Nepomuckého na Farskej ulici (vytipovaný za NKP), výraznejšie hodnoty. Novodobá plastika – fontána vodníka na Štúrovom námestí sa stala vyhľadávanou a námestie obohacujúcou atrakciou, no busta Braneckého na Mierovom námestí je náhodným doplnkom parčíka. Hradná skala nesie jednu z najvýznamnejších pamiatok z rímskej doby na Slovensku – nápis z roku 179 po Kr. (NKP) a novodobý basreliéf Jána Jiskru.

Na Hviezdoslavovej ulici, v dotyku s MPR, je situované rozmerné súsošie Štúrovcov, ktoré obohacuje pomerne nevýrazný priestor pred administratívnym centrom.

B.2.6. Archeologické nálezy

Mesto Trenčín vzniklo na strategicky výhodnom mieste na diaľkovej obchodnej ceste vedúcej z Ponitria stredným Považím cez vážske brody karpatskými priesmykmi na Moravu. Archeologické nálezy potvrdzujú osídlenie Trenčína už od obdobia mladého paleolitu (szeletien), eneolitu (bádenská kultúra), staršej doby bronzovej (unětická a maďarovská kultúra), mladšej a neskorej doby bronzovej (lužická kultúra), stredného a neskorého laténu, doby rímskej a od 7. storočia do novoveku.

Mestská pamiatková rezervácia Trenčín je situovaná v centrálnej časti mesta Trenčín vymedzenej hradným bralom a riekou Váh. Ako najstaršie je na území MPR evidované osídlenie zo *staršej doby bronzovej, z obdobia maďarovskej kultúry*, zistené **na vyvýšenej polohe hradnej skaly**. Nálezy *z konca mladšej a neskorej doby bronzovej (z obdobia lužickej kultúry)* pochádzajú tiež **z priestoru hradného areálu**, kde bolo zistené ďalej aj osídlenie z obdobia *stredného a neskorého laténu*. Ojedinelé nálezy *z doby rímskej* (mince, terra sigillata) pochádzajú z bližšie nešpecifikovaných polôh **z priestoru Trenčín – mesto – Brezina a hradného areálu**. Z tohto obdobia bol na Mierovom námestí nájdený bronzový medailón, na ktorom je pravdepodobne zobrazený Antoninus Pius (138-161). **Rímsky nápis z roku 179 n. l. vytesaný do hradnej skaly**, je dokladom najsevernejšej expanzie rímskych vojsk v rámci strednej Európy. Poloha rímskeho vojenského tábora v Laugariciu ako aj existencia germánskej obchodnej osady, dosiaľ nezistené, sa predpokladajú na v blízkom okolí Trenčína.

Ojedinelé nálezy sídliskového charakteru z hradnej vyvýšeniny datované do 9. až začiatku 10. storočia dokumentujú existenciu **veľkomoravského sídliska na hradnom kopci**. Na základe nálezov zistených v Trenčíne a v jeho okolí a neskoršieho vývoja osídlenia (predovšetkým hradu) sa predpokladá, že Trenčín mohol byť jedným z významnejších stredísk v období 9. storočia, k čomu sa prikláňa kontinuita slovanského osídlenia v období 10. – 11. storočia v areáli hradu. Na nádvorí horného hradu odkrytá sakrálna stavba centrálného typu s hrobmi datovanými sprievodnými nálezmi a mincami do 11. – 12. storočia. Existencia sakrálny stavby je evidentná už pre 11. storočie, jej starší pôvod však nie je preukázaný. Súčasťou najstaršieho areálu hradu – vo vnútri opevnenia so sakrálnou stavbou bola v 11. storočí aj kamenná obytná veža. Paralelne s trenčianskym hradom, ktorého existencia je od počiatku 11. storočia doložená, môžeme predpokladať aj existenciu

významnej sídliskovej aglomerácie, tzv. hradského mesta, ktorého jednoznačná lokalizácia je zatiaľ nejasná. Uvažovať možno o polohách - vyššie položená časť neskoršieho gotického mesta, územie hradného areálu, ktorý svoje súčasné rozmery nadobudol postupne od konca 13. storočia do prelomu 15. – 16. storočia a juhozápadne od hradu – v časti dnešnej Breziny. Podhradská osada bola v roku 1412 kráľom Žigmundom povýšená na slobodné kráľovské mesto a v roku 1422 je zaznamenaná existencia hradieb. Vo vnútri mestského opevnenia existovali dve mestské štvrte: Hôrka „*monticulum*“ a vlastné mesto: „*civitatis*“. Mesto sa rozkladalo na námestí a na dnešnej Farskej ulici. Za hradbami sa osídlenie rozvíjalo smerom na západ – vznikla štvrť „Za hradbami“ – *post moeniam*, ohraničená z jednej strany mestskými hradbami, z druhej strany riekou Váh a na juh – vznikla štvrť „Predmestie“ – *suburbium, praeurbium, extra moenium*. Ležalo na dnešnej Hviezdoslavovej ulici, Štúrovom námestí, Sládkovičovej ulici a Vajanského ulici.

Požiaru v roku 1708 podľahlo takmer celé vnútorné mesto a opevnenie, okrem hradu, farského kostola a niekoľkých domov na Farskej ulici. Dôsledkom bolo prebudovanie mesta a strata jeho stredovekého vzhľadu. V 2. polovici 18. storočia začala postupná demolácia mestských hradieb pri výstavbe župného domu. V rokoch 1760 – 1764 bola odstránená veža hornej brány a časť múru opevnenia. V júni 1770 zasiahol požiar z námestia aj hrad a farský kostol. V 19. storočí možno pozorovať ďalšie rozrastanie mesta, zdvojnásobenie počtu mestských domov, založenie mestského parku. V roku 1857 demolácia Dolnej brány ovplyvnila vzhľad námestia. V polovici 19. storočia odbúranie hradieb umožnilo komunikáciu mesta s ostatnými štvrťami. V roku 1863 pri požiari zhoreli domy starého predmestia, zväčša drevené, kryté šindľom vrátane arkádových domov na námestí. Po zbúraní zvyškov opevnenia získalo konečnú podobu Štúrovo námestie. Pôvodnú situáciu naznačuje zalomenie uličnej čiary. Z brány sa kompaktné zachovala len veža. V roku 1886 Trenčín zachvátil opäť požiar. V roku 1900 na mieste zbúraného hostinca „Červená hviezda“ postavili hotel „Elizabeth“, od roku 1918 známy pod menom „Tatra“, v súčasnosti opäť Elizabeth.

Hoci sa v katastrálnom území Trenčína nachádzajú tri národné kultúrne pamiatky - archeologické lokality zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, len jedna z nich je umiestnená v priestore mestskej pamiatkovej rezervácie. Jedná sa o pamiatkovo prezentované základy architektúry – kostola z poslednej tretiny 15. storočia, ktorý bol súčasťou kláštorného komplexu na Vajanského ulici, zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu pod číslom 10 964 na parcelách číslo 252, 253/1, 254, 255, 256. K národným kultúrnym pamiatkam - archeologickým lokalitám v rámci mestskej pamiatkovej rezervácie patrí aj areál Trenčianskeho hradu. V danom prípade hoci ide o archeologickú lokalitu tvoriacu súčasť pamiatky iného druhu má táto z hľadiska genézy pravekého, včasnohistorického a stredovekého osídlenia nadregionálny význam. Dlhoročným systematickým archeologickým výskumom tu boli zistené hnutelné i nehnuteľné nálezy, poukazujúce na mimoriadny význam a strategickú funkciu lokality.

V rámci MPR Trenčín sú perspektívnymi archeologickými náleziskami vytipované polohy predpokladanej sídliskovej aglomerácie súčasnej s hradným centrom od 11. storočia, resp. veľkomoravského hradiska – sídliska /?/ predovšetkým v polohe vyššie položených častí pôvodne gotického mesta, ul. Matúšova a Farská. Podobne je predpoklad zistenia architektúr a archeologických nálezov v priestore Mierového, Štúrovho námestia a v tesnej blízkosti MPR Trenčín v súvislosti s nálezmi na Vajanského ulici, kde boli objavené základy architektúry františkánskeho kostola. O existencii predmestského cintorína v tomto priestore svedčia písomné doklady z 30 – tých rokov 17. storočia. Uvedené nálezy potvrdzujú aj nálezy veľkých počtov ľudských pozostatkov pri stavebných prácach v priestore Štúrovho námestia z rokov 1856 a 1929. V roku 1974 pri výstavbe budovy okresného úradu na

Hviezdoslavovej ulici (asi 20 m od Breziny) bol odkrytý predmestský sídliskový objekt z 13. storočia. Pri výkope pre kanalizáciu pozdĺž celého Mierového námestia pred rokom 1914 boli zistené nálezy z 13. storočia. Pri výstavbe OD Prior na Vajanského ulici boli vo výkope pre základy zničené nálezy, z čoho časť bola zachránená. Súčasťou nálezov datovaných rámcovo do 13. – 14. storočia bol aj opracovaný pieskovcový článok. Možno konštatovať, že zatiaľ boli pri obnove objektov v mestskej pamiatkovej rezervácii získané prevažne novoveké nálezy (od 16. storočia) a jedna neskorogotická profilovaná ihlancová konzola, ktorá bola interpretovaná ako architektonický fragment mestského opevnenia. Nálezy z výskumu na Mierovom námestí č. 20 sú datované do 13. storočia. Podľa záverov výskumu na Matúšovej ulici je možné podľa typológie keramiky a kachlíc doložiť osídlenie lokality od obdobia stredoveku, minimálne od 13. storočia. S barbakanom súvisia aj pivnice, jednak pod samotným objektom a jednak pod susednými domami na Sládkovičovej ulici. Ak totiž doplníme situáciu zachovaných pivníc susedných domov, dostaneme časť pôvodnej formy barbakanového útvaru. Podobné podzemné chodby, aké vedú od brány k Piaristickému kostolu, existovali aj z druhej strany barbakanu, tieto však boli zničené pri výstavbe budovy bývalého ONV, terajšieho MsÚ.

V priestore MPR Trenčín sa nachádzajú objekty, kde sa ako súčasť muriva zachovala časť stredovekého fortifikačného systému. Keď v roku 1857 zbúrali predstavanú vežu pred Dolnou bránou, časť múrov zapojili do vznikajúcich provizórnych stavieb. Písomne sú doložené už pred polovicou 19. storočia a ich obrysy zachytáva i mapa mesta z roku 1868. Vo vnútornej ploche barbakanu sa postupne vytvorila krátka ulička, ktorá sa v mieste prechodu do predhradbového námestia napojila na zalamujúcu sa líniu hradbového múru. Archeologický výskum systematického charakteru nebol v priestore Dolnej brány doteraz realizovaný. V 50 - tých rokoch 20. storočia členovia Vlastivedného krúžku objavili podzemnú chodbu na Sládkovičovej ulici. Následne preskúmali a vyčistili 27 m dlhý úsek chodby, idúci pod blok domov západnej časti Sládkovičovej ulice. Renesančná chodba z konca 16. storočia mala výšku 180 cm, šírku 120 cm, valenú klenbu, murovaná bola prevažne z kameňa, len nepatrná časť z tehly. Š. Pozdišovský predpokladal, že chodbu vybudovali za účelom zásobovania a posilňovania vojenskej posádky na barbakane, ako to bolo bežné aj v iných mestách. Celý výkop sa realizoval v rámci novodobej deštrukcie, vzniknutej počas výstavby budovy MsÚ v Trenčíne.

Vzhľadom na nízky stupeň archeologickej prebádanosti územia MPR môžeme pri dôslednom sledovaní prác zemného charakteru odôvodnene predpokladať objavenie archeologických nálezov súvisiacich so stredovekým osídlením mesta ako aj ďalších zatiaľ nezistených archeologických lokalít. Táto skutočnosť, rovnako ako stav nášho ďalšieho poznania, sú podmienené dodržiavaním všetkých zákonných a právnych ustanovení, týkajúcich sa archeologických nálezov a nálezísk.

C. ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE

C.1. HLAVNÉ ZÁSADY URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÉHO RIEŠENIA MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE

Všetky činnosti na území mestskej pamiatkovej rezervácie musia rešpektovať zachovanie jej urbanistických a architektonických hodnôt, eliminovať predchádzajúce nevhodné zásahy do jej objemovej a pôdorysnej štruktúry. Zároveň musia smerovať k

primeranému doplneniu rezervných plôch a oživeniu jej stavebného fondu a uličných interiérov.

C.1.1. Pôdorysnú schému a štruktúru pamiatkovo chráneného územia je potrebné rešpektovať v zachovanej podobe, a to aj napriek niektorým neoptimálnym vstupom do parcelácie v priebehu 20. storočia. Odstránenie týchto sporných zásahov nie je v dohľadnej dobe reálne, a tak bude možné pristúpiť iba k detailným korekciám architektonického výrazu týchto stavieb (Mestská sporiteľňa, prístavba piaristického gymnázia).

C.1.2. Panoráma

Diaľkové vonkajšie pohľady na MPR:

Panoráma historickej časti mesta nesmie byť narušená novými architektúrami na území MPR. Po vyhlásení ochranného pásma MPR budú stanovené podmienky pre výstavbu aj na jeho území, pričom **prioritou musia ostať nenarušené diaľkové pohľady na hradný areál a jeho historické podnožie**. V tejto súvislosti je potrebné prehodnotiť charakter vzrastlej zelene predovšetkým na ľavom brehu Váhu, s cieľom čo najviac uvoľniť pohľady na zástavbu historického jadra mesta. **V budúcnosti je potrebné podriadiť rešpektovaniu existujúcich a uvoľneniu v súčasnosti obmedzených pohľadov na MPR aj výškovú úroveň novej zástavby medzi korytom Váhu a pamiatkovo chráneným územím. Takisto v prípade každej novej architektúry v širšom okolí MPR a jej budúcom ochrannom pásme je potrebné zohľadniť požiadavku zachovania chránených pohľadov.** (Mesto Trenčín pri spracovaní územného plánu v roku 2012 do neho zakomponovalo požiadavku KPÚ TN chrániť panorámu vhodnou výstavbou aj na území mesta mimo MPR a jej budúceho ochranného pásma. S okolitými obcami je potrebné kvôli ochrane panorámy MPR Trenčín úzko spolupracovať pri schvaľovaní vyššej zástavby.)

Dominantnosť NKP Trenčianskeho hradu nemôže byť ničím narušená. Jeho doplnenie ďalšími architektúrami, evokujúcimi pôvodný rozsah a charakter zástavby hradného areálu, bude vždy predmetom individuálneho posúdenia na základe zrealizovaných pamiatkových výskumov a ďalšej nevyhnutej prípravnej a projektovej dokumentácie. Akékoľvek prípadné novotvary, požadované kvôli kultúrno – spoločenským podujatiam bude možné realizovať len ako striktné dočasné a na základe individuálneho posúdenia ich návrhu, keďže z aktuálnych skúseností je zjavný ich negatívny vplyv na siluetu hradného areálu. Obnova Trenčianskeho hradu je samostatným metodickým problémom pamiatkovej ochrany, pri ktorom sa vo vzťahu k realizácii rekonštrukcii zaniknutých objektov kladie dôraz na používanie tradičných materiálov a stavebných technológií. **Pri spracovaní regulatív v rámci plánovaného ochranného pásma MPR je nevyhnutné začleniť do neho zachované hviezdnicové opevnenie Trenčianskeho hradu.**

V súčasnosti už niektoré pohľady na Trenčiansky hrad ako aj pohľady z neho smerom na historické centrum mesta kolidujú so zastavaním lokality Pod Brezinou. Preto je potrebné pri územnom plánovaní už v tomto štádiu ukončiť možnosť ďalšej výstavby v tejto lokalite mesta. **Takisto bude negatívne vplyvať na výhľad na Trenčiansky hrad schválená stavba Terminálu v mieste železničnej a autobusovej stanice, pričom v tomto štádiu je ešte možné jeho konečnú podobu skorigovať.**

Diaľkové vnútorné pohľady v MPR a z jej okolia:

Diaľkové vnútorné pohľady v MPR a z jej okolia na historickú zástavbu je možné rozdeliť do troch skupín:

- a) **pohľady z Hradu (C, D) a Marienburgu (B)**, takisto aj **pohľady z ochodze Dolnej mestskej brány (A) a vyhlídkovej veže kláštora piaristov (E)** na centrum mesta a jeho prírodné zázemie, ktoré sa otvárajú, sú panoramatické a odtiaľ je mimoriadne vnímateľná strešná krajina pamiatkovej rezervácie.
- b) **pohľady z bližšieho okolia MPR, predovšetkým zo strany od Váhu** (č. 9 – od budovaného železničného mosta, č.8 – z pravej strany Váhu od dnešného železničného mosta, č. 10, 11, 12 – z cestného mosta, tiež z ľavej strany Váhu napr. č. 6 – od krytej plavárne, z hrádze Váhu v Zamarovciach č. 14) **a od železničnej stanice (č.15)**. Tieto pohľadové kužele môžu byť najviac atakované možnou zástavbou, a preto je nutné maximálne dodržiavať jej výškovú úroveň a primerané členenie hmôt.
- c) **pohľady z prístupových komunikácií k mestu, predovšetkým:**
- z **diaľnice D1** je Trenčiansky hrad vnímateľný už od 120 km, vid' pohľad č. 1 – stredisko údržby na 126 km, pohľad č. 2 – Motorest na 130 km
 - z východu z **cesty I. triedy 61**, pri križovatke do Kubrej - pohľad č.3
 - zo západu z **cesty I. triedy 61** Nové Mesto nad Váhom – Trenčín už od 120 km – pohľad č. 16
 - z **Opatovej pri novom nadjazde nad železničnou traťou** – pohľad č. 4
 - z **cesty II. triedy 507** od pútnického kostola na Malej Skalke – pohľad č. 13
 - z **cesty II. triedy 507** od nákupného centra Laugaricio – pohľad č. 17

Ďalšie pohľady – hlavne na Trenčiansky hrad – sú zo železničnej trate č. 120 (Bratislava – Žilina), z cesty II. triedy č. 507023 (Trenčín – Hrabovka), z diaľničného privádzača s preložkou 1/61, - nový cestný most, zo severne položených sídlisk a miestnych častí Trenčína a tiež z prilahlých obcí.

Pri vyššie uvedených pohľadových kuželoch **skupiny a)** je zásadnou podmienkou neumiestňovať do priehľadov na pamiatkovú rezerváciu výškové objekty, ktoré by mohli narušiť jej panorámu, ani rozľahlé nečlenené stavebné komplexy, ktoré by svojimi objemami potlačali vnímanie proporcionality a štruktúry jej historickej zástavby.

C.1.2.1 Zoznam vnútorných pohľadov na MPR Trenčín :

- A. z vyhlídkovej ochodze Dolnej mestskej brány
- B. z Marienburgu / pri karneri /
- C. z Trenčianskeho hradu – od infocentra (tzv. skleník“) na dolnom nádvorí
- D. z Trenčianskeho hradu – z ochodze Matúšovej veže
- E. z kláštora piaristov- z vyhlídkovej veže

C.1.2.2 Zoznam chránených diaľkových panoramatických pohľadov na MPR Trenčín :

1. z diaľnice D1- 126 km- stredisko údržby
2. z diaľnice D1-130 km- motorest
3. z cesty I. triedy 61- pri križovatke do Kubrej
4. z Opatovej pri novom nadjazde nad železničnou traťou
5. z Hodžovej ulice -od zimného štadióna Gáboríka
6. z ľavobrežnej hrádze Váhu- pri krytej plavárni
7. z pravobrežnej hrádze – medzi cestným a starým železničným mostom
8. z pravobrežnej hrádze- od starého železničného mosta
9. z pravobrežnej hrádze - zo stavby nového železničného mosta
10. z cestného mostu- na pravej strane Váhu
11. z cestného mostu- cca zo stredu
12. z cestného mostu- na ľavej strane Váhu

13. z cesty II. triedy č. 507- od pútnického kostola na Malej Skalke
14. z pravobrežnej hrádze Váhu v Zamarovciach
15. z nástupného priestoru pred železničnou stanicou
16. z cesty I. triedy 61 / Nové mesto nad Váhom –Trenčín /- 120 km
17. z cesty II. triedy č. 507- od nákupného centra Laugarícia

Ďalšie pohľady – hlavne na hrad- sú zo železničnej trate č.120 / Bratislava –Žilina /, z cesty II. triedy č. 507023 / Trenčín- Hrabovka /, z diaľničného privádzača s preložkou I/61- nový cestný most, zo severne položených sídlisk a miestnych častí Trenčína a tiež z obce Zamarovce.

C.1.3. Architektonické dispozície, objemy, výšková úroveň, prvky a detaily jednotlivých objektov na území MPR musia byť plne rešpektované v ich hodnotnej zachovanej hmotovej podobe a chránené v originálnom materiáli. Táto podmienka je zásadou pri ich obnove a užívaní, pričom spôsob individuálneho prístupu k nim vyplýva z ich architektonicko-dispozičných hodnôt a spôsobu evidovania v zmysle zákona o ochrane pamiatkového fondu.

V prvom rade musí byť rešpektovaná zásada zachovávaní historických dispozícií, schodísk a klenbových systémov, situovaní pôvodných dverných a okenných otvorov a ich výplní, dlažieb, výtvarnej a umelecko-remeselnej výzdoby. Okrem toho je potrebné venovať zvláštnu pozornosť využívaniu podkrovia tam, kde je o to záujem a stav a hodnota krovu to dovoľuje. **Popri hodnotách zachovanej historickej krovej konštrukcie je určujúci aj spôsob presvetlenia podkrovných priestorov, ktorý nesmie narušovať pôsobenie strešnej krajiny pri pohľade z uličných priestorov, ani pri pohľade z hradu, terás na Matúšovej ulici, z Dolnej brány a v rámci diaľkových pohľadových kuželov.**

Zvýšenú pozornosť bude nutné venovať nahradeniu odbúraných objemov na Hasičskej ulici, architektonickej úprave niektorých málo hodnotných objektov na Palackého ulici a doplnení novej kvalitnej architektúry na Štúrovom námestí oproti synagóge. **Výškové zónovanie objektov v rámci týchto nových vstupov do štruktúry MPR musí rešpektovať existujúce dominanty a neprekračovať výšku okolitej zástavby.** Architektonické riešenie týchto novostavieb nesmie agresívne potláčať výraz historickej architektúry. Vysoká architektonická kvalita všetkých riešení novostavieb by mala byť samozrejmosťou.

Architektonické prvky a detaily:

Náročným problémom je riešenie parterov historických objektov, ktoré by mali spĺňať požiadavky na prezentovanie ich funkčného využitia s rešpektovaním architektonického riešenia priečelí. Súvisí s tým aj obnova architektonických detailov ako sú výklady, vstupy, pútače, informačné, propagačné a reklamné zariadenia, ktoré by mali mať dobový charakter, alebo ak o ich podobe existujú historické doklady, mali by byť kópiou pôvodného.

Dvorové a záhradné priestory:

Využitie dvorných a záhradných priestorov musí vychádzať z možnosti ich napojenia na uličný interiér a na dispozíciu vlastného objektu. Jednoznačne je potrebné vyvarovať sa prístavbám (aj keď len dočasným), ktoré nádvoriam nevhodne zmenšujú a celkovo znehodnocujú vnútrobloky. V nádvoriach vhodne uplatniť primeraný druh zelene, predovšetkým popínavej, ktorá dokáže utlmiť pôsobenie nehodnotných plôch dvorových fasád. Rozsah a charakter dláždenia nádvorí je potrebné prispôbiť funkcii objektu a druhu dlažby príľahlej uličnej komunikácie. V prípade zachovania historických dlažieb prejazdov a nádvorí, tieto ochraňovať a pri vhodných podmienkach aspoň na vybranej ploche prezentovať.

C.1.4. Opevnenie mesta

Opevnenie mesta sa zachovalo na území MPR v torzálnom rozsahu ako jeden ucelený dlhý úsek siahajúci od Dolnej brány po opevnenie hradu vrátane fragmentov v rámci jednotlivých mladších stavebných objektov. Jeho ochrane, zachovaniu a obnove je nutné venovať mimoriadnu pozornosť. Konzervácia opevnenia mesta a prípadné sprístupnenie jeho ochodze v dotyku opevnenia s karnerom a ďalších úsekov nad terasami pod hradom môže výrazne zvýšiť atraktivnosť tejto časti MPR.

C.1.5. Dlažby a drobnú architektúru je žiadúce riešiť s ohľadom na celkový charakter a funkciu mestských interiérov. Dôraz klásť predovšetkým na historické sochárske diela a prípadné ďalšie potenciálne nálezy v rámci výskumu stredovekého mesta (zaniknuté studne a.i.). Ich situovanie a výraz musia rešpektovať všetky nové výtvarné diela a drobná architektúra (t.j. lavičky, odpadkové koše, vodné zdroje – pitné fontánky, fontány a. i., prvky verejného osvetlenia, atď.), ktoré budú dotvárať prostredie historického jadra.

Drobnú architektúru riešiť jednotne v rámci všetkých historických priestorov a je potrebné dosiahnuť výrazovú „symbiózu“ s drobnou architektúrou, ktorá bude umiestnená v príslušných častiach mesta. Drobná architektúra musí byť charakteristická vysokou kvalitou návrhu, prevedenia a zároveň rešpektujúca charakter prostredia. Na celom území MPR nie je možné situovať drobné stavby, ktoré by mali charakter trvalých, celosezónnych objektov, napr. objekty s kaviarenskou, reštauračnou funkciou, predajné stánky napr. PNS, rôzne automaty na kávu, mlieko atď.

Dlažba: Všade, kde to prevádzka priestorov dovolí, neuplatňovať obrubníky, ale členenie plôch odlišiť iným druhom materiálu alebo spôsobom kladenia dlažby. V úzkych uličkách odlišovanie chodníkov nie je potrebné. Ako materiál sa odporúča prírodný kameň, optimálne kocka. Zámková dlažba sa v nutnom prípade môže uplatniť v novších okrajových častiach chráneného územia. Zvláštnu pozornosť bude nutné venovať prechodu medzi dlažbami na území MPR a dlažbami príslušných uličných priestorov.

C.1.6. Zeleň na pamiatkovo chránenom území má jeho priestory dotvárať a nie potláčať ako je to v súčasnosti badateľné na Mierovom námestí a na svahoch pod hradom. Nevhodne pôsobí aj vysoká zeleň za hranicou MPR na ľavom brehu Váhu, ktorá zakrýva siluetu historického jadra z diaľkových pohľadov. Uvedené skupiny zelene je potrebné preriešiť, pričom ich možno nahradiť inými druhmi, prípadne vysadiť na vhodnejších plochách. **Prírodný porast na svahoch hradného brala a na Brezine je potrebné zachovať a vhodným spôsobom usmerňovať. Vhodným zregulovaním vzrastlej zelene v rámci parčíka na Mierovom námestí sa uvoľnia pohľady na Trojičný morový stĺp.**

Vysoko kvalitnú verejnú a čiastočne aj historickú zeleň predstavuje park M. R. Štefánika, ktorý dotvára prostredie MPR za jej východnou hranicou a je optimálnym nástupom do jej priestorov. Park sa stane súčasťou plánovaného ochranného pásma MPR, a preto je ho potrebné pravidelne ošetrovať a dopĺňať o nové jedince a drobnú architektúru.

C.2. ZÁSADY STAROSTLIVOSTI O JEDNOTLIVÉ TYPY ŠTRUKTÚR A PRVKOV

C.2.1. Zachovanie a ochrana historickej pôdorysnej schémy

Historická pôdorysná schéma na území MPR je takmer v plnom rozsahu zachovaná v podobe, ktorú dosiahla koncom 19. storočia. Mladšie zásahy sa dotkli iba jej niektorých parciel, no bloková skladba a uličná sieť, ktorej základná štruktúra bola vytvorená už v stredoveku, bola aj výstavbou v 20. storočí rešpektovaná.

Na základe dobrého stavu zachovania uličnej siete bude potrebné **venovať pozornosť doplneniu zástavby blokov v týchto polohách:**

- a) v severných okrajových polohách MPR na Hasičskej ulici
- b) v zadných traktoch severného bloku Štúrovho námestia.

Cieľom dopĺňania tejto zástavby bude predovšetkým pohľadové uzatvorenie blokov architektúrami, ktoré budú výškovo a objemovo rešpektovať existujúcu zástavbu, pričom plochy uvoľnených častí jednotlivých parciel **nedávajú možnosť vytvárať v týchto polohách výraznejšie architektúry.** Jedinú výnimku tvorí vzhľadom k exponovanej polohe a blízkosti dominantnej architektúry synagógy (NKP) voľná parcela uzatvárajúca severozápadný blok Štúrovho námestia zo strany Hviezdovej ulice, ktorú bude potrebné zastavať vysoko kvalitnou architektúrou rešpektujúcou zachovanie historickej parcelácie a uličného parteru, prispôsobenej výškovému, priestorovému a objektovému členeniu okolitých stavieb, so zachovaním materiálovej skladby, architektonického výrazu a prvkov uličného interiéru. Uvedené plochy, ktoré si vyžadujú stavebné zásahy v záujme skvalitnenia štruktúry zástavby sú detailnejšie uvedené v kapitole **C.2.10. Rezervné plochy.**

C.2.2. Zachovanie, ochrana a prezentácia systému opevnenia

Systém opevnenia MPR je potrebné rozdeliť na dve sústavy – *opevnenie hradu a opevnenie stredovekého mesta.* Obe sústavy na seba navzájom nadväzujú a vytvárajú **dôležitý urbanisticko - architektonický prvok, vnímateľný z diaľkových pohľadov aj pri pohybe v priestoroch centra mesta.** Napriek tomu, že stupeň ich zachovania je rozdielny, prístup k ich obnove a prezentácii by mal byť rovnaký.

Opevnenie hradu bolo obnovované v 2. polovici 20. storočia. Napriek tomu je v niektorých častiach poznačené statickými poruchami, ktoré spôsobili jeho deštrukciu v roku 2002 v severozápadnom úseku pri paláci Zápoľských. Tým sa síce odkryli nové pohľady na hradné architektúry, no zároveň tento úsek opevnenia stratil svoju logiku a je ho potrebné domurovať do pôvodnej výšky. Rovnakým spôsobom znovu postavenia zaniknutých úsekov sa postupovalo po celom obvode hradu, predovšetkým v prípade renesančných hradieb a obranných stavieb smerom na Brezinu. Tu je potrebné doplniť úsek hradobného múra západne od Mlynskej veže, prerazený v 70 - tých rokoch 20. storočia kvôli zásobovaniu stavebným materiálom. V prípade vybudovania schválenej lanovej dráhy na Brezinu popri hradbách na juhozápadnej strane je jediný prípustný spôsob vstupu do hradu cez historickú bránku vo východnom múre Mlynskej veže.

Nový prístup na Trenčiansky hrad je prípustné realizovať len s hore uvedenou schválenou lanovou dráhou cez Brezinu. Lanová dráha bude situovaná v lesoparku a pri diaľkových pohľadoch na hrad nebude vnímateľná. **Ďalšie prístupové cesty na hrad typu výťahy, lanovky, zdviže a pod., sú neprípustné.**

Opevnenie mesta je kompaktné zachované iba v časti jeho južného a juhozápadného úseku medzi Dolnou bránou a opevnením hradu. Z ostatných úsekov sa zachovali len fragmenty, predovšetkým pod úrovňou terénu, prípadne v hmotách existujúcich objektov zástavby Mierového námestia (severovýchodný múr objektu Trenčianskeho múzea – bývalý župný dom, severný múr dvorovej stavby objektu na Mierovom nám. č. 31, severovýchodný múr objektu bývalej židovskej školy na Hviezdovej ulici, juhozápadný múr objektu č. 1 na Mierovom námestí a ďalšie). **Potvrdenie rozsahu týchto fragmentov, ich prípadná obnova a prezentácia sú podmienené realizáciou hĺbkových pamiatkových a archeologických výskumov.**

Stojaci úsek hradieb je nutné zbaviť náletovej zelene, preveriť jeho stavebno - technický stav a prístupit' ku konzervácii s cieľom zachovať čo najviac jeho autentickej hmoty a architektonických prvkov – ochodza, strieľne, smolné nosy, cimburie. Zároveň zachovať priechod na Brezinu pri karneri a v rámci návrhu pamiatkovej obnovy zväziť sprístupnenie ochodze v rámci areálu farského kostola, ktorý by mal byť po obnove zapojený do turistickej trasy, prepájajúcej námestie, terasu Marienburgu, Brezinu a hradný areál. V rámci obnovy zachovaného úseku mestského opevnenia bude potrebné vyčistiť a staticky stabilizovať k opevneniu prilahlé plochy hradného brala a riešiť charakter zelene, ktorá by dovoľila prezentáciu hradby a nenarúšala jej základové murivo.

C.2.3. Zachovanie a ochrana historickej parcelácie

Vzhľadom k súčasnému zastavaniu územia a pripravovaným stavebným akciám v MPR sa nepredpokladá ohrozenie postupne vytváratej historickej parcelácie. Aj v prípade, že dôjde k prestavbám alebo nadstavbám jednotlivých objektov, parcelácia nebude narušená, nakoľko by sa jednalo (až na výnimky) o zásahy, ktoré neprekročia šírku parcely.

V rámci ochrany historickej parcelácie zachovať parcelačné múry vo dvorových častiach objektov. Nie je prípustné jednotlivé parcely prepájať, vytvárať kompaktnějšíe parkovacie plochy alebo iné veľké nezatrávnené plochy.

Výnimky sa týkajú objektov na Palackého ulici čísl.13-19, zadných častí parciel medzi ulicami Palackého a Hasičská, zadnej časti severného bloku na Štúrovom námestí a parcely č. 238/17 (v súčasnosti zatrávnená plocha medzi Palackého ulicou a Bratislavskou cestou). **V prípade prestavieb a novostavieb na týchto plochách je možné objemovo prekračovať šírku parciel, s podmienkou uplatniť členenie fasád, ktoré naznačia historickú parceláciu – tzn. nevytvárať veľké monobloky.**

C.2.4. Zachovanie a ochrana historických dominant

Najvýznamnejšou dominantou MPR i celého mesta je areál hradu. V jeho podnoží sú ako dominanty, vnímateľné z diaľkových pohľadov, hmota farského kostola s opevnením na návrší Marienburg, veža Dolnej brány a veže jezuitského, dnešného piaristického kostola, spolu s kupolou synagógy v jeho tesnej blízkosti. Ako výrazné objekty, ovládajúce svoje okolie v mestskom interiéri, i keď menej vnímateľné z diaľkových pohľadov, sú hotel Elizabeth a vedľajší župný dom, objekty z 20. storočia na Mierovom námestí – radnica, sporiteľňa a pošta a na Palackého ulici budova Galérie M. A. Bazovského a Piaristického gymnázia J. Braneckého.

Výrazné objekty z 20. storočia nepredstavujú významnejšie architektonické hodnoty. Možno ich vnímať len ako „pečať doby“, do istej miery meniacej charakter uličných priestorov. **Dominantnosť hodnotných starších architektúr, rovnako ako stavieb z funkcionalistického obdobia 20. storočia, nemôže byť ani v budúcnosti ohrozená. Najohrozenejšími sú diaľkové pohľady na MPR. Preto je neprípustná nová viacpodlažná výstavba v polohách, ktoré by znehodnotili siluetu historickej zástavby s jej dominantami.** Predísť tomuto potenciálnemu nebezpečenstvu je možné vyhlásením ochranného pásma MPR, určením podmienok výstavby na jeho území a ich zakotvením v územno-plánovacej dokumentácii.

C.2.5. Princípy ochrany siluety a panorámy mestskej pamiatkovej rezervácie

Veľmi výrazná silueta predovšetkým hradného areálu, vnímateľná z diaľkových pohľadov z takmer všetkých svetových strán s výnimkou juhu je spolu s čiastočne

vnímateľnou panorámou historickej zástavby jednou z najvýznamnejších hodnôt MPR. Jej zachovanie je potrebné zabezpečiť vyhlásením ochranného pásma, s určením výškovej úrovne novej zástavby v pohľadových kuželoch z vybraných stanovíšť a so situovaním výškových stavieb len v takých polohách, ktoré nebudú konkurovať historickým dominantám. **S mestom Trenčín a okolitými obcami (Zamarovce, Trenčianska Turná, Trenčianske Stankovce) je potrebné kvôli ochrane panorámy MPR Trenčín úzko spolupracovať pri schvaľovaní vyššej zástavby aj mimo ochranného pásma MPR.**

Plochy za hranicou MPR (predpokladaná súčasť ochranného pásma MPR):

Likvidáciou zástavby medzi parkom M. R. Štefánika a predstaničným priestorom sa vytvorili nové stavebné plochy. Pri ich zástavbe bude potrebné rešpektovať pohľady na hradné bralo a zoskupenie hmôt hradu, ktoré sa návštevníkom mesta, prichádzajúcim na železničnú stanicu, otvárajú ako prvé. Rovnaký prístup je nutné uplatniť pri výstavbe objektov pod úpäťm brala, južne od Štefánikovej ulice, v miestach dnes nesúrodnej, nehodnotnej zástavby.

Zvláštnu pozornosť bude potrebné venovať odkrytiu pohľadu na stredoveké jadro mesta z cestného mosta ponad Váh - ktorý patrí k najvýznamnejším diaľkovým pohľadom na MPR (viď pohľad č. 10, 11, 12) – no v posledných rokoch mu bráni vysoký porast na ľavom brehu Váhu medzi cestným a železničným mostom. Kultivácia tejto zelene bude pozostávať z jej nahradenia iným druhom nižších stromov. Týmto zásahom sa vytvorí širší pohľad na historickú zástavbu mesta s jej dominantami.

C.2.6. Požiadavky na zachovanie stavebných hmôt a strešnej krajiny

Stavebné hmoty:

Rôznorodosť stavebných hmôt v rámci MPR vo väčšine prípadov pôsobí prirodzene, dokumentuje postupný vývoj sídla a celkovú štruktúru zástavby obohacuje. Pri týchto mestských interiéroch je žiadúce objemovú skladbu stavebných hmôt rešpektovať a korekčné zásahy obmedziť na rušivé objemy či detaily v rámci dvorových a zadných priestorov parciel. Niektoré výrazné výškové rozdiely domoradi Palackého ulice, Štúrovho námestia a predovšetkým Hasičskej ulice sú však disharmonické a ich možné utlmenie bude bližšie špecifikované v kapitole o rezervných plochách C.2.10. **Stavebný vývoj zástavby na Matúšovej, Farskej ulici a Mierovom a Štúrovom námestí je považovaný za uzavretý s výnimkou rezervných plôch a dvoch prízemných objektov na Štúrovom námestí.**

Strešná krajina:

Mimoriadnu pozornosť je na území MPR potrebné venovať strešnej krajine, ktorá je v Trenčíne vnímateľná z priestorov hradu a jeho prístupovej komunikácie, ale aj z Marienburgu, veže Dolnej brány a čiastočne aj z diaľkových pohľadov. Je nutné dôsledne zohľadňovať materiál strešnej krytiny a riešenie presvetlenia podkroví. **Jednoznačne je potrebné uprednostňovať pálenú krytinu tradičnej červenej farebnosti bez glazovania a iných lesklých úprav (engoba), všade tam, kde to dovoľujú sklony krovových konštrukcií.** Na plytké sklony niektorých tradičných manzardových striech je prípustný plech falcovaný červenej farby. Takisto je prípustná betónová krytina v tejto farebnosti vo veľkosti tradičnej škridle. V odôvodnených, individuálne posúdených prípadoch, je prípustný iný typ krytiny.

Strechy na objektoch v MPR Trenčín musia vo svojom tvare vychádzať z prevažujúceho historického vzoru – sedlovej strechy, do námestia alebo ulice ukončenej okapom hlavne v radovej zástavbe, na dvorových krídlach sedlový alebo

pultový. Objekty na dlhých gotických parcelách je prípustné po individuálnom posúdení prekryť aj v minulosti používanými manzardovými strechami. Pri nárožných a samostatne stojacich objektoch je prípustná valbová strecha. Nepripustné sú ploché strechy. Po konkrétnom posúdení je možné výnimočne povoliť malú vyhladkovú terasu.

Spôsob osadenia strechy na spodnú stavbu je nutné riešiť podľa zaužívaných typov v meste, súčasťou ktorých je aj princíp osadenia striech nad korunnú rímsu, bez výrazného presahu nad chodník, ulicu alebo dvor.

Presvetlenie podkrovných priestorov:

Presvetlenie podkrovných priestorov sa doposiaľ realizovalo rôznym spôsobom, ktorý v niektorých prípadoch nebol vhodný (sústava strešných okien na streche Pošty, viaceré neproporčné vikiere rôznych tvarov). **Keďže ani strešné okná ani vikiere nie sú v prostredí MPR typickým tvaroslovným prvkom, presvetľovanie podkrovia je prípustné len po individuálnom posúdení a splnení nasledovných podmienok:**

- v prípadoch, keď sa využitie podkroví javí ako prevádzkovo výhodné a bude zachovávať pamiatkové hodnoty krovov,
- vo všetkých prípadoch, kde by bolo zamýšľané presvetlenie podkrovia bežne vnímateľné, uplatniť ako spôsob jeho presvetlenia strešné okná primeraných rozmerov a tvarov, ktoré budú rešpektovať proporcie strechy (max. šírky 80 cm),
- zásadným kritériom pre posúdenie vhodnosti strešných okien bude vždy ich spolupôsobenie s celkovým výrazom fasády objektu ako aj s objektmi susednými a vizuálne „nepreťaženie“ strešnej krajiny vlastného objektu a vedľajších striech,
- uplatňovanie vikierov, je prípustné po individuálnom posúdení a striktne len v bežne nevnímaných polohách, a to aj pri hodnotení strešnej krajiny z pohľadu chodca, nie len z diaľkových pohľadov.
- vikiere malých rozmerov je možné uplatňovať na strechách objektov Matúšovej ulice, kde sa ich použitie ukázalo ako nerušivé predovšetkým v pohľadoch na ulicu ako celok.

Zvýšenú pozornosť bude potrebné venovať bežným vetracím otvorom či výlezom na strechy, ktoré predovšetkým na strechách objektov pod hradom môžu pôsobiť rušivo. Ich uplatnenie bude vždy predmetom individuálneho posúdenia.

Nevhodné, už realizované riešenia presvetlenia podkroví, bude potrebné postupne pri ďalších obnovách jednotlivých objektov nahradiť kvalitatívne hodnotnejšími architektonickými prístupmi. Tieto prípady sú uvádzané v príslušných prílohách.

Na pohľadovo vnímateľných polohách striech aj fasád nie je prípustné umiestňovať antény, slnečné kolektory, vzduchotechniku, klimatizačné jednotky a iné technické zariadenia, ktoré by narúšali pohľady na strešnú krajinu MPR. V rámci skvalitnenia a „očistenia“ historického prostredia je žiaduce odstrániť nefunkčné elektrické vedenie zo striech na Palackého ulici a postupne odstraňovať už osadených nepovolených vyššie uvedených technických zariadení.

C.2.7. Ochrana charakteru tradičnej skladby zástavby

Za tradičnú je možné na území MPR považovať skladbu rozhodujúcej časti stavebného fondu, a to vrátane objektov prvej polovice 20. storočia, ktoré sa napriek svojej výrazovej odlišnosti dostali do povedomia obyvateľov mesta a spoluvytvárajú *genius loci*.

Túto postupne vytváranú skladbu zástavby je nevyhnutné zachovať aj v budúcnosti, Mimoriadne dôležité bude rešpektovať aj rozsah zástavby parciel, uplatnenie záhrad a voľné plochy pri eklektických solitéroch na Palackého a Hasičskej ulici. Zároveň je žiaduce

nahradiť už zaniknutú skladbu zástavby v priestoroch oproti synagóge a zároveň nehodnotnú zástavbu zadných častí parciel na Štúrovom námestí a na Hasičskej ulici novou, vysokokvalitnou architektúrou. (Podrobnejšie v kapitole C.2.1) Novostavby v týchto polohách je možné architektonicky riešiť v kontexte s okolitou zástavbou, resp. aj v historizujúcom a zásadne nie v kontrastnom poňatí. Nie je žiaduce, aby novostavby svojim výrazom či výškovou hladinou potláčali celkový historický charakter priestorov MPR, ako sa to stalo v prípade ČSOB na Vajanského ulici – v dotyku s MPR. Dôležité je, aby novostavby a nadstavby rešpektovali hmotovosť, mierku, tradičný materiál, tvar a vzhľad striech historickej zástavby.

Pri výbere *farebnosti fasád novostavieb na území MPR* je nutné zohľadňovať historickú farebnosť okolitej zástavby tak, aby nedochádzalo k disharmonickým farebným vzťahom. *Doplňujúce prvky priečelí objektov* (osvetľovacie telesá, štátne a firemné znaky, názvy orgánov a inštitúcií, firemné tabule, výtvarné diela, informačné označenia) musia byť umiestnené tak, aby nerušili kompozíciu priečelia a jeho výtvarné a architektonické detaily.

C.2.8. Ochrana typických prvkov prostredia

Popri urbanistickej štruktúre zástavby, jej výškového zónovania, opevnenia mesta a hradu je pre mestský interiér MPR charakteristická predovšetkým *výzdoba fasád*, nesúca znaky slohových období od ranného baroka na jezuitskom, neskôr piaristickom kostole až po funkcionalizmus prvej polovice 20. storočia. **V rozhodujúcej miere je charakter pamiatkovo chránenej časti mesta určený eklektickým riešením fasád z 2. polovice 19. a začiatku 20. storočia. Napriek ich relatívne mladému pôvodu majú nesporné urbanistické, architektonické a umelecko - remeselné hodnoty, ktoré je potrebné zachovať, chrániť a primeraným spôsobom obnovovať a prezentovať. Popri zachovaní ich materiálovo - hmotovej podstaty a tvaru je žiaduce pred obnovou určiť pôvodnú farebnosť čelných fasád (priečelí) vrátane zistenia pôvodnej farebnosti ostatných plôch fasád. Avšak netrvá sa striktno na obnovení zistenej originálnej farebnosti, farebné riešenie bude vždy predmetom individuálneho posúdenia aj vo vzťahu k okolitým fasádam.**

Dôležitou súčasťou obnovy a prezentácie zachovanej výzdoby fasád a ďalších častí stavieb (prejazdy so zachovanými vstupmi, dlažby, komínové telesá, dverné a okenné výplne, klampiarske prvky) je nevyhnutné venovať sa aj obnove parterov, z ktorých niektoré sú pozmenené nevhodnými *výkladmi, vstupmi* a často mimoriadne neestetickými a rušivými *pútačmi a reklamami*. Uvedené prvky znehodnocujú mestský interiér. **Zámer obnovy takýchto prvkov alebo osadenia nových v rámci MPR je prípustný na základe individuálneho posúdenia konkrétnej fasády a na základe charakteru jednotlivých objektov. Obnovované alebo novovytvárané detaily musia byť navrhnuté a následne zrealizované vo vysokej kvalite, tak z hľadiska ich architektonicko-výtvarného riešenia, ako aj materiálu.**

C.2.8.1. Zásady osvetlenia historických priestorov a budov

Priestory MPR sú osvetlené rôznorodými osvetľovacími telesami, z ktorých iba kandelábrové výbojkové osvetlenie so štylizovaným horným krytom na Mierovom a Štúrovom námestí a konzolové osvetlenie rovnakého charakteru na Hviezdoslavovej a Sládkovičovej ulici vykazuje vyššie estetické hodnoty. Historizujúce kandelábre na prístupových uličkách k hradu sú málo kvalitnou ponáškou na osvetľovacie telesá 19. storočia.

Palackého a Hasičskú ulicu osvetľujú výbojkové svietidlá na štíhlych cestných stožiaroch s jedným výložníkom, čo zodpovedá funkciu týchto ulíc, ako vnútromestských komunikácií s automobilovou dopravou. Napriek tomu je **žadúce nahradit' stožiarové osvetlenie na južnej strane Palackého ulice kandelábrovým, rovnakým aké je na susednom Mierovom námestí, čím by došlo k určitému zhodnoteniu uličného interiéru po celej jeho dĺžke, bez výrazného zníženia intenzity osvetlenia priestoru.**

V rámci MPR nie je nevyhnutné komplexne zjednotiť osvetľovacie telesá - na prístupových uličkách k hradu sú prípustné historizujúce svietidlá evokujúce 19. storočie v kvalitnom materiálovom a dizajnovom prevedení. Na ostatných uliciach a námestiach MPR sú prípustné modernejšie riešenia, ale na vysokej kvalitatívnej úrovni dizajnu aj materiálového vyhotovenia. Je žiadúce, aby boli v náznavu inšpirované historickými svietidlami a čiastočne korešpondovali so svietidlami v uličkách v podhradí (napr. farebnosťou).

V rámci MPR je po individuálnom posúdení prípustné nasvietiť ďalšie významné alebo architektonicky kvalitné objekty. Nasvetľovanie objektov reflektormi umiestnenými na fasáde nie je vo všeobecnosti žiadúce – je prípustné iba po individuálnom posúdení a prevažne na verejných stavbách.

Korekcie elektroinštalácie v rámci MPR:

V súčasnosti na mestské interiérové priestory **veľmi negatívne pôsobia vzdušné vedenia elektrického prúdu, ktoré sú miestami upevnené na drevené stĺpy.** Takýto systém rozvodu elektriny sa vyskytuje predovšetkým v uličkách pod hradom a jeho nahradenie podzemnými kábelovými rozvodmi je bezpodmienečne nutné. Rovnako je potrebné odstránenie starého nefunkčného elektrického vedenia zo striech na Palackého ulici.

Je žiaduce **premiestniť rozmerné trafo skrine, situované popri prístupovej komunikácii na hrad.** Trafo skrine v súčasnosti nesú reflektory nočného osvetlenia hradu, ale ich pôsobenie na návštevníkov hradu v pohľadovo exponovaných polohách je mimoriadne rušivé.

Slávnostné osvetlenie:

Popri bežnom večernom a nočnom osvetlení uličnej siete MPR je prípustné zabezpečenie **kvalitného slávnostného osvetlenie historických dominánt mesta a vybraných priestorov, fasád a výtvarných prvkov mesta.** Trenčín so svojim dominantným hradom a podnož vytvárajúcim Marienbergom, doplneným o ostatné osvetlené výrazné architektúry historického jadra, má všetky predpoklady pôsobiť na návštevníkov a cestujúcich využívajúcich diaľnicu a železničnú dopravu mimoriadne sugestívne. Súčasný stav slávnostného osvetlenia má, predovšetkým vo svojej svetelnej nevyváženosti, značné rezervy. Je potrebné preriešiť osvetlenie farského kostola s areálom a Galérie M. A. Bazovského na Palackého ulici. **Súčasnú situovanie reflektorov napr. pri ceste na hrad pôsobí rušivo a ich premiestnenie, prípadne pohľadové odizolovanie nízkou zeleňou je potrebné.**

C.2.9. Zásady diferencovaného prístupu pri ochrane, obnove a údržbe objektov

C. 2.9.1. Národné kultúrne pamiatky na území MPR

Číslo ÚZKP	Názov objektu	Adresa	Parcelné číslo	Poznámka
1345/1-70	Hrad s areálom	Matúšova 19	1181/16,17 1184/19,20 1186//1- 46 1189/13,15,18 1187	Areál v permanentnej obnove
1348/1	Opevnenie mestské	Mierové nám. 2	1172	Veža v opevnení
1348/2	Opevnenie mestské		1181/13 1181/15 1181/18 1182/2	Múr hradobný
2449/1	Tabuľa pamätná	Farská 2	1174/1-3	PT K. Brančika
1373/1	Dom meštiansky	Farská 3	1201/1-2	
1374/1	Dom meštiansky	Farská 6	1176/1-3	
10440/1	Dom meštiansky	Farská 10	1178/1-2	
10441/1	Fara	Farská 12	1179/1	Rím.-kat.
1375/5	Kostol s areálom	Farská ulica	1198/3	Schodisko
11811/1	Dom bytový	Hasičská 2	68/1-3	Dominantnosť. pôvodnosť výzdoby, komplexne obnoviť
10445/1	Škola židovská	Hviezdová 1	18/1	
1380/1	Synagóga	Hviezdova 3	17/1-4	
1375/1	Kostol s areálom	Mariánske námestie	1196	Kostol farský Narod.. P. Márie
1375/2	Kostol s areálom	Mariánske námestie	1198/2	Karner
1375/4	Kostol s areálom	Mariánske námestie 1	1197	Zbrojnica
1375/3	Kostol s areálom	Mariánske námestie 2	1194/1	Fara
1375/6	Kostol s areálom	Mariánske námestie	1198/4	Múr hradbový
2465/1	Dom meštiansky	Matúšova 14	1229/1	
10438/1	Dom obytný	Matúšová 20	1248/1	
1381/1	Súsošie na stĺpe	Mierové nám.	1216	
1349/1	Dom meštiansky	Mierové nám.1	5/1-2	Možnosť prekryť dvor
1349/2	Tabuľa pamätná	Mierové nám.1		PT kníhtlačiarne
1350/1	Dom meštiansky	Mierové nám.3	4/3	

11346/1	Dom polyfunkčný	Mierové nám.4	1203/1-2	Upraviť technické zariadenia na streche objektu
1351/1	Dom meštiansky a pamätný	Mierové nám.5	3/2,4,6	
10439/1	Dom meštiansky a pamätný	Mierové nám.6	1204/1,2,3	Odstrániť dvor. prístavky
1377/1	Kláštor	Mierové nám.7	2/3,8	Upraviť výt'ahové teleso
1377/2	Kostol	Mierové nám.7	1	Piaristov Sv. Frant.Xaver.
1352/1	Dom meštiansky	Mierové nám.8	1207/1,2	Upraviť fasádu, obnoviť dvorové krídlo
1353/1	Dom meštiansky	Mierové nám.10	1208/1-2	
11810/1	Dom meštiansky	Mierové námestie 11	24/1-2	Možnosť zvýšiť sklon strechy do nádvorja
1354/1	Dom meštiansky	Mierové nám.12	1211/1-2	
1355/1	Dom meštiansky	Mierové nám.13	25/1,5	Upraviť dvor
1356/1	Dom meštiansky	Mierové nám.14	1212/1,6,7	Upraviť dvor
11814/1	Dom meštiansky	Mierové námestie 15	26/1-2	Obnoviť časť objektu orientovanú do Palackého ulice
1357/1-2	Dom meštiansky	Mierové nám.16	1215/1,3,5,6,7	Komplexne obnoviť
1358/1	Dom meštiansky	Mierové nám.17	27/1-2	Možnosť prekrytia dvora, obnoviť
2451/1	Dom meštiansky a pamätný	Mierové nám.19	28/1-2	
2451/2	Tabuľa pamätná	Mierové nám.19		PT V.Clementis, depozit Trenč. múzea
1359/1	Dom meštiansky	Mierové nám.20	1218/3-5	
1360/1	Dom meštiansky	Mierové nám.22	1219	
1361/1	Dom meštiansky	Mierové nám.24	1236/1	
1362/1	Dom meštiansky	Mierové nám.25	32/1,2,4,5	Komplexne obnoviť
1363/1	Dom meštiansky	Mierové nám.26	1237/1-2	Možnosť prekrytia dvora
1364/1	Dom meštiansky	Mierové nám.27	34/9	
1365/1	Dom meštiansky	Mierové nám.28	1239/1,3	Upraviť dvor
11829/1	Dom meštiansky	Mierové námestie 29	35/1,2	Zachovaná dispozícia na parcele, fasáda

1366/1	Dom meštiansky	Mierové nám.30	1240	
1367/1	Dom meštiansky	Mierové nám.31	38/1-4	Možnosť prekrytia dvora, upraviť tvar strechy a parter, komplexne obnoviť
1368/1	Dom meštiansky	Mierové nám.32	1244/1-4	Možnosť zvýšiť hrebeň a sklon strechy do nádvorcia
2452/1	Tabuľa pamätná	Mierové nám.33	39/1,3	J. Holoubek
1369/1	Dom meštiansky	Mierové nám.34	1245/1	Upraviť presvetlenie strechy
1370/1	Dom meštiansky	Mierové nám.36	1246/1-4	Upraviť strechu zadnej časti objektu do Matúšovej ulice
1371/1	Dom meštiansky	Mierové nám.40	1249	Upraviť fasádu a sklon strechy
1372/1	Dom župný	Mierové nám.46	1253/1-2	Upraviť dvorové fasády
2214/1	Hotel	M.R.Štefánika 2	1254/1,3	
				Možnosť odstrániť objekt vo dvore
10443/1	Dom rodinný	Palackého 35	58	
10444/1	Dom bytový	Palackého 37	46/1-2	
11827/1	Dom meštiansky	Sládkovičova 8	10/1-6	Urban. výz. objekt, hmota barbakanu, upraviť fasádu
10446/1	Dom meštiansky	Štúrovo nám.18	251/1	

Ochrana, obnova a prezentácia objektov evidovaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu (ÚZPF) ako národné kultúrne pamiatky (NKP) podlieha príslušným právnym predpisom, predovšetkým zákonu č.49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a úprav a nadväzujúcej vyhláške č. 253/2010 Z. z. v znení vyhlášky Ministerstva kultúry SR č. 231/2014 Z. z.. Vo fonde NKP sa nepredpokladajú výraznejšie objemové zmeny, prípadné úpravy jednotlivých objektov, vrátane striech, prekrytia dvorov a pod. Prípustnosť a rozsah ich realizácie sú podmienené výsledkami pamiatkových výskumov alebo inej prípravnej a projektovej dokumentácie.

Mimoriadnu pozornosť je nutné venovať najvýznamnejšej kultúrnej pamiatke – areálu hradu, ktorého obnova nie je doposiaľ ukončená a niektoré jeho časti sa dostali do havarijného stavu. Ostatné NKP v rámci MPR sú v rozhodujúcej miere v dobrom alebo iba čiastočne narušenom stave. V havarijnom stave je iba dvorové krídlo objektu na Mierovom námestí č. 8 a je nutné pristúpiť k jeho urýchlenej obnove alebo aspoň provizórnemu zabezpečeniu.

C.2.9.2. Objekty navrhnuté na zápis do ÚZPF

Na území MPR sa nenachádzajú objekty, ktoré sú v štádiu vyhlasovania za NKP.

C. 2.9.3. Objekty vytypované na zápis do ÚZPF

Názov objektu	Adresa	Parcelné číslo	Dôvod návrhu Poznámka
Dom bytový	Mierové námestie 35	42/2-8	Kvalit. klasicistická architektúra Upraviť parter a dvorové fasády
Dom meštiansky	Štúrovo námestie 3	255/1-2	
Dom bytový	Štúrovo námestie 5	254/1	Dominantnosť, pôvodný klas. výraz, upraviť dvor
Dom bytový	Štúrovo námestie 7	252/1-2	Dominantnosť na nároží, pôvodnosť, upraviť fasády
Socha na podstavci Sv. Ján Nepomucký (18. storočie)	Farská ulica	3279/1	pod farskými schodmi, v minulosti premiestnený z Mierového námestia

V rámci aktualizácie Zásad MPR Trenčín sa preverila aj skupina objektov, ktorá bola vytypovaná na zaradenie medzi NKP pri spracovávaní pôvodných zásad v roku 1991 a neboli doposiaľ zapísané do ÚZPF. Pôvodný zoznam bol upravený podľa súčasného stavu zachovania ich pamiatkových hodnôt a reálnej možnosti ich dlhodobého zachovania. Popri už skôr vytypovaných objektoch bol zoznam doplnený o v Trenčíne ojedinelý meštiansky dom s „výškou“ na Štúrovom námestí č.3. Po zhodnotení vytypovaných objektov komisiou PÚ SR a ich zápise do ÚZPF bude potrebné pristupovať k nim zhodne s ostatnými NKP. V prípade, že zapísané nebudú, bude sa na nich nahliadať ako na ostatné objekty s určitými pamiatkovými hodnotami na území MPR.

C. 2.9.4. Objekty s pamiatkovou hodnotou dotvárajúce historické prostredie

Názov objektu	Adresa	Parcelné číslo	Pamiat. hodnota Poznámka
Dom meštiansky	Farská 1	1201/1	Hmota, fasáda, strecha
Dom meštiansky	Farská 2	1174/1	Hmota, fasáda, strecha
Dom meštiansky	Farská 4	1175/1	Hmota, fasáda, strecha
Dom meštiansky	Farská 5	1200/1-2	Hmota, fasáda,

			strecha, upraviť dvorové fasády
Dom meštiansky	Farská 8	1174/1	Hmota, fasáda, strecha
Dom meštiansky	Hasičská 3	72/1	Urbanist. určujúci objem, fasáda
Dom bytový	Hasičská 5	80	Urbanist. určujúci objem, fasáda
Dom meštiansky	Hviezdoslavova 2	258	Hmota, fasáda, strecha
Dom meštiansky	Hviezdoslavova 4	259/1-2	Hmota, fasáda, strecha
Dom meštiansky	Hviezdoslavova 6	260/1-3,8,9	Hmota, fasáda, strecha
Objekt hospodársky	Mariánske nám. 2	1194/2	Hmota, strecha
Reštaurácia	Matúšova 4, 6	1226/1, 1226/2, 1227/1,4	Urban. situovanie, hmota
Hotel	Matúšova 12	1221/1,2,4,5 1222/1,4,7-9	Hmota, fasáda, strecha
Dom remeselnícky	Matúšova 17	1239/2	Hmota, fasáda
Dom remeselnícky	Matúšova 19	1240	Hmota, fasáda, upraviť strechu
Dom remeselnícky	Matúšova 21	1244/2	Hmota, fasáda
Dom polyfunkčný	Matúšova 22	1251/1	Hmota, fasáda, kovové výplne prízemia , nenadstavovať kridlo do nádvorja kvôli priehľadu na Hrad
Dom remeselnícky	Matúšova 23	1245/2	Hmota, fasáda
Radnica	Mierové námestie 2	1173	Hmota, strecha
Dom meštiansky	Mierové námestie 18	1271/2	Hmota, fasáda, strecha
Dom meštiansky	Mierové námestie 23	31/2	Hmota, fasáda, Strecha, upraviť parter
Dom meštiansky	Mierové námestie 33	39/1,3	Upraviť parter a dvorové fasády
Dom meštiansky	Mierové námestie 38	1247/1	Hmota, fasáda, strecha
Dom meštiansky	Mierové námestie 42	1250	Hmota, fasáda, strecha
Dom obytný	Mierové námestie 44	1252	Kovové výplne prízemia, hmota, strecha
Piaristické gymnázium	Palackého 2	2/4	Hmota, strecha
Penzión - Svorad	Palackého 4	2/2.	Hmota, strecha

Dom meštiansky	Palackého 6	25/2	Hmota, fasáda, strecha
Dom bytový	Palackého 11	85/1-5	Hmota, fasáda, strecha, upraviť dvor
Dom bytový	Palackého 21	74/1	Hmota, fasáda, strecha, odstrániť technické zariadenia zo striech
Dom meštiansky	Palackého 31	66/1	Hmota, fasáda, strecha, upraviť dvor
Dom bytový	Pribinova 2	88/2	Hmota, fasáda, strecha
Dom bytový	Štúrovo námestie 1	256	Hmota, fasáda, strecha
Dom meštiansky	Štúrovo námestie 2	11	Hmota, fasáda, strecha
Dom meštiansky	Zamarovského 1	1224/1,3	Urbanizmus, hmota

Do tejto skupiny zaradené objekty majú určité pamiatkové hodnoty, ktoré obohacujú mestské interiéry MPR a je žiaduce ich rešpektovať a prezentovať i v budúcnosti. Ich pamiatkové hodnoty sú predovšetkým v objemoch, výzdobe fasád, prípadne strešných konštrukciách. (Tieto hodnoty sú rámcovo uvedené v tabuľke.) Ojedinele sa zachovali aj interiérové prvky, ktoré však často nie sú verejnosti bežne prístupné. Pri obnove týchto objektov bude potrebné venovať zvýšenú pozornosť práve ich pamiatkovým hodnotám, na základe pamiatkových prieskumov a usmernení pracovníkov KPÚ.

C.2.9.5. Objekty, ktoré nie sú v historickom prostredí rušivé

Názov objektu	Adresa	Parcelné číslo	Poznámka
Dom polyfunkčný	Hasičská 3858	84/2,5	Novostavba
Dom bytový	Hviezdoslavova 8	262/1	
Dom polyfunkčný	Hviezdoslavova 8A	263	Novostavba
Dom bytový	Hviezdová 2	242/1	
Dom bytový	Marka Aurélia 2	1220/1-2	Komplexne obnoviť
Dom meštiansky	Matúšova 8	1223/1	
Dom rodinný	Matúšova 11	1233/1	Upraviť fasádu
Dom remeselnícky	Matúšova 13	1234/1-2	
Dom remeselnícky	Matúšova 15	1238/1	
Dom obytný	Matúšova 16	1231/1	Komplexne obnoviť
Dom obytný	Matúšova 18	1232/1	
Dom polyfunkčný	Mierové námestie 5A	3/5,6	
Dom bytový	Mierové námestie 9	22	Odstrániť garáže, upraviť fasády
Pošta	Mierové námestie 21	29/1	Upraviť presvetlenie strechy
Banka	Mierové námestie 37	43/1-2	
Dom polyfunkčný	Mierové námestie 44	1251/2	Možnosť vytvorenia

			sedlovej strechy na dvorovom krídle
Predajňa	Palackého 5	88/3	Možnosť nadstavat'
Dom polyfunkčný	Palackého 85/5	88/1	
Dom polyfunkčný	Palackého 7	87/1	
Dom polyfunkčný	Palackého 8	1207/3	Novostavba
Dom polyfunkčný	Palackého 9	86/1	
Dom polyfunkčný	Palackého 10	31/1	
Hotel	Palackého 3477	29/2	
Dom bytový	Palackého 12	42/1	
Dom remeselnícky	Palackého 13	79/1	Možnosť nadstavby alebo novostavby
Dom remeselnícky	Palackého 15	78/2	Možnosť nadstavby alebo novostavby
Dom remeselnícky	Palackého 17	78/ 5, 7	Možnosť nadstavby alebo novostavby
Dom remeselnícky	Palackého 19	75/1	Možnosť nadstavby alebo novostavby
Dom remeselnícky	Palackého 23	73/1-2	
Dom remeselnícky	Palackého 25	69/1	Možnosť nadstavby alebo novostavby
Garáž hromadná	Palackého 29	64/6	Novostavba
Dom meštiansky	Palackého 33	59/1,3	Možnosť nadstavby alebo novostavby, upraviť dvorové prístavby
Dom polyfunkčný	Palackého 6403	228/2	Novostavba
Dom meštiansky	Sládkovičova 2	6/1	
Dom meštiansky	Sládkovičova 4	7	
Dom meštiansky	Sládkovičova 6	8	
Predajňa	Štúrovo námestie 6	16	
Predajňa	Štúrovo námestie 4	15	
Dom polyfunkčný	Štúrovo námestie 12	244/1-5, 245/1	
Dom meštiansky	Štúrovo námestie 14	246/1	Možnosť nadstavby alebo novostavby
Dom polyfunkčný	Štúrovo námestie 16	248/2	
Dom polyfunkčný	Štúrovo námestie 18	222/1	
Dom polyfunkčný	Vajanského 1	253/1	
Predajňa	Vajanského 1	268/1	Možnosť nahradiť novostavbou
Dom polyfunkčný	Vajanského 2	222/1	Upraviť fasádu
Dom polyfunkčný	Zamarovského 3	1214	Novostavba

Pomerne veľká skupina objektov na území MPR nevykazuje výraznejšie pamiatkové či architektonické hodnoty, ale ich objem a výraz nie sú rušivé a nevyžadujú si výraznejšie korekcie. **Aj pri úpravách exteriérov týchto objektov je však nutné uplatniť usmernenia krajského pamiatkového úradu. Všetky skupiny objektov vytvárajúcich stavebný fond MPR je nutné priebežne udržiavať v optimálnom stavebno-technickom stave a minimalizovať tak väčšie stavebné úpravy, ktoré by vyplývali zo zanedbania údržby.**

C. 2.9.6. Objekty v pamiatkovom prostredí rušivé

Na území MPR sa nenachádzajú objekty, ktoré by výrazne narúšali jej prostredie.

Objekty z obdobia I. ČSR napriek svojim objemom a výrazu (radnica – Mierové námestie 2 a pošta – Mierové námestie 21) boli verejnosťou postupne akceptované. Čiastočne rušivý je polyfunkčný dom (Slovenská sporiteľňa a Kino Metro) na nároží Mierového námestia a Farskej ulice, ktorý svojou výškou a typom strechy nerešpektuje urbanistické hodnoty svojho bezprostredného okolia. Bol zaradený medzi národné kultúrne pamiatky kvôli svojim individuálnym architektonickým pamiatkovým hodnotám. Novostavby na Palackého ulici rešpektujú výškovú hladinu zástavby i parceláciu na ktorej boli vybudované. Niektoré objekty v zadnej časti severného bloku Štúrovho námestia a na južnej strane Hasičskej ulice je potrebné prekryť novou architektonicky kvalitnou výstavbou, vid'. rezervné plochy.

C.2.10. Rezervné plochy

Na území MPR sú tri druhy rezervných plôch:

- a) plochy, ktoré sú zadnými časťami parciel s nehodnotnou zástavbou, alebo vznikli odbúraním časti zástavby a odkryli sa zadné trakty budov. Takéto plochy sa vyskytujú na parcelách severnej strany Hasičskej ulice, Štúrovho námestia a na zadnom dvore piaristického gymnázia.
- b) plochy, ktoré síce sú dnes zastavané, ale objektmi, ktoré svojou podlažnosťou nekorešpondujú s okolím a pôsobia do istej miery rušivo. Takéto plochy sa vyskytujú na Hviezdoslavovej a Palackého ulici i na Štúrovom námestí. Tieto plochy nie je nutné chápať ako rezervné iba po likvidácii súčasných stavieb (s výnimkou objektu za synagógou), ale stojace objekty je možné ponechať a nadstavovať,
- c) plochy, ktoré sú v súčasnosti voľné a odhaľujú neatraktívne, „hluché“ štítové steny akými je parcela naproti synagóge na Štúrovom námestí a voľná plocha pri objekte č.20 na Matúšovej ulici a na parcelách 1189/2 a 1190 na svahu pod hradom.

Pri zástavbe všetkých rezervných plôch je nutné brať zreteľ na objemovú a výškovú skladbu okolitých objektov a objektov, ktoré sú s navrhovanou novostavbou v optickom kontakte, rešpektovať primeranosť zástavby územia rezervnej plochy a zohľadniť súčasnú funkciu budov, pri ktorých novostavba vznikne. Mieru zastavanosti parcely rezervnej plochy, vyplývajúcu z historickej zástavby, určí KPÚ Trenčín. Architektúry by jednoznačne mali byť vysokých architektonických kvalít a nesmú agresívne pôsobiť v historickom prostredí, naopak musia ho rešpektovať. Tieto podmienky je zvlášť nutné rešpektovať pri riešení novostavieb na hradnom návrší a na Matúšovej ulici.

Všeobecné zásady zástavby prelúk:

- **Pred spracovaním projektovej dokumentácie je potrebné uskutočniť pamiatkový výskum suterénnych priestorov (archeologický a architektonicko – historický výskum v zmysle rozhodnutia KPÚ Trenčín), prípadne aj s ohliadkou v susedných objektoch. Ich výsledky zapracovať do projektovej dokumentácie.** V prípade zistených nálezov budú výsledky na základe podmienok určených KPÚ Trenčín v zmysle § 32 Zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a úprav zapracované do projektovej dokumentácie.

- **Výšku nových objektov prispôbiť výške okolitej zástavby.** Mierne výškové rozdiely sú žiadúce: rozdiely môžu byť až jedno podlažie – viď konkrétne zásady zástavby jednotlivých prelúk.
- **Dodržiavať uličnú čiaru** – prípadné zmeny posudzovať individuálne v spolupráci s Mestom Trenčín.
- **Strechy** – sklon obvyklý v MPR Trenčín (konkrétny sklon posudzovať v súvislosti s okolitou zástavbou)
 - **krytina** tvrdá (pálená alebo betónová vo farbe a veľkosti pálenej škridle), prípadné použitie iného typu krytiny bude posúdené KPÚ Trenčín.
- **Materiálové riešenie stavby** – uprednostňovať klasické materiály.
- **Nevytvárať veľké kompaktné plochy** /napríklad presklené/, ale členiť na primeranú mierku rešpektujúcu okolitú zástavbu.
- **Funkčná náplň** - vhodná do historického prostredia, nevyžadujúca veľké nároky na dopravu /aj statickú / - v zmysle územného plánu.

Architektonický návrh nových objektov má byť podriadený svojmu prostrediu – tak sa docieli kompozičný súlad medzi novo navrhovanou a jestvujúcou, zachovanou štruktúrou a jej architektonickým výrazom. (Platí aj pri rekonštrukciách a prípadných nadstavbách objektov v pamiatkovom území.)

Rezervná plocha č. 1 – čiastočne zastavaný priestor na zadnom dvore piaristického gymnázia na parcelách č. 2/6 a 2/7, ktorý je v súčasnosti čiastočne zastavaný garážami a od komunikácie oddelený betónovým dekoratívnym múrom priemernej výtvarnej hodnoty. V budúcnosti je možné zastavať plochu cca zodpovedajúcu parcele 2/6 maximálne dvojpodlažným objektom so sedlovou strechou.

Tiež je možné dvor nezastavovať, betónovú ohradu perforovať alebo nahradiť vhodnejšou ľahšou konštrukciou, ktorá umožní vizuálny kontakt s okolím. Nádvorie je možné zarchitektonizovať.

Rezervná plocha č. 2 – Štúrovo námestie č.5, nádvorie za meštianskym domom, pri štítových múroch dvorových krídiel objektu na Štúrovom námestí č.3. Vnútroblok medzi Štúrovým námestím a ulicou Vajanského je výrazne poznačený výstavbou administratívnej budovy ČSOB, ktorou sa otvorili pohľady na nehodnotné, urbanisticky neusporiadané stavby a štítové múry vnútrobloku, ktoré nežiadúco kontrastujú s atraktívnou budovou banky. K existujúcej zástavbe na Štúrovom námestí č. 5 doplniť zaniknuté dvorové krídlo až po objekt č. 260/4 ako dvojpodlažný objekt s pultovou strechou, čím dôjde k urbanistickému sceleniu vnútroblokového priestoru. Možnosť doplnenia dvoru objektu na Štúrovom námestí č. 3 – kde bol asanovaný bývalý objekt skladov.

Rezervná plocha č. 3 – Štúrovo námestie č. 14 a zadné časti parciel za objektmi na Štúrovom námestí č.16, 18 a na Vajanského ulici č.2. Rezervná plocha kombinovaná možnou náhradou prízemného objektu na Štúrovom námestí č. 14 za novostavbu výškovo korešpondujúcou s okolitými objektmi, ktorá môže byť prepojená s novým riešením zástavby z Palackého ulice na pomerne veľkej ploche zadných častí parciel severnej strany Štúrovho námestia a Vajanského ulice až po obchodný dom Prior. Prízemný objekt, bez väčších architektonických hodnôt, na Štúrovom námestí č.14 (p. č. 259/1-2) je možné nahradiť novostavbou, rešpektujúcou charakter okolitej zástavby, resp. nadstavť objekt o jedno podlažie. Na zadných častiach parciel (p. č. 248/1, 251/2,4 a 222/2) je možné realizovať veľkorysejší projekt, ktorý nadviaže na už stojacu novostavbu za objektom na Štúrovom námestí č. 14 a skľudní mimoriadne rozdrobenú uličnú frontu tejto časti Palackého ulice, ktorá, napriek výraznej pohľadovej exponovanosti, bola urbanisticky deštruovaná výstavbou

solitérov hotela Laugaricio a obchodného domu Prior, ako aj podružných technických a skladových objektov i garáží na rezervnej ploche. Objekt či sústava objektov na rezervnej ploche musí rešpektovať výškovú hladinu zástavby na Štúrovom námestí a musí členením uličnej fasády na sekcie evokovať pôvodnú historickú parceláciu.

Rezervná plocha č. 4 – Štúrovo námestie, severovýchodné nárožie naproti synagóge (p. č. 243/1). V súčasnosti výrazná kaverna v zástavbe námestia v exponovanej polohe druhého najvýznamnejšieho námestia v Trenčíne.. Uvoľnená parcela aj priestoru dominujúce štítové múry objektu č. 12 znehodnocujú bezprostredné okolie architektonicky zaujímavej synagógy. Zástavba tejto rezervnej plochy kvalitnou dvojpodlažnou architektúrou s podkrovím je jedným z najvážnejších aktuálnych problémov na území MPR. Do rezervnej plochy patrí aj zadná časť parcely objektu na Štúrovom námestí č. 12, na ktorej sú v súčasnosti situované nehodnotné prízemné dvorové krídla. (p. č. 224/2-4, 245/1-2). Tu nová zástavba zároveň doplní už zrealizovanú novostavbu na parcele číslo 228/2 z Palackého ulice.

Rezervná plocha č. 5 – Hasičská ulica, zadné časti parciel za objektmi na Palackého ulici č. 5-9. Plocha zastavaná trafostanicou za objektom na Palackého ulici č. 7 pôsobí chaotickým dojmom, nakoľko zadné štítové steny objektov z Palackého ulice sú nesúrodo perforované okennými otvormi a celá zástavba zo strany Hasičskej je doplnená nekvalitnými novodobými prístavbami. Rezervná plocha je významná z hľadiska exponovaného situovania na začiatku Hasičskej ulice, ktorá je rozhodujúcou frekventovanou automobilovou komunikáciou v dotyku s historickým jadrom. Architektonizovaním priestoru vytvorením kvalitnej dvojpodlažnej novostavby sa pohľadovo utlmí dominantnosť trafostanice (jej premiestnenie by mimoriadne pomohlo pri celkovom riešení rezervnej plochy), čím sa docieli podstatne prijateľnejší prvý kontakt s MPR pri príchode do centra od Bratislavy.

Rezervná plocha č. 6 – Palackého ulica č.13-19 vrátane zadnej časti parcely za objektom č.19, ktorá je prístupná zo strany Hasičskej ulice medzi objektami č.3 a 5. Plocha je zastavaná prízemnými domami bez výraznejších architektonických hodnôt a nehodnotnou prízemnou novostavbou, orientovanou do Hasičskej ulice (p. č. 78/3). Všetky objekty na rezervnej ploche pôsobia v rámci oboch uličných front výškovo poddimenzované a je ich potrebné nahradiť novostavbami o dvoch až troch podlažiach (s podmienkou menšej výšky ako je objekt na Palackého 21), ktoré kvalitatívne zhodnotia urbanisticko-architektonický výraz uličnej fronty.

Rezervná plocha č. 7 – Palackého ulica 25 vrátane zadnej časti parcely zo strany Hasičskej ulice (p. č. 69/2). Parcely sú zastavané prízemnými objektmi a provizórnou prízemnou novostavbou orientovanou do Hasičskej ulice. Perspektívna nadstavba architektonicky málo hodnotného domu na Palackého ulici o dve podlažia, alebo jeho úplná náhrada dvoj- trojpodlažnou novostavbou so sedlovou strechou je žiadúca, rovnako ako zo strany Hasičskej ulice na mieste novostavby (s podmienkou menšej výšky ako susedné objekty na Palackého 23 a Hasičská 2). Dôvody požiadaviek takýchto úprav na parcele sú zhodné s dôvodmi na rezervnej ploche č. 6.

Rezervná plocha č. 8 – Hasičská ulica, zadné časti parciel za objektmi na Palackého ulici č.31-35 (p. č. 57/5, 60), vrátane možnosti začlenenia aj vlastného objektu na Palackého ulici č. 33 do rezervnej plochy. Za prízemným meštianskym domom č. 35 je vybudovaná prízemná novostavba garáží nevýrazných architektonických kvalít. Dojem z tejto časti Hasičskej ulice je nesúrodý až rušivý. Zástavba rezervnej plochy hodnotnou dvojpodlažnou architektúrou s podkrovím, ktorá prekryje štítové steny objektov č. 31 a 33 a môže nahradiť aj objekt č. 33, jednoznačne zvýši celkové pôsobenie východnej časti Hasičskej i Palackého

ulice. Objekt či sústava objektov na tejto rezervnej ploche musí členením uličnej fasády na sekcie evokovať pôvodnú historickú parceláciu.

Rezervná plocha č. 9 – Matúšova ulica, juhozápadne od objektu č. 20. V súčasnosti voľné parcely (p. č. 1241, 1242/1) na svahu nad Matúšovou ulicou, ktorá ponecháva nezakrytú štítovú stenu dvojpodlažného eklektického domu č. 20. Prístavba, ktorá by bola realizovaná na tejto rezervnej ploche, by mala čiastočne prekryť štítovú stenu a ponechať priehľad z Matúšovej ulice na svah hradného návršia. Mala by, vzhľadom k svojej urbanistickej dôležitej polohe v podnoží hradu, dosahovať mimoriadnych kvalít. Pri štítovej stene môže novostavba dosahovať dve podlažia so sedlovou strechou, s podmienkou menšej výšky než akú má objekt na Matúšovej ul. č. 20 a smerom na juhozápad sa musí znížiť na úroveň jedného podlažia so sedlovou strechou.

V rámci rezervnej plochy č. 9 je prípustná aj možnosť stavať ďalej od uličnej čiary na svahu, ale len po exaktnom doložení historickej zástavby na tejto ploche a po individuálnom posúdení KPÚ Trenčín, prípadne príslušnou pamiatkovou komisiou.

V prípade, že by k výstavbe na tejto rezervnej ploche nedošlo, je nutné zmäkčiť pôsobenie štítovej steny popínavou zeleňou.

Rezervná plocha č. 10 – parcely na svahu južne od prístupovej komunikácie na hrad č. 1191/1 a 1191/3. Na parcelách zanikla zástavba a v súčasnosti sú jej zvyšky zarastené náletovou zeleňou. Od komunikácie sú parcely oddelené provizórnym oplotením. Na parcelách je možné obnoviť zástavbu v objeme jedného jednopodlažného objektu s čelným krídlom rovnobežným s komunikáciou a s možným dvorovým krídlom. Objekt musí mať sedlovú strechu. Novostavbou približne na mieste zaniknutého objektu sa jednak obnoví pôvodný rozsah historického urbanizmu podhradia a zároveň zabezpečí údržba časti severného svahu hradného návršia. Minimálna vzdialenosť objektu od parcely 1192 musí byť 10 metrov. Vhodná funkcia – rodinný dom .

Rezervná plocha č. 11 – na mieste asanovaných objektov na Matúšovej ulici na pozemkoch parc. č. 1234/1 a 1238/1; na parcelách by mali vzniknúť dva prízemné objekty so sedlovými strechami, v prípade požiadavky na výstavbu jedného objektu bude nová zástavba rovnako jednopodlažná so sedlovou strechou, z uličnej strany evokujúca pôvodné dva objekty, prípadne s výškovým posunom striech. Zástavba môže byť aj v pôdoryse tvaru písmena „L“, vjazd do objektu, alebo jeho dvorovej časti len jedným prejazdom obvyklej šírky. Dve alebo viac garáží vedľa seba nie sú prípustné.

Rezervná plocha č. 12 – parc. č. 238/17, medzi Bratislavskou cestou a Palackého ulicou, v súčasnosti plocha so vzrastlou zeleňou bez pamiatkovej hodnoty. V 70. rokoch 20. storočia tu bola asanovaná historická zástavba 1 – a 2 – podlažná s tradičnými strechami v súvislosti s novým dopravným riešením v centre mesta. Pre túto rezervnú plochu je prípustná nová výstavba, ktorá nebude prekračovať priemernú výšku objektov na Pribinovej ulici kvôli chráneným diaľkovým pohľadom na MPR. Konkrétne výšky a tvary striech budú predmetom individuálneho posudzovania, pričom je prípustná 2 podlažná zástavba s podkrovím a s tradičným typom striech (sedlové). Je potrebné zachovať priehľad z Hasičskej ulice od parcely 92/1 na Štúrovo námestie v súvislosti s uvažovanou osou prepojenia na uvažovaný blok „Nová nábrežná“.

Na verejných priestranstvách – námestiach a uliciach – je výstavba neprípustná, prípadné drobné stavby v dvorových priestoroch jednotlivých objektov sú prípustné po individuálnom posúdení.

C.2.11. Zásady zachovania, ochrany, obnovy a údržby pamiatkových a výtvarných hodnôt drobnej architektúry a výtvarných diel

Drobná architektúra na území MPR a v jej bezprostrednom okolí je druhovo i kvalitatívne rôznorodá. Jej štýlové zjednotenie na vysokej dizajnerskej i funkčnej úrovni je jednou z rozhodujúcich úloh, ktorá pri pomerne nízkych finančných nákladoch môže výrazne zlepšiť dojem z pamiatkového prostredia.

V súčasnosti je už schválená podoba drobnej architektúry na Mierovom námestí – v rámci projektu revitalizácie námestia. V roku 2015 sa finalizuje projektová dokumentácia, v ktorej sú možné prípadné korekcie.

V budúcnosti bude potrebné doriešiť tieto prvky: lavičky, koše na odpadky, nádoby na prenosnú zeleň, pitné fontánky, ochranné ohrádky a mreže pri stromoch, liatinové kryty inžinierskych sietí, dopravné zábrany, prípadne aj dopravné značky, stojany na bicykle, informačný systém mesta a iné.

Pri riešení drobnej architektúry je žiadúce uprednostňovať tradičné materiály s vysokou kvalitou dizajnerskeho prevedenia. Prípadné verejné telefóny, automaty na lístky a podobne budú posudzované individuálne. Drobný predaj situovať len v rámci objektov a nevytvárať žiadne stánky a podobné prístrešky a objekty v priestoroch MPR (s výnimkou dočasných stánkov v rámci mestom usporadúvaných krátkodobých akcií – jarmoky, trhy, ktoré musia mať zodpovedajúcu architektonicko-dizajnersku kvalitu).

Letné terasy:

Letné terasy sú dočasnými zariadeniami a svojim architektonickým stvárnením, objemovými parametrami, použitými materiálmi nesmú narúšať integritu architektonického historického prostredia a budov a možnosti ich vnímania. Nesmú znehodnocovať pamiatkové územie a negatívne ovplyvňovať architektonický výraz fasád.

Na území MPR riešiť letné sedenia pred stravovacími a občerstvovacími prevádzkami ako konštrukčne subtilne, prevzdušnené a ľahko odstrániteľné.

Ohradenie terás kompaktnou zábranou (dosky, textil, sklo a pod.) alebo súvislým radom nádob na zeleň je neprípustná.

Na zatienenie terás sú vhodné slnečníky, prípustné sú aj markízy s textilným pot'ahom bez použitia výrazných reklamných prvkov, predovšetkým v prírodnom alebo svetlom odtieni v jednofarebnom prevedení, bez ostro kontrastných odtieňov.

Po ukončení letnej sezóny sa musia letné sedenia kompletne demontovať v záujme plnohodnotného prezentovania námestí a ďalších hodnotných priestorov historického jadra. Uplatnenie vyrovnávacích terás v prípade sezónnych sedení prichádza do úvahy iba v prípade, že by pred prevádzkami nebolo možné situovať sedenie vzhľadom k nepriaznivým detailom napojenia chodníka a cesty, resp. námestia. **Po schválení predláždení Mierového námestia už nebudú drevené pódia potrebné a teda ani povolené.**

Umiestnenie a podoba letnej terasy je podmienená záväzným stanoviskom krajského pamiatkového úradu v zmysle pamiatkového zákona.

Riešenie terás v podobe samostatnej stavby je zásadne neprípustné, takto riešené letné terasy nerešpektujú ich sezónny charakter a vytvárajú nové špecifické stavby na plochách, ktoré sú primárne verejnými komunikáciami.

Dlažby:

Neoddeliteľnou súčasťou riešenia mestských interiérov je úprava dlažieb, ktorá bola na území MPR v nedávnej minulosti z časti realizovaná. Potrebne je ju doriešiť na

komunikáciách na Palackého a Hasičskej ulici, kde na rozdiel od pešej zóny je potrebné z dopravného hľadiska ponechať obrubníky. Pri riešení týchto plôch je potrebné nadviazať na dláždenie pešej zóny a na Palackého ulici s historickou zástavbou uplatniť aspoň na chodníkoch v rozhodujúcej miere prírodný kameň. Postupne je nutné riešiť úpravu nádvorí jednotlivých objektov a okrajových plôch MPR s prechodom na komunikácie prilahlých častí mesta. I pri riešení dlažieb by mala byť prijatá jednotná koncepcia s ohľadom na hodnoty a frekventovanosť jednotlivých priestorov.

Výtvarné diela v historickom centre sú prezentované barokovým Trojičným stĺpom na Mierovom námestí, sochou sv. Jána Nepomuckého z rovnakého obdobia pri nástupe na kryté schodisko k farskému kostolu, novodobou fontánou s vodníkom na Štúrovom námestí a najnovšie polpostavou Braneckého na západnej strane parčíka na Mierovom námestí. Zatiaľ čo barokové sochárske diela sú na vhodných miestach a obohacujú prostredie MPR, pomník Braneckého je situovaný nevhodne, nemá pozadie a pôsobí na námestí cudzo až rušivo. Jeho umiestnenie je potrebné chápať ako dočasné a odporúča sa nájsť mu vhodnejšiu polohu, pravdepodobne vo väzbe na piaristický areál. Fontána vodníka sa už stala obľúbenou súčasťou Štúrovho námestia. **Z hľadiska ochrany a zachovania pamiatkových hodnôt je potrebné barokové sochy opätovne reštaurovať. (Trojičný stĺp, nehnuteľná NKP č. ÚZPF 1381/1, socha sv. Jána Nepomuckého na podstavci – navrhnutá na zápis do ÚZPF)** Na Hviezdoslavovej ulici je v kontakte s MPR bronzové súsošie Štúrovcov, ktoré vzhľadom k umiestneniu pri novodobej zástavbe nie je rušivé.

Výtvarné diela dopĺňajú rímsky nápis (pamiatkový objekt v rámci NKP hrad), monumentálny reliéf Jiskru na hradnej skale (pamiatkový objekt v rámci NKP hrad) a niekoľko pamätných tabúl na objektoch v MPR. Zatiaľ čo prezentovaný rímsky nápis predstavuje vysokú historickú hodnotu a bol v minulých rokoch reštaurovaný (vzhľadom na súčasný stav nápisu je revíznym reštaurátorským zásahom opäť žiadúci), reliéf Jiskru s istou umeleckou hodnotou si vyžaduje konzervátorské ošetrenie a vhodné večerné nasvetlenie. Pamätné tabule pôsobia nerušivo, no je potrebné obmedziť situovanie vývesných štítov, nadpisov a informačných tabúl v ich bezprostrednej blízkosti. Umiestnenie ďalších kvalitných výtvarných diel v rámci MPR nie je vylúčené, po individuálnom posúdení KPÚ Trenčín.

C.2.12. Zásady zachovania, ochrany, údržby a prezentácie archeologických nálezísk

Územie MPR Trenčín vzhľadom k vývoju osídlenia v tomto priestore možno v celom rozsahu považovať za archeologickú lokalitu. Osídlenie tu vytvorilo nad pôvodným nenarušeným terénom antropogénne vrstvy, ktorých mocnosť a rozsah nie je možné jednoznačne stanoviť bez archeologického výskumu. Hoci možno konštatovať, že značná časť archeologického potenciálu územia MPR Trenčín bola zničená stavebnou činnosťou bez archeologického výskumu, nie je možné stanoviť stav zachovania pôvodných historických vrstiev. **Predmetom ochrany archeologického náleziska je celé územie MPR Trenčín.** V zmysle charty ICOMOS (*archeologické dedičstvo je krehkým neobnoviteľným kultúrnym zdrojom. ... využívanie územia musí byť preto kontrolované a rozvíjané tak, aby sa na najmenšiu mieru obmedzila deštrukciu archeologického dedičstva* (Medzinárodná charta o zabezpečení ochrany archeologického dedičstva, Lausanne 1990) **je na území pamiatkovej rezervácie potrebné minimalizovať až obmedziť zásahy do neporušeného historického terénu a využívať v rámci archeologického výskumu nedeštruktívne metódy. Všetky výkopové práce na území MPR musia byť realizované na základe vyjadrenia krajského pamiatkového úradu. Na základe posúdenia krajského pamiatkového úradu budú tieto práce podmienené zabezpečením archeologického výskumu.** Archeologický výskum je

možné z hľadiska charakteru plánovaných prác rozdeliť na dve skupiny: archeologický výskum realizovaný v súvislosti so zámerom výstavby uhrádzaný investorom stavby a archeologický výskum vykonávaný pre vedecké a dokumentačné účely uhrádza ten, v koho záujme je výskum vykonaný.

Z hľadiska organizácie výskumných prác sú archeologické výskumy uskutočňované v súvislosti s prípravou stavieb rozdelené na:

- a) **archeologický výskum vykonávaný pred realizáciou stavebných prác.** S týmto typom archeologického výskumu je potrebné počítať v súvislosti so všetkými stavbami v rámci ktorých je predpokladaný väčší rozsah zemných prác.
- b) **archeologický výskum vykonávaný počas zemných prác výstavby** je vhodný len pri príprave stavieb s menším rozsahom zemných prác, väčšinou pri líniových stavbách avšak voľba formy výskumu je na individuálnom posúdení v závislosti od charakteru konkrétnej výskumnej plochy a špecifik plánovanej stavebnej činnosti. Výskum v priestore s historicky cennou architektúrou je nutné vykonávať archeologický výskum v súčinnosti s architektonicko-historickým výskumom, ktorého podmienky sú stanovené v rozhodnutí krajského pamiatkového úradu k príprave stavby. **V prípade historicky cenného nález architektúry počas archeologického výskumu môže byť architektonicko-historický výskum predpísaný aj počas alebo po vykonaní archeologického výskumu. V prípade ak stavba bude ohrozovať nález mimoriadnej významu krajský pamiatkový úrad vypracuje podnet na vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku.**

K plochám, kde sa predpokladá významný archeologický nález patrí najmä: Mierové námestie (predovšetkým priestor, ktorý bol súčasťou brán mestského opevnenia a objektov s nimi súvisiacich), priestor dotyku Palackého ulice a Štúrovho námestia, vnútroblok - Štúrovo námestie, Hviezdoslavova a Vajanského ulica.

Nehnutel'né archeologické nálezy (torzá architektúry) zachovať v čo najväčšej miere na pôvodnom mieste (zastavenie stavebnej činnosti, zmena projektu stavby). Zistené nehnuteľné archeologické nálezy s vysokou výpovednou hodnotou prezentovať „in situ“.

Z doteraz odkrytých archeologických nálezov sú viac menej zodpovedajúco prezentované fragmenty rotundy a zaniknutých objektov v rámci hradného areálu, barbakanu pri Dolnej bráne, zvyškov mestského opevnenia v podchode na Hasičskej ulici, ako aj základových murív františkánskeho kláštora v prechode pod novostavbou objektu ČSOB.

Typ prezentácie vyznačením v dlažbe v úrovni súčasného terénu je použitý v predbrání Dolnej brány na Sládkovičovej ulici a na hornom nádvorí Trenčianskeho hradu. Jedná sa o prezentáciu barbakanu mestského opevnenia pred Dolnou bránou a prezentáciu zaniknutého gotického paláca Trenčianskeho hradu. Táto v dlažbe realizovaná prezentácia však zostáva mnohokrát nepovšimnutá, vzhľadom k tomu, že tu **chýba informačný systém.**

V doplnení počtu prezentácií realizovaných v MPR Trenčín nemožno opomenúť **prezentáciu časti barbakanu a zaklenutých podzemných chodieb na Sládkovičovej ulici, ktorá nadväzuje na prezentáciu barbakanu v pochôdznej časti ulice.** Archeologickým výskumom realizovaným v rámci obnovy národnej kultúrnej pamiatky s pôvodným názvom **Hotel Tatra, dnes Elizabeth bol zistený nález pece, ktorý je dnes prezentovaný v interiéri hotela v pochôdznej časti prekrytím sklom.**

V areáli Trenčianskeho hradu sú pamiatkovo prezentované nálezy archeologických výskumov, kam možno zaradiť okrem Illešháziiovských hospodárskych budov zo 16. - 17. storočia prezentovaných v spodných častiach murív, už spomenutých základov gotického paláca Matúša Čáka, pôvodne pamiatkovo prezentovaného Illešháziiovského mlynu, kde sa nachádzal bufet, dnes bez využitia predovšetkým nález sakrálnej stavby centrálného pôdorysu – rotundy, ktorý je od roku 2006 prezentovaný a sprístupnený verejnosti pod krycou stavbou prístavby Barborinho paláca.

Zvyšky vonkajšieho opevnenia zistené na Hasičskej ulici sú prezentované formou profilu muríva v podchode na Hasičskej ulici. V súčasnosti je okolie nálezu znehodnotené a bez informácie o náleze. **Základy zistené počas stavebných prác pri výstavbe Československej obchodnej banky na Vajanského ulici sú prezentované sčasti aj in situ - viditeľné cez bočné sklo pasáže pri banke s informáciou so základným textom o pamiatke.**

Napriek značným finančným nákladom, venovaným prezentácii týchto hodnotných nálezov, výpovedný efekt nie je z pohľadu bežného návštevníka primeraný. Presklené fragmenty nie sú optimálne nasvietené a sklo sa občas rosí, vyznačenie priebehu fortifikačných prvkov v dlažbe komunikácií pôsobí skôr ako jej dekoratívne rozohratie, než ako stopa po zaniknutej architektúre. **Prezentáciu týchto nálezov je potrebné skvalitniť zlepšením prevetrania a osvetlenia presklenených artefaktov. V prípade vyznačenia v dlažbe dotvorením týchto pásov vymurovaním náznakov murív nad terénom, v pohybe chodcov nebrániacich polohách, prípadne osadením informačných tabúl' či modelov, vizuálne prezentujúcich naznačené archeologické nálezy.** Ako s podstatne výraznejšou výpovednou hodnotou je možné hodnotiť prezentáciu archeologického náleziska barbakanu Dolnej brány a inžinierskych konštrukcií pod terasou pred budovou Okresného úradu na Hviezdoslavovej ulici.

Nakoľko sa dá predpokladať, že v rámci pamiatkových výskumov v MPR Trenčín budú odkryté ďalšie nehnuteľné aj hnutel'né archeologické nálezy, ich prípadná prezentácia by mala byť individuálne riešená, s prihliadnutím na jej výpovednú hodnotu pri zachovaní a vytvorení podmienok pre priebežnú údržbu odkrytých originálov. S najväčšou pravdepodobnosťou bude môcť byť prezentované situovanie nárožných bášť mestského opevnenia, objektov Hornej brány a premostenia priekopy pred ňou v rámci cestných komunikácií, opäť s dôrazom na výpovednú jednoznačnosť prezentácie.

C.2.13. Zásady zachovania, ochrany, obnovy a údržby historickej zelene

Na území MPR sa v súčasnosti historická zeleň, resp. zeleň s pamiatkovými hodnotami nenachádza. Zeleň tu bola vysadená v priebehu 20. storočia a nepredstavuje vyššie pamiatkové hodnoty, naopak, v prípade stromoradií na Mierovom námestí v letnej sezóne úplne blokuje pohľady na jeho zástavbu. Ojedinelé vzrastlé stromy sa vyskytujú na

južnej strane Hasičskej ulice. Nová výsadba strednokmenných stromov s guľatými korunami bola zrealizovaná na Štúrovom námestí a severnej strane Palackého ulice. Jediným súborom zelene, ktorý spĺňa kritériá historickosti je park M. R. Štefánika, ktorý je však už mimo pamiatkovo chráneného územia.

Zeleň, ktorá pokrýva svahy hradného návršia nie je kultivovaná, no v hradnom areáli sa na 1. predhradí nachádza niekoľko hodnotných vzrastlých jedincov.

Vychádzajúc z tohto stavu zelene je žiadúce pristúpiť k niektorým korekčným zásahom, ktoré by aspoň do istej miery uvoľnili pohľady na zástavbu Mierového námestia a čiastočne mu prinavrátili jeho historický charakter. Preriedenie dnešných pajasanových stromoradií s prihliadnutím na kvalitu jednotlivých historických objektov a naopak s priclonením stavieb z 20. storočia, je jedným z riešení úpravy zelene na najvýznamnejšom priestore mesta. Iným riešením je postupné nahrádzanie rýchlo a bujne rastúcich pajasanov výsadbou podobnou stromoradiam na Štúrovom námestí a Palackého ulici, ktoré majú limitovaný vzrast a umožňujú ďaleko intenzívnejšie vnímať architektúru i v mesiacoch, kedy sú stromy olistené.

Mierové námestie má, popri stromoradiach, zeleňou vyplnenú aj svoju centrálnu plochu vo forme parčíka, ktorý síce nie je rušivý, no vykazuje minimálne parkové hodnoty tak svojou kompozíciou, ako aj stavom jednotlivých stromov a kríkov. **Nakoľko parčík sa stal trvalou súčasťou povedomia Trenčanov, jeho odstránenie nie je žiadúce, avšak jeho preriešenie je nutné. Výsadba na jeho ploche musí rešpektovať dominantnosť Trojičného stĺpa a kompozične korešpondovať s preriedenými stromoradiami po obvode námestia. Pri rekultivácii parčíku premiestniť plastiku Branckého a parčík chápať ako súčasť pešej zóny s možnosťou citlivo osadeného sedenia či umiestnenia vodného prvku.**

Súkromná vyhradená zeleň sa na území MPR vyskytuje iba na malých plochách na zadných plochách parciel na Mierovom námestí č. 6, 8 a 28 a v okolí objektu r. k. farského úradu. Ich súčasný stav je zanedbaný a vyžaduje si zásadnú rekultiváciu bez uplatnenia nadmerne vysokej vzrastlej zelene. Za objektom na Mierovom námestí č. 6 je zachovaný výrazne narušený záhradný altánok, ktorý je v rámci centra mesta ojedinelý a má vyššie architektonické hodnoty v rámci terasovo stúpajúcej parcely, čo v prípade obnovy záhrady výrazne prispieje k zhodnoteniu vnútroblokového interiéru.

Výraznú rezervu predstavuje nedostatočné využívanie popínavej zelene predovšetkým v dvorových priestoroch a pri voľných štítových múroch, kde by táto mohla stlmiť ich tvrdé pôsobenie v rámci uličných interiérov. Jednotlivé vzrastlé jedince, predovšetkým na Hasičskej ulici, je potrebné chrániť a ošetrovať. Podobne je potrebné postupovať v prípade zelene na svahoch hradného návršia, vrátane jeho severovýchodného svahu nad Štefánikovou ulicou a v priestoroch Marienburgu. **Na základe dendrologického prieskumu tu je nutné vytypovať hodnotné jedince a tie chrániť. Ostatnú zeleň vrátane náletovej, je potrebné nahradiť kvalitnou výsadbou, spevňujúcou svahy a zároveň koreňovým systémom neohrozujúcou opevnenie mesta ani hradu.**

Zeleň v hradnom areáli pôsobí kultivovane a po prerezke korún najväčších jedincov by nemala cloniť pohľadom na hradné architektúry. Uplatnenie trávnikov na väčšine plôch hradu by sa malo rešpektovať i pri budúcich prístupoch k využitiu hradného areálu.

Zeleň zohráva vážnu úlohu i pri kultivácii plôch pri vstupe do MPR zo západu - od Bratislavy a Bánoviec, ktoré sú v súčasnosti urbanisticky mimoriadne znehodnotenú a to napriek tomu, že prostredníctvom nich sa tu odohráva prvý kontakt návštevníka s historickou časťou mesta. Tu by sa vzrastlá zeleň mohla uplatniť ako pohľadová bariéra na zadné či bočné fasády hotela Laugaricio a obchodného domu Prior a rovnakú funkciu by mohla plniť i priamo pri styku Palackého a Hasičskej ulice a pri ich napojení na Štúrovo námestie.

Zvláštnu pozornosť je v budúcnosti potrebné venovať zeleni na ľavom brehu Váhu, už mimo pamiatkovo chráneného územia, v úseku medzi cestným a železničným mostom, ktorá výrazne blokuje pohľad na mesto a hrad. Náhrada vysokých a tesne pri sebe vysadených topoľov nižšou výsadbou, by pri diaľkových pohľadoch umožnila výraznejšie vyniknúť panoráme mesta. Samostatné prieskumy a projekt rekultivácie si vyžadujú aj k MPR prilahlé plochy zelene v parku M. R. Štefánika a **lesoparku Brezina**. **V prípade spracovania projektu rekultivácie lesoparku Brezina, je potrebné rešpektovať, že jej súčasťou sú národné kultúrne pamiatky: archeologická lokalita sídlisko polykultúrne (č. ÚZPF 1382/1) a cintorín a miesto pamätné (č. ÚZPF 1338/1 – 3).**

C.2.14. Požiadavky na primerané funkčné využitie územia

Súčasnú funkčné využitie MPR sa postupne blíži k optimu, s výnimkou trvalého bývania a kultúrno-spoločenských zariadení. Medzi pravdepodobne dočasné negatíva je nutné zaradiť existenciu trafostanice na západnom konci južnej strany Hasičskej ulice.

Percentuálne rozloženie funkcií medzi obchodnú sieť s atraktívnejšími predajňami, stravovacie a ubytovacie zariadenia, administratívu, bankové služby a školstvo sa zdá byť stabilizované. Mimo letnej sezóny však zostávajú nevyťažené ubytovacie i časť stravovacích kapacít. Spolu s nedostatkom trvalo obytných priestorov ako aj kultúrno-spoločenských priestorov dochádza mimo turistickej sezóny k skorému „vymretiu“ centra (a teda aj MPR) vo večerných hodinách. **Oživenie spoločenských a kultúrnych aktivít v centre spolu s usmerným trvalým zobytnením vybraných priestorov sú jedinou cestou k zabezpečeniu celoročného života na území MPR.**

C.2.15. Požiadavky na riešenie dopravy

K podmienkam oživenia historického jadra mesta, súvisiacich s funkčnou náplňou jednotlivých objektov, je nutné pripočítať i doriešenie statickej dopravy a dopravného systému v tejto časti mesta. Nakoľko veľké zmeny oproti súčasnému vedeniu dopravy sa predpokladať ani v budúcnosti nedajú, bude nutné venovať zvýšenú pozornosť doriešeniu urbanisticky mimoriadne deštruovanému priestoru pri výjazde z cestného mosta cez Váh na ľavobrežnú komunikačnú sieť. Pamiatkovo chráneného územia sa dotýka slučka prepájajúca Palackého, Hasičskú a Pribinovu ulicu, ktorej vytvorenie zlikvidovalo, až na dva solitéry, veľké objemy staršej zástavby, pričom sa odkryli pohľady na nehodnotnú zástavbu zadných častí parciel na Štúrovom námestí a na Hasičskej ulici. Zníženie negatívneho pôsobenia tejto situácie, v mimoriadne citlivej polohe pri nástupe do MPR zo západu, je možné nahradením nehodnotnej zástavby kvalitnou novou architektúrou (viď kapitola C.2.10. Rezervné plochy) a uplatnením vhodnej zelene v polohách, kde sa nemôže ako korekčný prvok uplatniť architektúra, napr. uprostred dopravnej slučky a pri štítových stenách s okennými otvormi, ku ktorým nie je možné pristaviť nové objekty.

Statická doprava je v súčasnosti obmedzená na celú dĺžku Palackého ulice s parkovacím domom. Počet parkovacích miest predovšetkým v letnej sezóne nepostačuje potrebám centra a do značnej miery limituje intenzitu jeho života. Začiatok riešenia ďalších parkovacích miest je pravdepodobne, napriek náročnosti problému, otázkou blízkej budúcnosti. Do úvahy prichádza v obmedzenom rozsahu vybudovanie poschodového parkingu pri OD Prior. Perspektívne je možné kalkulovať s vytvorením ďalších plôch na severnej strane Hasičskej ulice po preložení železničnej trate v rámci jej modernizácie. Tieto parkoviská by boli prepojené s centrom popod cestné teleso na Hasičskej ulici.

Všetky riešenia statickej dopravy sú ekonomicky mimoriadne nákladné a je tu potrebné kalkulovať s dlhým časovým úsekom ich realizácie.

Do sféry dopravy je potrebné zaradiť i plánované sprístupnenie Trenčianskeho hradu pozemnou lanovkou, ktorého riešenie bude musieť zohľadniť pamiatkárске i prírodno-ochranárske podmienky.

Prípadný nový prístup na hrad je možné realizovať len zo strany Breziny cez objekt Mlynskej veže. Ďalšie prístupové cesty na hrad typu výťahy, lanovky, zdviže a pod., je nutné vylúčiť.

C.2.16. Zásady pre výber a použitie stavebných materiálov

Výber a použitie stavebných materiálov na území MPR je ovplyvnený charakterom objektov a stupňom ich pamiatkovej ochrany. Pri historických objektoch až po obdobie prvej tretiny 20. storočia a zvlášť v prípade, že sa jedná o objekty zapísané v ÚZPF je použitie tradičných stavebných materiálov pri nosných konštrukciách, povrchových úpravách schodísk, dverných a okenných výplniach, výkladoch ako aj pri strešnej krytine podmienkou. Tradičné materiály by pri takýchto objektoch mali byť uplatnené i pri dopĺňajúcej drobnej architektúre (oplotenie). Tým nie je vylúčené použitie novodobých materiálov v prípade vytvárania nových priečok mimo pôvodnej dispozície, kompletnej náhrady krovovej konštrukcie, stropov a pod. za podmienky, že spájanie odlišných až cudzorodých materiálov nebude mať dopad na kvalitu stavby.

Na stavbách pochádzajúcich z obdobia funkcionalizmu a 2. polovice 20. storočia je v prípade, že sa nejedná o NKP, možné použiť novodobé technológie a stavebné materiály v prípade, že ich uplatnenie nenaruší charakter prilahlých priestorov MPR. Takéto materiály je možné použiť i v prípade NKP, po individuálnom posúdení KPÚ Trenčín. Ak sú na takejto stavbe zachované hodnotné dobové detaily, musia sa chrániť a obnoviť ich v maximálne možnom rozsahu, prípadne vytvoriť ich repliky. V prípade, že z objektívnych dôvodov takýto prístup nie je reálny, odporúča sa aspoň z dokumentačných dôvodov zachovať vo vybraných priestoroch (priestore) hodnotné architektonické prvky v pôvodnom materiáli.

Omietky:

V MPR sú prípustné omietky na tradičnej technologickej báze (vápno), štruktúra omietok bude prispôbena konkrétnemu slohovému výrazu daného objektu. Konečná farebná úprava fasád bude rešpektovať dobu vzniku (slohové zaradenie) objektu, jeho charakter a poznatky o jeho pôvodnom farebnom riešení, príp. bude zohľadňovať farebnosť okolitých objektov.

Fasády nie je prípustné obkladať akýmkoľvek materiálmi, s výnimkou verejných budov po individuálnom posúdení.

Soklové časti objektov musia byť upravené omietkou a nie je prípustné ich obkladať rôznymi inými materiálmi. Výnimky pri verejných budovách sa budú posudzovať individuálne.

V prípade novostavieb na území MPR nie sú vylúčené ani novodobé stavebné materiály – pri ich výbere je potrebné sa riadiť rozhodnutiami KPÚ. Jednotlivé objekty a rozsah použitia týchto materiálov budú posudzované v kontexte s historickým prostredím.

Komínové telesá musia byť omietané hladkou omietkou alebo s priznaným červeným tehlovým murivom. Nepřípustné sú komínové telesá z bielej alebo šamotovej tehly. Nerezové prieduchy musia byť nad strešnou rovinou obmurované.

Zatepl'ovanie fasád v MPR nie je prípustné, okrem novostavieb po individuálnom posúdení.

Nie je prípustné nahrádzať poškodenú plastickú architektonickú výzdobu fasád priemyselnými profilmi, napr. z polystyrénu. Poškodené plastické prvky je prípustné

obnoviť len tradičným technológiami, príp. po individuálnom posúdení reštaurátorským spôsobom.

Okenné a dverné výplne, výkladce:

Okenné aj dverné výplne, rovnako aj výklady, ktoré majú preukázateľne historickú a umelecko – remeselnú pamiatkovú hodnotu, sa musia zachovať a obnoviť. V prípade novotvarov musia byť v tradičnom materiálovom prevedení – drevo, sklo, ktoré rovnako ako typ a členenie budú rešpektovať dobu vzniku objektu a jeho slohové zaradenie. Nepripustné sú europofily a iné nečlenené, resp. neprofilované rámy aj zárubne, ktoré musia byť čo najsubtilnejšie s ohľadom na v súčasnosti požadované dvojsklá. Trojsklá sú v MPR neprípustné.

Výnimky tvoria niektoré už existujúce kovové okenné výplne na verejných objektoch a stavbách z 20. storočia. Ďalšie výnimky sú prípustné len po individuálnom posúdení na novostavbách v rámci rezervných plôch.

Kovania na okenných aj dverných výplniach, v prípade že sa nedajú zachovať a obnoviť pôvodné, sa vyrobia ich tvarové kópie alebo sa čo najviac tvarovo aj materiálovo prispôbia historickým vzorom.

Mreže, zábradlia a klampiarske prvky, ktoré majú preukázateľne historickú a umelecko – remeselnú pamiatkovú hodnotu, je žiadúce zachovať a obnoviť. V prípade novotvarov je nevyhnutné rešpektovať historickú dobu vzniku objektu.

C.2.17. Zásady pre riešenie infraštruktúry

Infraštruktúra na území MPR bola v poslednom období obnovovaná v rámci realizácie pešej zóny a stavebných úprav jednotlivých objektov. Výsledky sú pozitívne i keď dôsledná výmena sietí pri obnove meštianskych domov a ostatných objektov bola a je podmienená finančnou situáciou investorov a je niekedy nahradená iba čiastočnými výmenami či modernizáciou sietí. Pri stavbách, ktoré doposiaľ neprešli obnovou sú vnútorné rozvody zväčša dožitie a ich výmena je otázkou budúcnosti. Všetky zásahy do infraštruktúry v budúcnosti by mali zohľadňovať podmienku nenarušenia prostredia MPR a dosiahnutia optimálnej funkčnosti sietí so zreteľom na potreby konkrétneho užívateľa. Vzhľadom k extrémnym podmienkam a mimoriadnym hodnotám prostredia je potrebné venovať zvýšenú pozornosť obnove infraštruktúry v areáli Trenčianskeho hradu.

Medzi priority obnovy je potrebné zaradiť riešenie osadenia plynomerov a vedenia prípojok plynu tak, aby nerušili priestory prejazdov, vstupných chodieb a ďalších hodnotných interiérov objektov na území MPR. Táto podmienka sa vzťahuje na všetky typy technických zariadení (elektrické prípojkové a rozvodné skrine, klimatizačné jednotky a podobne).

Za negatívny moment v stave rozvodov sietí je nutné vnímať **vzdušné telefónne vedenie na Matúšovej ulici, ktoré výrazne ruší prostredie prístupových komunikácií k hradu. Z tohto dôvodu je kabeláž vzdušného vedenia v čo najkratšom čase nutná.**

C.2.18. Zásady pre umiestňovanie reklamných zariadení

Reklamné zariadenia je možné na objektoch v pamiatkovom území umiestňovať len na základe rozhodnutia KPÚ Trenčín podľa § 30 ods. 3 pamiatkového zákona. Ak umiestnenie povoľuje stavebný úrad, krajský pamiatkový úrad vydáva záväzné stanovisko a je v konaní stavebného úradu dotknutým orgánom. **Reklamné zariadenia umiestnené na fasády musia rešpektovať ich architektonický výraz, nesmú prekrývať a narúšať architektonickú kompozíciu fasád a ich výtvarné prvky a detaily.**

Umiestnenie reklám, označenia prevádzok a informačných zariadení v pamiatkovom území je neprípustné na stĺpoch verejného osvetlenia, na výtvarných dielach, drobnej architektúre a na zeleni, na strechách objektov, v parapetoch okien, v polohách, ktoré by obmedzovali pohľad na architektúru objektov alebo jej hodnotnú časť, vo vyšších poschodiach objektov nad úrovňou parteru (výška parteru je obvykle vymedzená kordónovou rímsou nad prízemím) s výnimkou primerane umiestnených vývesných štítov, rovnako sú neprípustné aj farebné výlepy zo samolepiacich fólií na presklených plochách výkladov, okien a brán, ktoré devalvujú estetický vzhľad fasády.

Vhodnými typmi reklamných označení sú vývesné štíty, označenia tvorené samostatnými krabicovými písmenami a reklamné tabule primeraných rozmerov vo vzťahu k proporciám fasády a jej architektonického členenia. Nie sú vylúčené aj iné riešenia ak budú originálne – po individuálnom posúdení. Prípustné sú aj maľované reklamy vhodných rozmerov a farebnosti, resp. výtvarného riešenia.

Pri väčšom počte prevádzok v objekte je nutné vypracovať architektonický návrh na všetky označenia. Prevádzky umiestnené v prízemí hlavného (uličného) krídla môžu mať reklamné zariadenie na hlavnej fasáde, prevádzky vo dvore a na poschodí môžu mať na hlavnej fasáde len informačnú tabuľku a reklamné zariadenie bude umiestnené na dvorovej fasáde alebo v prejazde objektu pri vstupe na poschodie.

Dočasné veľkoplošné reklamy môžu byť umiestnené len na fóliách prekrývajúcich lešenie pred rekonštruovanou fasádou. **Žiadne iné umiestnenie veľkoplošných reklám v MPR nie je prípustné.**

Obdobné regulatívy platia na všetkých verejných priestranstvách v rámci MPR aj pre akékoľvek umiestňovanie 3 – rozmerných reklamných alebo iných objektov súvisiacich s prezentáciou a propagáciou prevádzok alebo produktov (napr. trojrozmerné modely výrobkov z pevných materiálov, nafukovacie objekty a pod.). Ich umiestňovanie je na území MPR nežiadúce, resp. je podmienené záväzným stanoviskom krajského pamiatkového úradu v zmysle pamiatkového zákona.

C.2.19. Regenerácia mestskej pamiatkovej rezervácie a životné prostredie

Regenerácia MPR je podmienená správnu funkčnou náplňou jej stavebného fondu, doriešením dopravných problémov predovšetkým v polohe parkovania a prípravou aktivít, ktoré by atraktivitu a tým aj ekonomickú prosperitu pamiatkovo chráneného územia zabezpečili nie len počas letnej prázdninovej sezóny, ale v rámci možnosti počas celého roka. Nezastupiteľnú úlohu tu bude mať spôsob, ako budú prezentované a využívané hodnoty hradného areálu - najatraktívnejšej pamiatky a symbolu mesta.

Z hľadiska životného prostredia bude zohrávať rozhodujúcu úlohu úplná obnova infraštruktúry a regenerácia všetkých zelených plôch na území MPR. V prípade, že dôjde k redukcii zelene na Mierovom námestí, mali by byť jej úbytky nahradené žiadúcou alternatívou v rovnako exponovaných polohách, akými sú MPR ohraničujúce cestné ťahy, vnútrobloky a dvory jednotlivých stavebných objektov v MPR a v primeranom rozsahu aj svahy hradného brala. (Vid' kapitola C.2.13)

C.2.20. Prezentácia pamiatkového fondu

Prezentácia pamiatkového fondu MPR Trenčín nie je na úrovni zodpovedajúcej jeho hodnotám, ktoré sú v urbanistickej skladbe historického jadra a architektonických a umelecko-historických kvalitách jednotlivých pamiatok zakódované. **Rezervy, ktoré prezentácia pamiatkového fondu v Trenčíne má, je možné odstrániť predovšetkým:**

- a. prípravou a distribúciou priebežne aktualizovaných informačných a propagačných materiálov o meste so zdôraznením hodnôt MPR prostredníctvom mestského informačného centra a cestovných kancelárií,
- b. vydaním reprezentačnej publikácie o meste a hrade s prihliadnutím na jeho históriu a kultúrne pamiatky a opierajúcej sa o najaktuálnejšie poznatky v tejto oblasti,
- c. vydaním CD a DVD nosičov o hodnotách a atrakciách MPR,
- d. označením pamiatkových objektov kvalitne a dostatočne výpovedne riešenými informačnými tabuľkami,
- e. osadením orientačných máp a informačných plagátov na železničnej a autobusovej stanici, (dve maľované mapy centra mesta sú umiestnené pri hotely Elizabeth a pri budove Okresného úradu)
- f. označením nástupov do MPR na hlavných prístupových trasách v centre mesta, (v rámci označenia ulíc na stĺpoch je označené historické centrum mesta a hrad, začína sa s označovaním vybraných ulíc maľovanými názvami a zrealizovalo sa umiestnenie smerových tabuľ označujúcich historické dominanty mesta na betónovom múre za piaristickým gymnáziom.)
- g. situovaním výrazných pútačov o MPR na prístupových cestných komunikáciách vrátane diaľnice, (popri diaľnici sa nachádzajú len pútače označujúce hrad Trenčín.)
- h. korekciou súčasnej prezentácie archeologických nálezísk (viď kapitola C. 2. 12) a výtvarných diel (viď kapitola C.2.11).

Všetky propagačné materiály, vrátane CD a DVD nosičov, by mali byť pripravené v cudzojazyčných mutáciách.

C.2.21. Spolupráca a účasť orgánov, organizácií a samosprávy na regenerácii mestskej pamiatkovej rezervácie

Trenčín ako krajské mesto má veľké predpoklady účinnej spolupráce na revitalizácii, ochrane a prezentácii hodnôt MPR, tak z úrovne mestskej i regionálnej samosprávy ako aj štátnej správy. Koordinovaný postup pri získavaní a rozdeľovaní finančných prostriedkov, smerovaných na aktivity v rámci pamiatkovo chráneného územia je veľkou zárukou dosiahnutia nadštandardných výsledkov pri obnove hradu aj historického jadra mesta. Relevantnou inštitúciou pri koordinácii a usmerňovaní obnovy MPR je Krajský pamiatkový úrad, ktorého spolupráca s príslušnými orgánmi štátnej správy a samosprávy je určujúcou podmienkou pre bezkolíznu regeneráciu najhodnotnejších priestorov a objektov. Všetky dotknuté orgány by mali konsenzom prijať zásady ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkových hodnôt MPR, zakotviť ich do územno-plánovacej dokumentácie a pristúpiť k opatreniam smerujúcim k vyhláseniu ochranného pásma MPR, ktoré by zaručilo účinnejšiu reguláciu výstavby na širokom území po obvode historického jadra.

Odporúčaným vhodným riešením pre postupnú obnovu a kvalitnú prezentáciu MPR Trenčín by bolo pravidelné informovanie verejnosti o možnostiach a aktuálnych výzvach na čerpanie finančných prostriedkov z na to určených grantových a dotačných programov zo štátneho rozpočtu, štrukturálnych fondov ako aj iných zahraničných fondov určených na ochranu, obnovu a prezentáciu kultúrneho dedičstva (napr. prostredníctvom webovej stránky mesta Trenčín a TSK). Zároveň by bolo vhodnou

motiváciou zriadenie špecializovaných fondov v rámci pôsobnosti Mesta Trenčín a Trenčianskeho samosprávneho kraja, ktoré by aspoň čiastočne účelovo podporovali obnovu MPR a zohrali by rozhodujúcu úlohu vo „výchove“ a pri motivácii vlastníkov pamiatkových objektov v rámci MPR.

D. ZÁVER – NÁVRH OPATRENÍ NA ZACHOVANIE, ZÁCHRANU, REGENERÁCIU A OBNOVU MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE

Zabezpečenie sústavnej ochrany a primeranej obnovy a užívania pamiatkového fondu v rámci MPR si vyžaduje prijať dlhodobý program, schválený všetkými zainteresovanými zložkami, s ktorým by sa mohla stotožniť väčšina obyvateľov mesta. V programe by mali byť zakotvené nasledovné kroky a úlohy s konkretizáciou zodpovednosti za ich plnenie:

- a) prijatie zásad ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkového fondu na území MPR,
- b) iniciovanie vyhlásenia ďalších objektov za NKP na základe pamiatkových výskumov a ochranného pásma MPR pri stanovení podmienok činnosti na jeho území,
- c) zakotvenie podmienok a usmernení, vyplývajúcich z týchto materiálov do pripravovanej územno-plánovacej dokumentácie,
- d) priebežné zabezpečovanie potrebných finančných prostriedkov zo štátnych i samosprávnych rozpočtov, z európskych fondov, dotácií a grantov,
- e) sledovanie a usmerňovanie obnovy a revitalizácie stavebného fondu na území MPR a postupne i na území ochranného pásma,
- f) kontrola a priebežné informovanie verejnosti o postupe a kvalite prác na území MPR v rámci dlhodobého programu revitalizácie,
- g) sústavné, operatívne a profesionálne propagovanie dosiahnutých výsledkov prostredníctvom všetkých druhov médií na úrovni mesta, regiónu, Slovenska i v zahraničí.

Uvedené kroky bude možné realizovať za splnenia rozhodujúcej podmienky - angažovanej účasti vlastníkov jednotlivých objektov v MPR i na území ochranného pásma.

E. GRAFICKÁ A FOTOGRAFICKÁ DOKUMENTÁCIA

Grafická dokumentácia

1/ Výkres širších vzťahov	M 1:5000	
2/ Slohová analýza objektov	M 1:1000	
3/ Stavebno-technický stav	M 1:1000	
4/ Výkres zásad ochrany pamiatkového územia	M 1:1000	
5/ Výkres vymedzenia územia MPR	M 1:1000	
6/ Rozbor pamiatkových hodnôt objektov a priestorov v pamiatkovom území		M 1:1000

Fotografická dokumentácia

I. Fotografická dokumentácia

(aktualizovaná júl 2015, I. Radimák)

II. Fotografická dokumentácia

(vyhotovené v rokoch 2004 – 2005, I. Gojdič)

I. Fotografická dokumentácia

(aktualizovaná júl 2015, I. Radimák)

Zoznam vnútorných pohľadov na MPR Trenčín :

A. z vyhlídkovej ochodze Dolnej mestskej brány (A1, A2, A3, A4)

B. z Marienbergu / pri karneri / (B1, B2)

C. z Trenčianskeho hradu – od infocentra (tzv. skleník“) na dolnom nádvorí

D. z Trenčianskeho hradu – z ochodze Matúšovej veže (D1, D2)

E. z kláštora piaristov- z vyhlídkovej veže (E1, E2, E3)

Pohľad A1 - z vyhlídkovej ochodze Dolnej mestskej brány smerom na Mierové námestie

Pohľad A2 - z vyhlídkovej ochodze Dolnej mestskej brány smerom na Trenčiansky hrad a Marienberg (farský kostol s areálom)

Pohľad A3 - z vyhlídkovej ochodze Dolnej mestskej brány smerom na Sládkovičovú ulicu

Pohľad A4 - z vyhlídkovej ochodze Dolnej mestskej brány smerom k synagóge, v pozadí Pribinova ulica

Pohľad B1 - z Marienbergu / pri karneri / smerom na Farskú a Sládkovičovu ulicu

Pohľad B2 - z Marienbergu / pri karneri / smerom na Farskú ulicu a Mierové námestie

Pohľad C - z Trenčianskeho hradu – od infocentra (tzv. skleník“) na dolnom nádvorí smerom na Mierové námestie

Pohľad D1 - z Trenčianskeho hradu – z ochodze Matúšovej veže smerom na Mierové námestie a Palackého ulicu

Pohľad D2 - z Trenčianskeho hradu – z ochodze Matúšovej veže smerom na Mierové a Štúrovo námestie

Pohľad E1 - z kláštora piaristov- z vyhlídkovej veže smerom na Palackého ulicu

Pohľad E2 - z kláštora piaristov- z vyhliadkovej veže smerom na Palackého a Pribinovu ulicu

Pohľad E3 - z kláštora piaristov- z vyhliadkovej veže smerom na Mierové námestie, Trenčiansky hrad a Marienberg

Zoznam chránených diaľkových panoramatických pohľadov na MPR Trenčín :

1. pohľad z diaľnice D1- 126 km- stredisko údržby
2. pohľad z diaľnice D1-130 km- motorest
3. pohľad z cesty I. triedy 61- pri križovatke do Kubrej
4. pohľad z Opatovej pri novom nadjazde nad železničnou traťou
5. pohľad z Hodžovej ulice -od zimného štadióna Gáboríka
6. pohľad z ľavobrežnej hrádze Váhu- pri krytej plavárni
7. pohľad z pravobrežnej hrádze – medzi cestným a starým železničným mostom
8. pohľad z pravobrežnej hrádze- od starého železničného mosta
9. pohľad z pravobrežnej hrádze - zo stavby nového železničného mosta
10. pohľad z cestného mostu- na pravej strane Váhu
11. pohľad z cestného mostu- cca zo stredu
12. pohľad z cestného mostu- na ľavej strane Váhu
13. pohľad z cesty II. triedy č. 507- od pútnického kostola na Malej Skalke
14. pohľad z pravobrežnej hrádze Váhu v Zamarovciach
15. pohľad z nástupného priestoru pred železničnou stanicou
16. pohľad z cesty I. triedy 61 / Nové mesto nad Váhom –Trenčín /- 120 km
17. pohľad z cesty II. triedy č. 507- od nákupného centra Laugarícia

Ďalšie pohľady – hlavne na hrad- sú zo železničnej trate č.120 / Bratislava –Žilina /, z cesty II. triedy č. 507023 / Trenčín- Hrabovka /, z diaľničného privádzača s preložkou I/61- nový cestný most, zo severne položených sídlisk a miestnych častí Trenčína a tiež z obce Zamarovce.

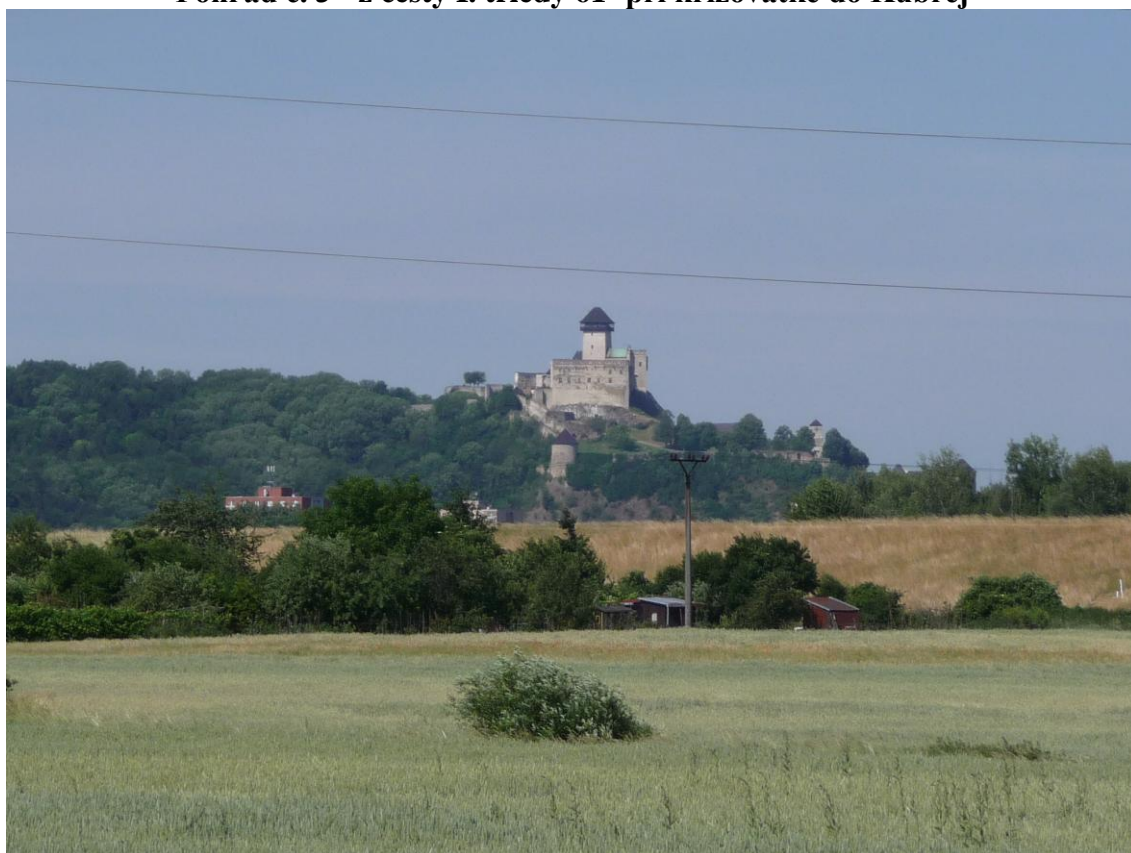
Pohľad č. 1 - z diaľnice D1-126 km - stredisko údržby

Pohľad č. 2 - z diaľnice D1-130 km- motorest

Pohľad č. 3 - z cesty I. triedy 61- pri križovatke do Kubrej

Pohľad č. 4 - z Opatovej pri novom nadjazde nad železničnou traťou

Pohľad č. 5 - z Hodžovej ulice -od zimmého štadióna M. Gáboríka

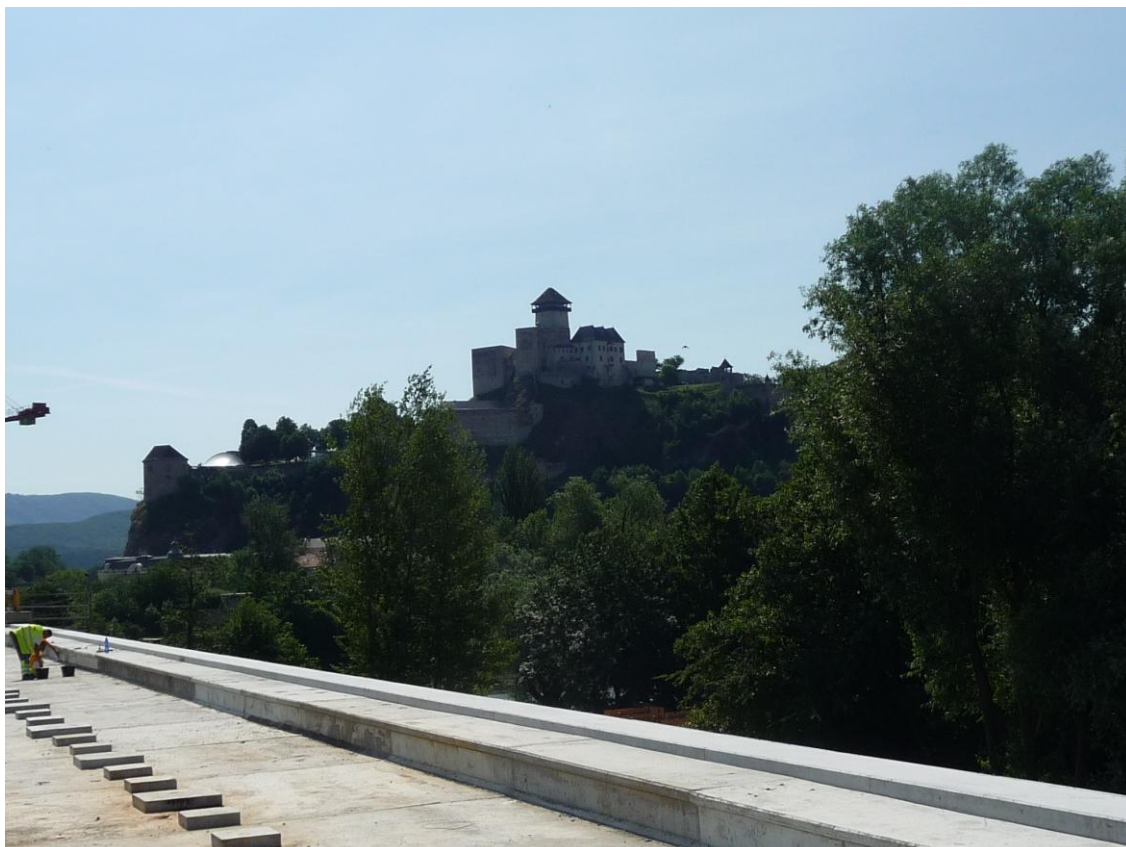
Pohľad č. 6 - z ľavobrežnej hrádze Váhu- pri krytej plavárni

Pohľad č. 7 - z pravobrežnej hrádze – medzi cestným a starým železničným mostom

Pohľad č. 8 - z pravobrežnej hrádze- od starého železničného mosta

Pohľad č. 9 - z pravobrežnej hrádze - zo stavby nového železničného mosta

Pohľad č. 10 - z cestného mostu- na pravej strane Váhu

Pohľad č. 11 - z cestného mostu- cca zo stredu

Pohľad č. 12 - z cestného mostu- na ľavej strane Váhu

Pohľad č. 13 - z cesty II. triedy č. 507- od pútnického kostola na Malej Skalke

Pohľad č. 14 - z pravobrežnej hrádze Váhu v Zamarovciach

Pohľad č. 15 - z nástupného priestoru pred železničnou stanicou

Pohľad č. 16 - z cesty I. triedy 61 / Nové mesto nad Váhom –Trenčín /- 120 km

Pohľad č. 17 - z cesty II. triedy č. 507- od nákupného centra Laugarício

Fotodokumentácia vnútorných pohľadov a vybraných objektov v MPR, pri ktorých došlo k zmenám alebo komplexnej obnove v období medzi rokmi 2005 – 2015

1. Pohľad do Farskej ulice s Marienburgom
2. Pohľad z hradu od tzv. skleniká smerom na Palackého ulicu (VUB banka a parkovací dom)
3. Prístupová cesta na hrad – pohľad od predbránia smerom k Marienburgu
4. Pohľad z prístupovej cesty na hrad za 1. bránou na objekt kasární
5. Prístupová cesta na hrad- pohľad na 1. bránu a Marienburg
6. Dolné nádvorie- dočasná konštrukcia prestrešenia pódia amfiteátra
7. Zrekonštruovaný objekt kasární na dolnom nádvorí- východná a severná fasáda
8. Pohľad z dolného hradu na hradné jadro (zľava Barborin palác, Ľudovítov palác, Palác Zápoľských, v pozadí Matúšova veža)
9. Pohľad z hradu od tzv. skleníka na východnú časť MPR
10. Pohľad z Marienburgu na zástavbu podhradia
11. Pohľad z Marienburgu na zástavbu podhradia
12. Pohľad z Marienburgu smerom na dvorové trakty objektov Mierové námestie 6 až 8
13. Pohľad z Ulice Zamarovského na hrad ponad zimnú záhradu Hotela pod hradom
14. Ulička Marca Aurelia – pohľad od objektu č. 2 na hrad
15. Ulička Marca Aurelia – pohľad od Matúšovej ulice smerom na Mierové námestie
16. Parcela po asanovaných objektoch č. 13 a 15 na Matúšovej ulici
17. Hotel pod hradom, Matúšova č. 12
18. Matúšova ulica – vľavo Katov dom, vpravo Hotel pod hradom
19. Ulička Zamarovského – pohľad z Matúšovej ulice
20. Ulička Zamarovského – vľavo objekt č. 3
21. Náročný objekt č. 2 na križovaní Ulice Zamarovského a Ulice Marca Aurelia
22. Významný interiérový pohľad MPR – z Matúšovej ulice na hrad
23. Parkovací dom č. 29 na Palackého ulici – severná fasáda zo strany Hasičskej ulice
24. Parkovací dom č. 29 na Palackého ulici – severná fasáda zo strany Hasičskej ulice
25. Severná strana východného bloku Hasičskej ulice
26. Galéria M. A. Bazovského, Palackého č. 27, pohľad na dvorovú časť z Hasičskej ulice
27. Objekt Mierové námestie č. 19 s pasážou Zlatá Fatima – severná fasáda do Palackého ulice
28. Palackého ulica, v popredí objekt č. 10, za ním Hotel Grand
29. Palackého ulica, Parkovací dom č. 29
30. Námestie SNP – pohľad zo Štefánikovej ulice na východnú fasádu zrekonštruovaného Hotela Elizabeth (predtým hotel Tatra), v pozadí náročný objekt č. 37 na Palackého ulici
31. Námestie SNP – pohľad na severnú fasádu Hotela Elizabeth
32. Pohľad z Mierového námestia na objekty č. 35 a č. 37 na Palackého ulici

2. Pohľad do Farskej ulice s Marienburgom

3. Pohľad z hradu od tzv. skleník smerom na Palackého ulicu (VUB banka a parkovací dom)

4. Prístupová cesta na hrad – pohľad od predbránia smerom k Marienburgu

5. Pohľad z prístupovej cesty na hrad za 1. bránou na objekt kasárni

6. Prístupová cesta na hrad- pohľad na 1. bránu a Marienburg

7. Dolné nádvorie- dočasná konštrukcia prestrešenia pódia amfiteátra

8. Zrekonštruovaný objekt kasární na dolnom nádvorí- východná a severná fasáda

9. Pohľad z dolného hradu na hradné jadro (zľava Barborin palác, Ľudovítov palác, Palác Zápoľských, v pozadí Matúšova veža)

10. Pohľad z hradu od tzv. skleníka na východnú časť MPR

11. Pohľad z Marienburgu na zástavbu podhradia

12. Pohľad z Marienburgu smerom na dvorové trakty objektov Mierové námestie 6 až 8

13. Pohľad z Ulice Zamarovského na hrad ponad zimnú záhradu Hotela pod hradom

14. Ulička Marca Aurelia – pohľad od objektu č. 2 na hrad

15. Ulička Marca Aurelia – pohľad od Matúšovej ulice smerom na Mierové námestie

16. Parcela po asanovaných objektoch č. 13 a 15 na Matúšovej ulici

17. Hotel pod hradom, Matúšova č. 12

18. Matúšova ulica – vľavo Katov dom, vpravo Hotel pod hradom

19. Ulička Zamarovského – pohľad z Matúšovej ulice

20. Ulička Zamarovského – vľavo objekt č. 3

21. Nárožný objekt č. 2 na križovaní Ulice Zamarovského a Ulice Marca Aurelia

22. Významný interiérový pohľad MPR – z Matušísovej ulice na hrad

23. Parkovací dom č. 29 na Palackého ulici – severná fasáda zo strany Hasičskej ulice

24. Parkovací dom č. 29 na Palackého ulici – severná fasáda zo strany Hasičskej ulice

25. Severná strana východného bloku Hasičskej ulice

26. Galéria M. A. Bazovského, Palackého č. 27, pohľad na dvorovú časť z Hasičskej ulice

27. Objekt Mierové námestie č. 19 s pasážou Zlatá Fatima – severná fasáda do Palackého ulice

28. Palackého ulica, v popredí objekt č. 10, za ním Hotel Grand

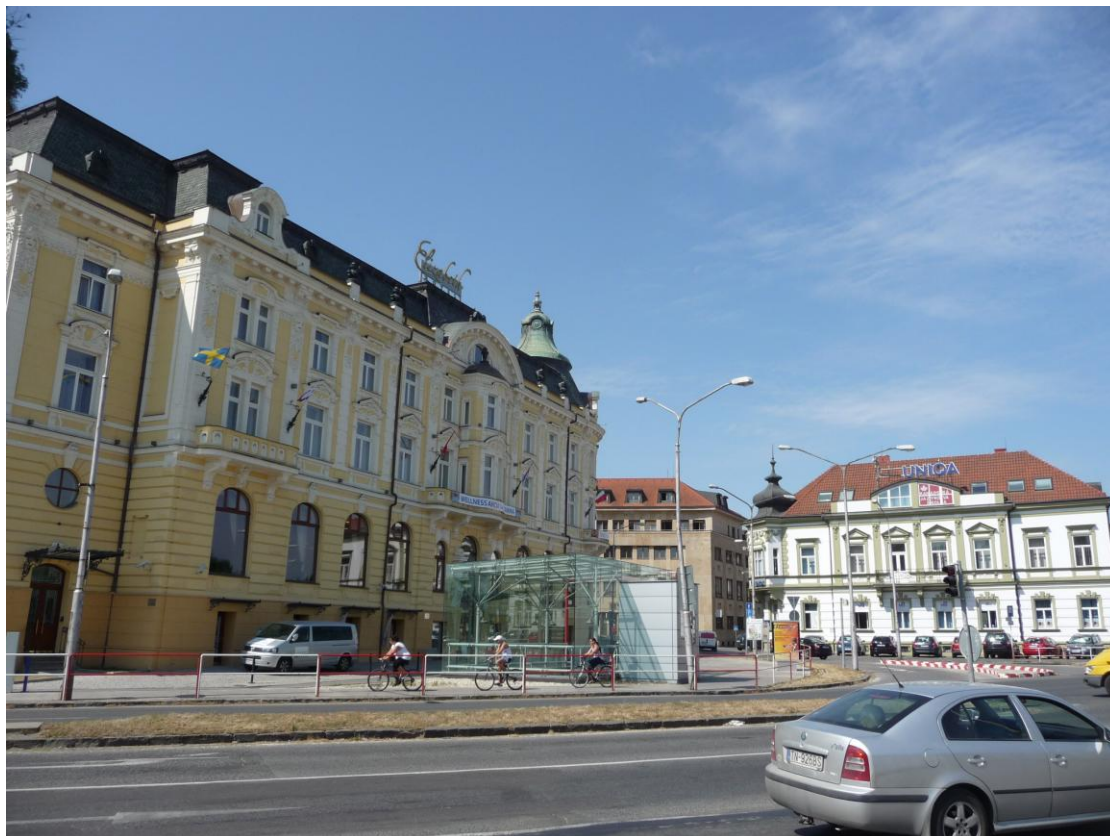
29. Palackého ulica, Hotel Grand

30. Palackého ulica, Parkovací dom č. 29

31. Námestie SNP – pohľad zo Štefánikovej ulice na východnú fasádu zrekonštruovaného Hotelu Elizabeth (predtým hotel Tatra), v pozadí nárožný objekt č. 37 na Palackého ulici

32. Námestie SNP – pohľad na severnú fasádu Hotela Elizabeth

33. Pohľad z Mierového námestia na objekty č. 35 a č. 37 na Palackého ulici

II. Fotografická dokumentácia

(vyhotovené v rokoch 2004 – 2005, I. Gojdič)

- 1/ Pôdorys hradu a opevnenia mesta zo 17.storočia
- 2/ Plán mesta z roku 1882, archív PÚ SR, ar.čís. 98285
- 3/ Veduta mesta od G. Bouttetsa spreď r.1676
- 4/ Veduta mesta zo začiatku 18.storočia
- 5/ Pohľad na Mierové námestie v 2.polovici 19.storočia
- 6/ Pohľad na Hornú bránu a hrad v 2.polovici 19. storočia
- 7/ Pohľad na mesto z hradu v roku 1920, archív PÚ SR, ar.čís. 24105
- 8/ Pohľad hrad a Farskú ulicu s dnes už neexistujúcim nárožným objektom, archív PÚ SR, ar.čís. 22086
- 9/ Pohľad na Mierové námestie z Dolnej brány v roku 1961, archív PÚ SR, ar.čís.13824
- 10/ Pohľad na hradné návršie z východu
- 11/ Diaľkový pohľad na mesto a hrad zo severu
- 12/ Letecký pohľad na historické jadro Trenčína
- 13/ Pohľad na hrad od železničnej stanice
- 14/ Pohľad na hrad z parku M. R. Štefánika
- 15/ Pohľad na mesto a hrad z pravého brehu Váhu
- 16/ Pohľad na mesto a hrad z ľavého brehu Váhu od starého železničného mostu
- 17/ Pohľad na MPR od severozápadu
- 18/ Pohľad na budovu bývalého kina Hviezda a hrad s časťou Marienburgu z cestného mostu
- 19/ Pohľad smerom k Štúrovmu námestiu od býv. kina Hviezda
- 20/ Pohľad na vyústenie Palackého ulice na jej západnom konci
- 21/ Pohľad na židovskú školu a synagógu od Palackého ulice
- 22/ Pohľad na západnú časť historického jadra sponad krytého schodiska ku kostolu
- 23/ Pohľad na centrálnu časť MPR z terasy Fatimy
- 24/ Pohľad na východnú časť MPR z terasy Fatimy
- 25/ Pohľad na Matúšovu ulicu a východnú časť MPR
- 26/ Pohľad na Farskú ulicu a západnú časť MPR
- 27/ Pohľad na časť Mierového námestia z hradu
- 28/ Nástup na Mierové námestie z východnej strany
- 29/ Pohľad na župný dom z východu
- 30/ Pohľad od župného domu smerom na východ k nástupu do MPR
- 31/ Župný dom a vedľajší objekt z 1.polovice 20.storočia
- 32/ Pohľad na Horný hrad ponad zástavbu meštianskych domov na Mierovom námestí
- 33/ Priehľad cez Dolnú bránu na Mierové námestie
- 34/ Pohľad na uličku smerujúcu z Mierového námestia k Dolnej bráne
- 35/ Začiatok Mierového námestia z východnej strany
- 36/ Severné domoradie Mierového námestia v zime
- 37/ Severná strana Mierového námestia na jeseň
- 38/ Západná časť severnej zástavby Mierového námestia
- 39/ Pohľad na Mierové námestie zo západu v jeseni
- 40/ Pohľad na Mierové námestie zo západu v zime
- 41/ Stromoradie pajasanov na severnej strane Mierového námestia
- 42/ Pohľad na západnú časť Mierového námestia z východu
- 43/ Západná strana Mierového námestia s Dolnou bránou
- 44/ Južná strana Mierového námestia s hradom nad strechami meštianskych domov
- 45/ Centrálna časť Mierového námestia pri pohľade zo západu
- 46/ Trojičný stĺp na Mierovom námestí a areál hradu v pozadí

- 47/ Detail Trojičného stĺpu s hmotou Horného hradu
- 48/ Východná časť južného domoradia na Mierovom námestí
- 49/ Západná časť južného domoradia na Mierovom námestí
- 50/ Budova VÚB pri nástupe do MPR z východu
- 51/ Mierové námestie č.35 a 37
- 52/ Mierové námestie č.35
- 53/ Mierové námestie č.35 – nádvorie
- 54/ Mierové námestie č.33
- 55/ Mierové námestie č.31
- 56/ Mierové námestie č.29
- 57/ Mierové námestie č.25 a 27
- 58/ Mierové námestie č.23
- 59/ Mierové námestie č.21 – budova pošty
- 60/ Mierové námestie č.17
- 61/ Mierové námestie č.15
- 62/ Mierové námestie č.19 – pasáž Fatima a Trojičný stĺp
- 63/ Mierové námestie č.19 – pohľad do pasáže od Palackého ulice
- 64/ Mierové námestie č.19 – priehľad z pasáže na Mierové námestie
- 65/ Mierové námestie č.11 a 13
- 66/ Mierové námestie č.9
- 67/ Mierové námestie č.9 – pohľad do dvora
- 68/ Pohľad na piaristický kostol s kláštorom
- 69/ Južná, hlavná fasáda piaristického kostola
- 70/ Interiér piaristického kostola
- 71/ Pohľad na západné domoradie Mierového námestia a do Farskej uličky
- 72/ Mierové námestie č.1
- 73/ Mierové námestie č.2 – Mestský úrad
- 74/ Mierové námestie č.4 – Slovenská sporiteľňa
- 75/ Mierové námestie č.6
- 76/ Mierové námestie č.8
- 77/ Mierové námestie č.10
- 78/ Mierové námestie č.12
- 79/ Mierové námestie č.14
- 80/ Mierové námestie č.16
- 81/ Mierové námestie č.18
- 82/ Stredná časť južného domoradia na Mierovom námestí
- 83/ Mierové námestie č.22 a 24
- 84/ Mierové námestie č.24
- 85/ Mierové námestie č.26
- 86/ Mierové námestie č.28
- 87/ Mierové námestie č.30
- 88/ Východná časť južného domoradia na Mierovom námestí
- 89/ Mierové námestie č.38
- 90/ Ukončenie južného domoradia na východnej strane Mierového námestia
- 91/ Mierové námestie č.42
- 92/ Pohľad do uličky pri piaristickom kostole z juhu
- 93/ Pohľad do uličky prepájajúcej Mierové a Štúrovo námestie zo západu
- 94/ Betónová ohrada a hmota piaristického gymnázia v uličke medzi Mierovým a Štúrovým námestím
- 95/ Pohľad na objekty medzi synagógou a piaristickým kostolom

- 96/ Mierové námestie č.3
- 97/ Mierové námestie č.5
- 98/ Západná, bočná fasáda piaristického kostola
- 99/ Pohľad z uličky pri piaristickom kostole na Marienburg a Farskú ulicu
- 100/ Pohľad do Farskej ulice zo severu
- 101/ Západné domoradie Farskej ulice
- 102/ Južný uzáver Farskej ulice s nástupom na kryté schodisko k farskému kostolu
- 103/ Kryté schodisko k farskému kostolu na Marienburgu
- 104/ Nástup ku krytému schodisku z Farskej ulice
- 105/ Pohľad na západný uzáver Farskej ulice so sochou sv. Jána Nepomuckého
- 106/ Severná časť východného domoradia Farskej ulice
- 107/ Farská ulica č.1
- 108/ Farská ulica č.3
- 109/ Farská ulica č.5
- 110/ Západné domoradie Farskej ulice
- 111/ Južná časť západného domoradia Farskej ulice
- 112/ Nárožie Matúšovej ulice s objektom na Mierovom námestí č.44
- 113/ Nástup do Matúšovej ulice z Mierového námestia
- 114/ Pohľad do Matúšovej ulice spod tzv. Katovho domu
- 115/ Východná časť Matúšovej ulice pri pohľade z východu
- 116/ Východná časť Matúšovej ulice pri pohľade zo západu
- 117/ Východná časť severného domoradia Matúšovej ulice
- 118/ Stredný úsek Matúšovej ulice pri pohľade zo západu
- 119/ Západný úsek Matúšovej ulice pri pohľade zo západu
- 120/ Styk Matúšovej ulice a ulice Marka Aurelia pod farským kostolom
- 121/ Oporné múry terás pri reštaurácii Fatima na Matúšovej ulici
- 122/ Matúšova ulica č.14 – tzv. Katov dom
- 123/ Vstup do uličky Marka Aurelia zo západu
- 124/ Objekt Fatimy na začiatku prístupovej komunikácie k hradu
- 125/ Pohľad do nádvorja penziónu na Matúšovej ulici č.10 z uličky Marka Aurelia
- 126/ Vyústenie krytého schodiska pri farskom kostole
- 127/ Objekt karnera na mestských hradbách pred západným priečelím farského kostola
- 128/ Pohľad na vežu farského kostola s hradom v pozadí
- 129/ Prístupová komunikácia k hradu popri reštaurácii Fatima
- 130/ Pohľad zo západu do Matúšovej ulice v jej strednom úseku
- 131/ Pohľad z Marienburgu smerom k hradu
- 132/ Ulička Marka Aurelia s prejazdom do Mierového námestia
- 133/ Pohľad hore uličkou Marka Aurelia smerom k hradu
- 134/ Schody v uličke Marka Aurelia vedúce k farskému kostolu
- 135/ Večerný pohľad na vežu Dolnej brány zo Sládkovičovej ulice
- 136/ Dolná brána pri pohľade zo Sládkovičovej ulice
- 137/ Sládkovičova ulica pri pohľade zo západu
- 138/ Veža Dolnej brány pri pohľade z chodníka na Brezinu
- 139/ Severná strana Sládkovičovej ulice pri pohľade od Dolnej brány
- 140/ Južná strana Sládkovičovej ulice tvorená areálom administratívnych budov
- 141/ Pasáž cez administratívnu budovu vedúca zo Sládkovičovej ulice na svahy Breziny
- 142/ Pohľad od administratívneho areálu na Sládkovičovej ulici na Marienburg a hrad
- 143/ Pohľad z Breziny na zadné fasády administratívneho areálu na Sládkovičovej ulici
- 144/ Pohľad na Štúrovo námestie z juhu
- 145/ Východná strana Štúrovho námestia so synagógou v pozadí

- 146/ Pohľad zo severu na Štúrovo námestie a svahy Breziny
- 147/ Stredná časť východného domoradia na Štúrovom námestí s vežami jadra v pozadí
- 148/ Pohľad na plochu Štúrovho námestia z juhozápadu
- 149/ Severný úsek východnej strany Štúrovho námestia s objektom židovskej školy v pozadí
- 150/ Priestor medzi južnou fasádou synagógy a objektmi východnej strany Štúrovho námestia
- 151/ Pohľad na severné priečelie synagógy s vežami piaristického kostola a hradom v pozadí
- 152/ Pohľad zo západu do prechodu pred synagógou smerom k Mierovému námestiu
- 153/ Pohľad na Štúrove námestie zo severozápadu
- 154/ Východná strana Štúrovho námestia so sezónnym klziskom v popredí
- 155/ Pohľad na rezervnú plochu naproti synagóge
- 156/ Pohľad na synagógu zo západu
- 157/ Objekt židovskej školy na Štúrovom námestí č.8
- 158/ Solitér policajnej stanice na Štúrovom námestí č.10
- 159/ Pohľad na priestor Štúrovho námestia zo severu s fontánou s vodníkom v popredí
- 160/ Pohľad na objekt č.14 v severnej fronte Štúrovho námestia
- 161/ Pohľad zo Štúrovho námestia do Vajanského ulice s objektmi Prioru a Laugaritia
- 162/ Pohľad z Vajanského ulice smerom k Štúrovmu námestiu
- 163/ Juhovýchodné nárožie medzi Štúrovým námestím a Hviezdoslavovou ulicou
- 164/ Západné domoradie Štúrovho námestia
- 165/ Štúrovo námestie č.5
- 166/ Hviezdoslavova ulica č.2 a Štúrovo námestie č.1
- 167/ Štúrovo námestie č.3
- 168/ Štúrovo námestie č.7
- 169/ Vajanského ulica č.2 a Štúrovo námestie č.18
- 170/ Západná časť severného domoradia Štúrovho námestia
- 171/ Východná časť severného domoradia Štúrovho námestia
- 172/ Poschodie secesného objektu na Štúrovom námestí č.18
- 173/ Pohľad do Vajanského ulice na hranici MPR zo západu s objektmi Prioru a ČSOB
- 174/ Pohľad z vnútrobloku na zadnú fasádu budovy ČSOB
- 175/ Detail fasád vnútroblokovej nesúrodnej zástavby za budovou ČSOB
- 176/ Priehľad vnútroblokom na severné zadné fasády domov na Hviezdoslavovej ulici
- 177/ Pohľad z vnútrobloku na zadné fasády západného domoradia Štúrovho námestia
- 178/ Zadné fasády a garáže vo dvore objektu na Štúrovom námestí č.18
- 179/ Zadné fasády a dvor domu na Vajanského ulici č.2
- 180/ Zadná časť parcely na Vajanského ulici č.2
- 181/ Priehľad Hviezdoslavovou ulicou smerom k Dolnej bráne
- 182/ Severná strana Hviezdoslavovej ulice s eklektickou zástavbou
- 183/ Prízemné objekty severného domoradia Hviezdoslavovej ulice na hranici MPR
- 184/ Hviezdoslavova ulica č.6 a 8
- 185/ Objekt na juhozápadnom nároží Hviezdoslavovej ulice
- 186/ Severozápadné nárožie Vajanského ulice, tvorené solitérnym objektom
- 187/ Pohľad z parku M.R.Štefánika na vstup do MPR z východu
- 188/ Pohľad na priestor námestia SNP na východnej hranici MPR
- 189/ Severozápadné priečelie hotela Tatra na Štefánikovej ulici č.2
- 190/ Pohľad z MPR na severozápadné priečelie hotela Tatra
- 191/ Pohľad z vyústenia Palackého ulice na priestor pred hotelom Tatra a objektom č.37
- 192/ Pohľad na vyústenie ulíc Palackého a Hasičskú na ich západnom konci
- 193/ Vyústenie východného konca Palackého ulice
- 194/ Severovýchodná fasáda hotela Tatra a delová bašta hradu nad ňou
- 195/ Fasády charakterizujúce východný nástup do MPR

- 196/ Hlavný vstup do hotela Tatra
- 197/ Východný úsek Palackého ulice
- 198/ Východná časť južného domoradia Palackého ulice
- 199/ Stredný úsek južného domoradia Palackého ulice
- 200/ Stredný úsek južného domoradia Palackého ulice, západne od objektu poštového úradu
- 201/ Západná časť južného domoradia Palackého ulice
- 202/ Pohľad na zadné fasády areálu piaristického gymnázia s betónovou ohradou a tribúnou
- 203/ Východný úsek severného domoradia Palackého ulice s dominujúcim objektom č.29
- 204/ Stredný úsek severného domoradia Palackého ulice s budovou Galérie M.Bazovského v popredí
- 205/ Domy na Palackého ulici, vytvárajúce prechod na Hasičskú ulicu, odkiaľ majú aj vstupy (č.1 a 2)
- 206/ Úsek severného domoradia Palackého ulice, západne od prechodu na Hasičskú ulicu
- 207/ Pohľad do uličky vedúcej na Hasičskú ulicu
- 208/ Palackého ulica č.25
- 209/ Pohľad do Palackého ulice zo západu
- 210/ Úsek severného domoradia Palackého ulice s prízemnými objektmi č.13-19
- 211/ Západná časť severného domoradia Palackého ulice s nárožným objektom č.3
- 212/ Celkový pohľad na hotel Tatra na Štefánikovej ulici č.2 s rušivým smrekovým porastom
- 213/ Automobilový obchvat historického jadra cez Hasičskú ulicu
- 214/ Pohľad z Hasičskej ulice na objekty východného nástupu do MPR
- 215/ Dočasné priestory herne na Hasičskej ulici za objektom na Palackého ulici č.33
- 216/ Východný úsek južnej strany Hasičskej ulice s rôznorodou zástavbou
- 217/ Zadný pohľad z Hasičskej ulice na objekt na Palackého ulici č.29
- 218/ Zadný pohľad z Hasičskej ulice na objekt galérie na Palackého ulici č.27
- 219/ Stredný úsek južnej strany Hasičskej ulice so zvyškom staršej zástavby
- 220/ Objekty tvoriace uličku medzi Palackého a Hasičskou ulicou a dočasná zástavba v ich d
dotyku
- 221/ Úsek zástavby južnej strany Hasičskej ulice, západne od spojovacej uličky
- 222/ Charakter prízemnej zástavby južnej strany Hasičskej ulice
- 223/ Rôznorodá zástavba západnej časti južnej strany Hasičskej ulice
- 224/ Najzápadnejší úsek zástavby na Hasičskej ulici s dominujúcou trafostanicou
- 225/ Pohľad zo západu na vstup do Hasičskej ulice s nehodnotnou novou výstavbou
- 226/ Ochranné kovové konštrukcie a siete pri prístupovej komunikácii na hrad
- 227/ Vstupná brána do hradu
- 228/ Pohľad zo vstupnej brány na hradobný múr chrániaci prístup k bráne
- 229/ Úsek prístupovej komunikácie k hradu pod Hodinovou vežou
- 230/ Pohľad na zoskupenie hmôt Horného hradu zo severu
- 231/ Pohľad na Horný hrad z priestorov 1. predhradia
- 232/ Hodinová veža a informačné centrum pri pohľade z 1. predhradia
- 233/ Hodinová veža s čiastočne rekonštruovanou ochodzou
- 234/ Pohľad do náznakovo obnovenú kaplnku na Hornom hrade
- 235/ Obvodové múry kasárni na severných hradbách pri pohľade z Horného hradu
- 236/ Konzervované torzá múrov kasárni
- 237/ Prístupová komunikácia na Horný hrad
- 238/ Konzervované nadzákladové murivo objektov pri východnom hradbovom múre
1.predhradia
- 239/ Renesančný delový bastion pri pohľade z Breziny
- 240/ Pohľad z priekopy na konštrukciu vysunutého delového bastiónu
- 241/ Trojičný stĺp na Mierovom námestí s balustrádovou ohradou

- 242/ Baroková socha sv. Jána Nepomuckého situovaná pri krytých schodoch
- 243/ Socha Braneckého v parčíku na Mierovom námestí
- 244/ Socha Braneckého na pozadí zástavby meštianskych domov a hradu
- 245/ Busta Brančíkovi na dome na Farskej ulici č.4 v susedstve rôznorodých informačných prvkov
- 246/ Kvetináč, liatinové stĺpiky a ochranná ohrádka okolo stromov na Štúrovom námestí
- 247/ Liatinový stĺpik, telefónna búdka, držiak na bicykle a kandeláber na Štúrovom námestí
- 248/ Kvetináč, odpadkový kôš a kandeláber na Mierovom námestí
- 249/ Poškodené osvetľovacie teleso na Hviezdoslavovej ulici
- 250/ Osvetľovacie teleso, elektroskriňa a reflektor pred vstupom na hrad
- 251/ Osvetľovacie stožiarové teleso v parku M.R.Štefánika
- 252/ Historizujúce lavičky na Mierovom námestí
- 253/ Sezónne zariadenie pivárne na Mierovom námestí
- 254/ Moderne riešené lavičky a odpadkové koše na Hviezdoslavovej ulici
- 255/ Kovový stojan na bicykle
- 256/ Picia fontánka na Štúrovom námestí
- 257/ Východná časť Matúšovej ulice s novostavbou hotela
- 258/ Horná časť ulice Marka Aurélia s novostavbou hotela
- 259/ Dvorček za zadným krídlom objektu na Mierovom nám. 44
- 260/ Štítovú múry župného domu pri pohľade z dvora za objektom mierové nám. 44
- 261/ Svahy s náletovou zeleňou za župným domom
- 262/ Dvor pri objekte na Hviezdoslavovej ulici č.8
- 263 - 264/ Novostavba na Hviezdoslavovej ulici č.8A a preluka medzi domom č. 10
- 265/ Objekt na Vajanského č.1 za objektom ČSOB
- 266/ Novostavba na Palackého ulici za objektom na Štúrovom námestí č.14